

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ СПАС МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ
"БОЛГАР ШӘҺӘРЕ" МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ
СОВЕТЫ**

КАРАР

№ 53-1

«01» сентябрь 2025 ел

«Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү һәм карап тоту кагыйдәләрен» раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге уставы нигезендә, Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Болгар шәһәр башкарма комитеты житәкчесе Костина А.В. докладын тыңлап һәм фикер алышканнан соң, 2025 елның 11 августындагы гавами тыңлаулар нәтижәләре буенча нәтижәләр һәм тәкъдимнәрне карап, Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге Советы КАРАР ИТТ:

1. «Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү һәм карап тоту кагыйдәләрен, кушымта нигезендә расларга.
2. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге Советының «Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү һәм карап тоту кагыйдәсен раслау турында» 2017 елның 20 декабрендәге 23-2 номерлы карарын үз көчен югалткан дип танырга.
3. Әлеге карарны рәсми рәвештә Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының рәсми сайтында <http://spasskiy.tatarstan.ru> һәм хокук мәгълүматының рәсми порталында <http://pravo.tatarstan.ru> игълан итәргә.
4. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көнненнән үз көченә керә.
5. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының Болгар шәһәр башкарма комитетына йөкләргә.

Татарстан Республикасы
Спас муниципаль районының
"Болгар шәһәре" муниципаль берәмлеге
Башлыгы вазыйфаларын башкаручы

К.А.Молодов

**Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының "Болгар шәһәре"
муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү һәм карап тоту
кагыйдәләре**

1. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләре (алга таба - кагыйдәләр) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү йөзеннән, әйләнә-тирә мохитне саклау, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турындагы Федераль законнар, Россия Федерациясенң, Татарстан Республикасының һәм муниципаль норматив хокукый актлар.

1.2. Әлеге Кагыйдәләрнең таләпләре муниципаль берәмлек территориясендә үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы гражданныр, вазыйфаи һәм юридик затлар, индивидуаль эшқуарлар тарафыннан үтәлү өчен мәҗбүри була, шулай ук проектларны проектлаганда, экспертизалаганда, төзекләндерелгән территорияләргә төзекләндерү һәм эксплуатацияләү чараларын гамәлгә ашыруны тикшереп торганда исәпкә алынырга тиеш.

Нормаларның һәм кагыйдәләрнең гамәлдә булган, реконструкцияләнгән торган, яңа төзелә торган территорияләргә кагыла, кеше сәламәтлеген, тарихи һәм табигать мохитен саклау таләпләрен тәмин итә һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренң муниципаль берәмлек территориясә буенча тоткарлыксыз хәрәкәт итүенң техник мөмкинлекләрен тудыра.

1.3. Җирле үзидарә органнарының муниципаль берәмлекне төзекләндерү мәсьәләләрен җайга салучы хокукый актлары әлеге кагыйдәләр таләпләренә каршы килмәскә тиеш.

1.4. Әлеге кагыйдәләр чаралар комплексын үз эченә алган таләпләргә билгели: төзекләндерү объектларын проектлау һәм урнаштыру буенча; алар урнашкан биналарны (торақ йортларны да кертеп), корылмаларны һәм җир кишәрлекләрен карап тоту буенча;

тиешле Биналарның һәм корылмаларның фасадлары һәм коймалары тышкы күренешенә;

төзөклөндөрү эшлөре исемлеге һәм аларны үтәүнең ешлығы, шулай ук биналар (алардагы урыннар) һәм корылмалар милекчеләренең янәшәдәге территорияләре төзөклөндөрдә һәм муниципаль берәмлек территориясен төзөклөндөрүне оештыруда катнашу тәртибе (урамнарны яктыртуны, территорияләре яшеллөндөрүне, урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр куюны, кече архитектура формаларын урнаштыруны һәм карап тотуны кертеп), шулай ук файдалану, саклау, яклау, торгызу муниципаль берәмлек чикләрендә урнашкан шәһәр урманнарын, махсус сакланылучы табигать территорияләре урманнарын.

1.5. Янәшәдәге территорияләре төзөклөндөрүче хужалык субъектлары һәм физик затлар төзөклөндөрү өлкәсендәге законнарда йә Кагыйдәләрдә каралган нормаларны һәм (яисә) гражданның гомеренә яисә сәләмәтлегенә куркыныч тудыра торган хәлләре бозуларны бетерү чараларын күрергә тиеш. Килеп туган куркынычларны үз көчләре белән бетерү мөмкин булмаса, тиешле хезмәтләргә хәбәр итәргә һәм куркыныч зоналарны яисә объектларны чит затлардан саклау чараларын күрергә тиешләр.

1.6. Шәһәрнең бөтен территориясә һәм анда урнашкан барлык биналар (торак йортларны да кертеп) һәм корылмалар төзөклөндөрелергә, жыештырылырга һәм карап тотылырга тиеш.

1.7. Янәшәдәге территорияләре төзөклөндөрү, карап тоту һәм жыештыру өчен җаваплы затлар (алга таба текст буенча - җаваплы затлар) - жир кишәрлекләренең, биналарның, корылмаларның, корылмаларның һәм ясалма корылмаларның, жир асты инженерлык коммуникацияләренең милекчеләре һәм (яисә) алардан файдаланучылары һәм аларның хужалары булган физик, вазыйфаи һәм юридик затлар, шулай ук жир асты инженерлык коммуникацияләренең төзелгән шартнамәләр нигезендә фасадларны карап тоту, территорияләре жыештыру һәм карап тоту.

Тиешле санитария торышын тәмин итү, жыештыру һәм төзөклөндөрү максатларында шәһәр территорияләре биналар (алардагы урыннар) һәм корылмалар милекчеләренең янәшәдәге территорияләре төзөклөндөрдә катнашу тәртибе нигезендә физик затларга һәм хужалык субъектларына беркетелә һәм кагыйдәләрдә янәшәдәге территорияләр буларак карала.

1.8. Бер бинада, төзелештә яисә корылмада берничә кулланучы (арендатор) урнашкан очракта, беркетелгән территорияне төзөклөндөрү, карап тоту һәм жыештыру өчен җаваплылык бина, корылма яисә корылма милекчесенә йөкләнә. Әгәр бер бинада, төзелештә яки корылмада берничә милекче урнашса, төзөклөндөрү, карап тоту һәм жыештыру өчен беркетелгән территориянең чикләре яklarның килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Әгәр төзөклөндөрү, карап тоту һәм жыештыру өчен беркетелгән территориядә берничә милекче һәм (яисә) кулланучы булса, территорияләренең чикләре яklarның килешүе белән билгеләнергә мөмкин. Килешү булмаганда, җаваплылык

биләгән өлешенә пропорциональ рәвештә һәр милекчегә йөкләнә.

1.9. Шәһәр территориясен төзекләндерү тәмин ителә:

Спас муниципаль районының әлеге вәкаләтләр бирелгән башкарма комитеты (алга таба - вәкаләтле орган) тарафыннан, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләренә бер өлешен аларга тапшыру турындагы киешүләр нигезендә дә (алга таба-вәкаләтле орган);

санитар чистарту һәм жыештыру эшләрен башкаручы махсулаштырылган оешмалар;

законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса, үз милкендәге территорияләргә һәм аларга якин территорияләргә төзекләндерүчә хужалык субъектлары һәм физик затлар тарафыннан.

Физик затларга һәм хужалык субъектларына беркетелмәгән территорияләргә төзекләндерү һәм жыюны үткәрелгән торглар йомгаклары буенча муниципаль контракт төзегән оешма башкара.

1.10. Хужалык итүчә субъектларның һәм физик затларның шәһәр территориясен төзекләндерү һәм жыештыруны оештыру мәсьәләләргә буенча эшчәнлеген координацияләүне вәкаләтле орган гамәлгә ашыра.

Төп төшенчәләр

Әлеге кагыйдәләргә гамәлгә ашыру максатларында түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

авария эшләре-ашыгыч рәвештә башкаруны таләп итә торган жир эшләргә, әлеге кагыйдәләргә гамәлгә ашыру максатларында түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

жирле әһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкәтәгә өчен билгеләнгән һәм автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендәге жир кишәрлекләргә һәм аларда яисә алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл өслегә һәм шуңа охшаш элементларны) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмаларын, саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын үз эченә алган транспорт инфраструктурасы объекты, житештерү объектлары, автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары;

арборицидлар-агач-куакларның чүп үләннәргә каршы кулланыла торган химик матдәләр;

хужасыз транспорт чарасы-милекчәсә булмаган яисә милекчәсә билгеле булмаган йә, әгәр законнарда башкасы каралмаган булса, милекчәсә милек хокукыннан баш тарткан транспорт чарасы;

территорияне төзекләндерү - муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләргә билгеләнгән гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәмин итүгә һәм арттыруга юнәлдерелгән чаралар комплексын

гамәлгә ашыру, торак пунктлар территорияләрен һәм мондый территорияләрдә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрен, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны карап тоту буенча «Алексеевск шәһәр жирлеген» муниципаль берәмлеген территориясенң санитария һәм эстетик торышын яхшыртуга юнәлдерелгән эшчәнлек, Корылмалар, янәшәдәге территорияләр;

Сосновский борщевигы - эре үләнчел үсемлек, зонтиklar семьялыгының борщевик ыругы төре. Үсемлек озак төзәлми торган көчле пешүләр китереп чыгарырга сәләтле;

ташландык транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка башка затларның аңа ирекле керүен булдырмаслык хәлдә калдырылган (ишекләр, кузовның пияла элементлары, кузовның башка элементлары, бикләнгән ишекләр, ишекләрен бикләп булмау һ. б. аркасында), шулай ук тиешенчә файдалана алмау билгеләренә ия булган (төшерелгән тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләр, башка конструктив детальләр булмау) транспорт чарасы яки башкалар), һәм шул ук вакытта гомуми файдаланудагы урыннарда (йорт яны территорияләрендә) булган, транспорт чараларын саклау өчен билгеләнгән, жәяүлеләр йөрүенә, узуына комачаулый торган, территорияне жыештыру, махсус транспортның һәм чүп жыю машиналарының подъездларга һәм чүп контейнерларына бару һәм (яисә) әлегә кагыйдәләр таләпләрен бозып урнаштырылган;

бункер-эре габаритлы калдыкларны жыю өчен билгеләнгән чүп жыю урыны;

вертикаль яшелләндерү-биналарның һәм корылмаларның фасад өслекләреннән, балконнарны, лоджияләрен, галереяларны, терәк диварларны һ. б. кертәп, аларда стационар һәм мобиль яшеллекләр урнаштыру өчен файдалану;

квартал эчендәге (жирле) машина юлы-магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

су саклау зонасы - диңгезләрнең, елгаларның, инешләрнең, каналларның, күлләрнең, сусаклагычларның Яр сызыгына (су объекты чикләренә) тоташкан һәм күрсәтелгән су объектларын пычратуны, чүпләүне, ләм салуны һәм аларның суларын сәгуны булдырмау, шулай ук су биологик ресурсларының һәм башка объектларның яшәү тирәлеген саклап калу максатларында хужалык һәм башка эшчәнлекне гамәлгә ашыруның махсус режимы билгеләнә торган территория хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы.

Елгаларның яисә инешләрнең су саклау зонасының киңлеген аларның чыганаclarыннан елгалар яисә инешләр өчен озынлыгы белән билгеләнә:

1) ун километрга кадәр-илле метр күләмдә;

2) уннан илле километрга кадәр-йөз метр күләмендә;

3) илле километрдан һәм аннан да артыграк - ике йөз метр күләмендә;

4) елга, инешнең башланган урыныннан тамагына кадәр озынлыгы ун километрдан да кимрәк булган су саклау зонасы яр бие яклау полосасына туры килә. Елга, инеш чыганакалары өчен су саклау зонасының радиусы илле метр күләмендә билгеләнә;

5) күлнең, сусаклагычның су саклау зонасының киңлегенә, сазлык эчендә урнашкан күлдән яисә акваториясә 0,5 квадрат километрдан кимрәк булган күлдән, сусаклагычтан тыш, илле метр күләмендә билгеләнә".

төзекләндерүне торгызу-юлның, тротуарның бөтен киңлегенә ясалма өслеккә сыйфатлы итеп торгызу, бордюр ташын кире урнаштыру, туфракның ундырышлы катламын торгызу, тырма астындагы газоннарны ремонтлау, газон үләннәре чөчү һәм бозылган яшел үсентеләр утырту, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торгызу;

газон-махсус сайлап алынган үлән орлыкларын чөчү нәтижәсендә барлыкка килә торган үлән капламы, ул утыртулар, парк корылмалары өчен фон һәм ландшафт композициясенә мөһим элемент булып тора;

гербицидлар-үсемлекләргә зыян итү өчен кулланыла торган химик матдәләр;

шәһәр территориясә «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлегә чикләре чикләрендәге территория;

кунаклар тукталыш урыны -торак зоналарга килүчеләрнең җиңел автомобильләр өчен билгеләнгән ачык мәйданчык;

ишегалды корылмалары-жир кишәрлегендә урнашкан вакытлыча ярдәмчә корылмалар (баз, Күгәрчен оялары, сарайлар һ. б.);

ишегалды территориясә-күпфатирлы бер яки берничә йорт янәшәсендә урнашкан һәм анда яшәүче затларның яисә җәмәгать биналарының гомуми файдалануында булган һәм аларның эшләвен тәмин итә торган формалаштырылган территория. Күпфатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар мәйданчыклары, ял итү, кер киптерү, автомобильләр кую урыннары, яшеллекләр һәм җәмәгать файдалануындагы башка объектлар урнаштырыла;

балалар мәйданчыгы - жир өстендә балалар уеннары өчен билгеләнгән объектлар урнашкан жир кишәрлеге (таулар, карусельләр, таганнар, комлыклар һәм (яисә) башка шундый объектлар);

йорт хайваннары - хайваннарны (тотуга тыйылган хайваннар исемлегенә кертелгән хайваннардан тыш), алар хужасын - физик затны, аның вакытлыча яисә даими күзәтчеләге астында һәм тоту урыны булып зоопарклар, зоосаңлар, цирклар, зоотеатрлар, дельфинарийлар, океанариумнар тормаган хайваннар;

йорт биләмәсә - ишегалды корылмалары булган индивидуаль торак йорт һәм әлегә йорт урнашкан жир кишәрлеге;

йорт билгеләре - аншлаг (урам, мәйдан, проспект исеме күрсәткече), номер билгесе (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатир номеры күрсәткече, инвалидлар өчен объекттан файдалану мөмкинлегенең халыкара символы, флаг тоткычлар, истәлек такталары, полигонометрик билге, янгын гидранты күрсәткече, грунт геодезия билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм коелар күрсәткечләре суүткәргеч челтәре, канализация күрсәткече, жир асты газүткәргече корылмалары күрсәткече;

сыек көнкүреш калдыклары-халыкның тереклек эшчәнлегенә нәтижәсендә барлыкка килә торган һәм су агызуның үзәкләштерелгән системасына тоташтырылмаган (технологик яктан тоташтырылмаган) корылмаларга һәм жайланмаларга ташлана торган, агып төшүче суларны кабул итү һәм туплау өчен билгеләнгән хужалык-көнкүреш агып төшүче сулары;

бина-бердәм күләмле төзелеш системасын тәшкил итүче (төзелешкә бер рәхсәт нигезендә төзелгән) капитал төзелеш объекты, ул автоном рәвештә яшәргә, реконструкцияләнергә һәм эксплуатацияләнергә мөмкин;

яшел утыртмалар-билгеле бер территориядәге агач-куак һәм үлән үсемлекләре жыелмасы;

жир кишәрлеге-чикләре федераль законнар нигезендә билгеләнгән жир өслегенең өлеше;

жир эшләре - жир казуга, туфрак салуга, территориянең камилләштерелгән яисә туфрак белән капланышын бозуга йә юлларны һәм тротуарларны камилләштерелгән каплауны урнаштыруга (салуга) бәйлә эшләр;

эшләр алып бару зонасы-төзелеш, инженерлык коммуникацияләре салу, капитал һәм башка ремонт эшләре рәхсәт ителгән киртәләнгән территория. Төрле эшләрне башкару (авария хәлнәгеләреннән тыш), жиһазларны, материалларны, калдыкларны, техник инвентарьны тиешле киртәләрдән читкә жыю тыела;

инженерлык коммуникацияләре-инженер-техник тәмин итү челтәрләре: Суүткәргеч, канализация, жылыту, торбаүткәргечләр, электр тапшыру, элемент линияләре һәм Болгар шәһәре территориясендә булган йә салына торган башка инженерлык корылмалары;

контейнер - эре габаритлы калдыклардан тыш каты коммуналь калдыкларны жыю өчен билгеләнгән чүп жыю урыны;

контейнер мәйданчыгы-Россия Федерациясенең әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге законнары һәм Россия Федерациясенең халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итү өлкәсендәге законнары таләпләре нигезендә төзелгән һәм контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру өчен билгеләнгән каты коммуналь калдыклар туплау урыны (мәйданчыгы);

компенсацион яшелләндерү-юкка чыгарылган яки зарарланган агачлар урынына яшел үсентеләр торгызу;

түбэлэрне яшеллэндерү-биналарның һәм корылмаларның түбэлэрэннән архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, чәчәк бакчалары, бакчалар, агачлар һәм куаклар белән майданчыклар һ. б.) төзү өчен файдалану;

яңгыр канализациясе (яңгыр канализациясе) - үзара технологик бәйләнгән инженерлык корылмалары комплексы (улаклар, яңгыр кабул итү жайланмалары, лотоклар һәм торбалар), ул яңгыр суларын, кар суларын, су сибү-юу һәм дренаж суларын ташу өчен билгеләнгән.;

кече архитектура формалары (алга таба – КАФ) - монументаль - декоратив бизәү элементлары, мобиль һәм вертикаль яшеллэндерү жайланмалары (беседкалар, аркалар, Бакча-парк скульптурасы, вазоннар, чәчәк савытлары, шпалерлар), су жайланмалары (фонтаннар, бюетлар, декоратив сулыклар), муниципаль жиһазлар (территориядә урнаштырылган ял итү эскәмияләре) ижтимагый кичкеләр, рекреацияләр һәм ишегаллары; майданчыкларда, сезонлы кафеларда өстәл уеннары өчен эскәмияләр, өстәлләр; бакча һәм урам жиһазлары), коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар (көнкүреш чүп-чарын жыю өчен контейнерлар, урналар, почта тартмалары, инженерлык жиһазлары элементлары), күзәтү люклары һ. б.;

чүп өеме-контейнер майданчыгында яисә теләсә кайсы территориядә каты көнкүреш калдыклары һәм эре габаритлы чүп-чарның 1 куб. м дан артмаган күләмдә ташлануы;

тышкы яктырту-тәүлекнең караңгы вакытында юлларны, урамнарны, майданнарны, паркларны, скверларны, ишегалларын һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар җыелмасы;

санкцияләнмәгән чүплек - юридик яисә физик затлар эшчәнлеген барышында төзелгән рөхсәтсез (санкцияләнмәгән) ташландыру (урнаштыру) яисә каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүп-чарны кушу;

стационар булмаган сәүдә объекты - вакытлыча корылган яисә вакытлыча корылган сәүдә объекты, инженерлык-техник тәэмин итү чөлтәрләренә тоташтыру (технологик тоташтыру) булуга яисә булмавына карамастан, жир кишәрлегенә нык бәйлә булмаган килеш жир кишәрлегенә белән бәйлә булмаган сәүдә объекты, шул исәптән күчмә корылма;

тышкы яктырту объектлары (чаралары) (яктырту жиһазлары) – тышкы яктырту приборлары (яктырткычлар, прожекторлар), алар урамнарда, скверларда, паркларда, мондый яктырту өчен махсус билгеләнгән терәкләргә, биналарның һәм корылмаларның стеналарына, япмаларына, биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның металл, тимер-бетон һәм башка конструкцияләренә һәм җәмәгать файдалануының башка урыннарында;

төзекләндерү объектлары - жир кишәрлекләренә ясалма өслеге (асфальт-бетон, бетон өслеге һ. б.), ижтимагый-эшлекле, торак һәм рекреация

зоналарындагы жир кишәрлекләренен биналар һәм корылмалар биләмәгән башка өлешләре, шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, юллар, велосипед юллары, ишегалды эчендәге киңлекләр, балалар, спорт һәм спорт-уен мәйданчыклары, хужалык мәйданчыклары; жирле әһәмияттәге автомобиль юллары; махсус сакланылучы табигать объектлары һәм тарихи-мәдәни әһәмияткә ия жирләр территорияләрен, шулай ук зиратларны, яшел утыртмаларны (агачлар, куаклар, газоннар һ. б.); тышкы яктырту һәм архитектура-сәнгатьчә яктырту жайланмаларын; коймаларны, коймаларны, капкаларны; балалар, спорт һәм спорт-уен мәйданчыкларын жиһазлау объектларын; бәйрәм предметларын төзекләндерү элементлары буларак карала торган ландшафт һәм башка бизәлеш; территорияне санитар карап тоту өчен билгеләнгән урыннар, жайланмалар һәм корылмалар, шул исәптән чүп-чарны, житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару өчен жайланмалар һәм корылмалар; житештерү зоналары һәм аерым житештерү объектлары территорияләрен, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, махсус билгеләнештәге зоналарны төзекләндерү объектлары сыйфатында карала торган, шулай ук тиешле санитар-яклау зоналары; аерым торак биналар, житештерү һәм инженерлык корылмалары; хокук субъектларының гамәлләре законнарда билгеләнгән төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән жайга салына торган башка объектлар;

инженерлык коммуникацияләрен салуга, үзгәртеп коруга һәм ремонтлауга бәйле биналарны, төзелмәләрен, корылмаларны төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү эшләрен, яшелләндерү чараларын, жир эшләрен алып баруга, стационар булмаган объектларны, төзекләндерүен ясалма объектларын урнаштыруга, юллар төзүгә һәм ремонтлауга мәжбүри таләпләр - билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт һәм проект документациясе, махсуслаштырылган оешмалар белән шартнамәләр булу һәм дөүләт һәм муниципаль стандартлар нигезендә «Алексеевск шәһәр жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясенен иминлеген тәмин итү, санитария нормаларын үтәү һәм эстетик торышын саклап калу буенча чаралар комплексын үтәү;

яшелләндерү - элементы төзекләндерү һәм ландшафтной оешмасы территориясендә, обеспечивающий формалаштыру мохит, шәһәр белән актив куллану үсемлек компонентлар, шулай ук комплекслы процессы белән бәйле, үткәрү эшләренен төрле төрләре буенча инженер эзерләү (вертикальная планлаштыру, террасирование, кронирование һ. б.) һәм төзекләндерү озелененных территорияләрен юлы белән непосредственной агач утырту, шул исәптән крупномеров, куаклар, булдыру травянистых газонов, цветников, альпинариев һәм рокариев, төзелеше махсуслаштырылган бакчалары һ. б.;

яшелләндерелгән территория-табигый үсемлекләр, ясалма төзелгән бакча-

парк комплекслары, бульварлар, скверлар, газоннар, чәчәкләр бакчалары булган кишәрлекләр, жәмәгать, эшлекле, коммуналь, житештерү билгеләнешендәге аз төзелгән торак территориясе, аның чикләрендә жир өслегенең кимендә 70 проценты үсемлекләр капламы белән биләнгән;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - төрле ял итү рәвешләре өчен билгеләнгән яшелләндерелгән территория (урман парклары, парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, шәһәр урманнары);

чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр-дәвалау, балалар уку һәм фәнни учреждениеләренең, сәнәгать предприятиеләренең, спорт комплексларының, торак кварталларның яшелләндерелгән территориясе;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр-санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

ордер - Жир һәм төзелеш эшләрен башкаруга хокук бирә торган документ;

махсус сакланылучы табигать территорияләре-махсус табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм савыктыру әһәмиятенә ия, жирле үзидарә органнары карарлары белән тулысынча яисә өлешчә хужалык файдалануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән табигать комплекслары һәм объектлары урнашкан жир, су өслеге һәм алар өстендәге һава кичкеләге кишәрлекләре;

жәмәгать транспортын көтү тукталышы-жәмәгать транспортын туктату, пассажирларны утырту һәм төшерү зонасы һәм жәмәгать транспортында пассажирларны көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган мәйданчык;

пандус-халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен төрле объектлардан файдалану мөмкинлеген тәмин итү өчен сөзәк авыш мәйданчык;

парковка (парковка урыны) - махсус билгеләнгән һәм кирәк булганда төзекләндерелгән һәм жиһазландырылган урын, ул шул исәптән автомобиль юлының бер өлеше булып тора һәм (яисә) машина йөрү өлешенә һәм (яисә) тротуарга, юл читенә, эстакадага яисә күпергә терәлеп тора йә эстакадага яисә күпер асты кичкеләренә, мәйданнарның һәм урам-юл чөлтәренә башка объектларының бер өлеше булып тора һәм оештырылган автомобиль юлы миләкчесе яисә башка хужасы, жир кишәрлегә миләкчесе карары буенча транспорт чараларын түләүле нигездә яисә түләү алынмыйча кую;

бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсле чишелеше) - бердәм архитектура һәм төсле чишелешне билгели торган һәм аерым торган бина фасадының тышкы бизәлешенә таләпләр билгели торган килештерелгән һәм билгеләнгән тәртиптә расланган документ;

жәяүлеләр зоналары-муниципаль берәмлек территориясенә халык йөрөп йөрү һәм мәдәни-көнкүреш максатларында, транзит хәрәкәт итү максатларында хәрәкәт итә торган һәм билгеле бер характеристикаларга ия булган

кишәрлекләре: тиз йөрешле урамнан тыш һәм жир өсте жәмәгать транспорты тукталышлары булу, хезмәт күрсәтү объектларының, тарихи һәм мәдәни ядкарьләренң, рекреацияләренң күп булуы һ.б., жәяүлеләр агымының суммар тыгызлыгы югары булу. Жәяүлеләр зоналары эспланадаларда, жәяүлеләр урамнарында, торак пункт мәйданнарының жәяүлеләр өлешләрендә формалашырга мөмкин;

жәяүлеләр коммуникацияләре-шәһәр территориясендә жәяүлеләр элементсен һәм хәрәкәтен тәмин итә торган тротуарлар, аллеялар, юллар, сукмаklar. Жәяүлеләр коммуникацияләре муниципаль берәмлек территориясендә жәяүлеләр элементсен һәм хәрәкәтен тәмин итә. Торак пункт территориясендә жәяүлеләр коммуникацияләрен урнаштырганда түбәндәгеләрне тәмин итәргә кирәк: транспорт коммуникацияләре белән кисешүләренң минималь санын, жәяүлеләр коммуникацияләре системасының өзлексезлеген, инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен дә кертәп, кешеләренң имин, тоткарлыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итү мөмкинлеген;

автостоянка мәйданчыгы-башлыча җиңел автомобильләрен һәм башка мототранспорт чараларын (мотоциклларны, мотороллерларны, мотоциклларны, мопедларны, скутерларны) саклау (туктатып тору) өчен билгеләнгән махсус ачык мәйданчык.;

хайваннарны йөртү һәм өйрәтү мәйданчыгы-территориянең йорт хайваннарын йөртү һәм өйрәтү өчен билгеләнгән аерымланган участогы;

яшел утыртмаларны зарарлау-яшел утыртмаларның жир өсте өлешенә һәм тамыр системасына механик, химик һәм башка төрле зарарлану, бу үсүне туктатуга китерми, шул исәптән яшел утыртмаларны йә туфракны зарарлы яки пычраткыч матдәләр белән пычратуга китерә.;

су басу - атмосфера явым-төшемнәре, кар эрү, юлларны, тротуарларны сыйфатсыз асфальт-бетон жәю, инженер системаларынан һәм коммуникацияләреннән су агызу яисә агып чыгу нәтижәсендә елгаларда, сусаклагычларда су күтәрелү, юл участогын, транспорт тоннельләрен, территорияләренң бер өлешен су басу, төзексезлек йә жәяүлеләр, автотранспорт, пассажир транспорты хәрәкәтенә комачаулый торган су кабул итү жайланмаларына һәм су агызу корылмаларына хезмәт күрсәтү кагыйдәләрен бозу. 2 кв. м дан артык мәйданлы, 3 см дан артык тирәнлектә су салынган территория су астында калган дип санала.;

йорт яны территориясе-хосусый йорт биләмәсенә яисә күпфатирлы йортка турыдан-туры тоташкан, технологик һәм функциональ яктан алар белән бәйле территория;

янәшәдәге территория-мондый жир кишәрлеге төзелгән һәм чикләре Россия Федерациясе субъекты законында билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән

билгелэнгән очракта бинага, төзелешкә, корылмага, жир кишәрлегенә янәшә урнашкан гомуми файдаланудагы территория;

продуктив хайваннар һәм кошлар - сөт, йон, йомырка һәм башка продуктлар алу өчен күп тапкырлар яки даими кулланыла торган хайваннар һәм кошлар.;

төзекләндерү проекты-текст һәм график формадагы материаллар булган һәм территорияне һәм башка төзекләндерү объектларын төзекләндерү буенча проект карарларын (шул исәптән төсле) билгели торган документация;

тышкы мәгълүмат чарасын урнаштыру проекты (паспорт) - муниципаль хокукий акт белән расланган, төзекләндерү элементларының, атап әйткәндә, тышкы мәгълүмат чарасының тышкы кыяфәтен һәм урнаштыруның төгәл урынын билгели торган һәм аны идентификацияләү өчен кирәкле башка белешмәләрне үз эченә алган билгелэнгән рәвештәге документ;

территорияне санитар чистарту - билгеле бер территориядән каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю, чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру) ;

авыл хужалыгы хайваннары-терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, терлек, кыйммәтле мехлы жәнлекләр, куяннар, бал кортлары һ. б.;

төзекләндерү объектын карап тоту-төзекләндерү объектларының, аларның аерым элементларының чисталыгын тәмин итү, тиешле техник, физик, санитар һәм эстетик халәтендә тоту;

территорияләрне карап тоту-жир кишәрлегендә урнашкан биналарның, корылмаларның, кече архитектура формаларының, коймаларның, төзелеш мәйданчыкларының, яшел утыртмаларның, жир асты инженерлык коммуникацияләренә һәм аларның конструктив элементларының фасадларын, транспорт инфраструктурасы объектларын вакытында ремонтлауга һәм карап тотуга бәйле чаралар комплексы;

юллары, квартал эчендәге машина юлларын һәм башка юл инфраструктурасын карап тоту-аларны тиешле тәртиптә һәм чисталыкта тоту, автомобильләрнең һәм жәяүлеләрнең юллар, тротуарлар, юл кырыйлары, квартал эчендәге машина юллары һәм юл хужалыгының башка элементлары буйлап ел дәвамында тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итү чаралары комплексы;

күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын (яңгыр канализациясен), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту-гамәлдәге дәүләт һәм муниципаль стандартлар таләпләре нигезендә тиешле хезмәтләр өчен эшкә сәләтлелекне, куркынычсызлыкны, төрле билгеләнештәге жир асты коеларының һәм камераларының эстетик күренешен, яңгыр канализациясен һәм жир асты инфраструктурасының башка элементларын тәмин итү чаралары комплексы;

махсулаштырылган автостоянка-ташландык хэлдә калдырылган, хужасыз транспорт чараларын саклау өчен билгеләнгән махсус жиһазландырылган һәм саклана торган майданчык;

махсулаштырылган оешмалар-төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрен гамәлгә ашыручы, шул исәптән транспорт чараларын махсулаштырылган автостоянкага күчерүне гамәлгә ашыручы төрле оештыру-хокукий рәвештәге юридик затлар;

транспорт чараларын урнаштыру өчен махсус бүлеп бирелгән урыннар - законнар нигезендә оештырылган автомобильләр куя урыннары, гаражлар, ремонт остаханәләре һәм техниканы саклау (хезмәт күрсәтү) өчен билгеләнгән башка биналар, биналар; «Кагыйдәләр турында» Россия Федерациясе Министрлар Советының 1993 елның 23 октябрендәге 1090 номерлы карары белән расланган Россия Федерациясе Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә билгеләнгән парковкалар (парковка урыннары) юл хәрәкәте";

спорт майданчыгы-физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар (баскетбол щитлары, борыслар, гимнастика стеналары, турниклар һәм (яисә) башка шундый объектлар)урнашкан жир кишәрлеге, территориясе;

тышкы мәгълүмат чарасы-тотрыклы территориаль урнаштыруның техник жайланмасы, аны кулланып, реклама булмаган тышкы мәгълүмат таратыла;

стационар реклама конструкциясе - тотрыклы территориаль урнашу өчен техник жайланма, аннан файдаланып тышкы реклама таратыла;

реклама-теләсә нинди ысул белән, теләсә нинди формада һәм теләсә нинди чаралар кулланып таратылган, билгесез затлар даирәсенә адресланган һәм рекламалау объектына игътибар жәлеп итүгә, аңа карата кызыксыну булдыруга яисә аны базарда алга жибәрүгә юнәлдерелгән мәгълүмат;

тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы - "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә күрсәтү мәжбүри булган мәгълүматны (оешманың фирма исеме, аның урнашу урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында), шулай ук "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булган мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында оешма урнашкан урында һәм (яисә) турыдан-туры товарны реализацияләү, хезмәтләр күрсәтү урынында билгеләнә торган территорияне төзекләндерү элементы закон нигезендә яки эшлекле әйләнеш гадәте нигезендә урнаштыру мәжбүри һәм реклама белән бәйле максатларны күздә тотмый;

төзелеш майданчыгы-яңаларын (шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектларын) төзү, шулай ук гамәлдәге күчемсез мөлкәт объектларын

реконструкцияләү, техник яктан яңадан коралландыру һәм (яисә) ремонтлау, демонтажлау урыны, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яисә) монтажлау, ремонтлау, реконструкцияләү һәм (яисә) техник яктан яңадан коралландыру урыны;

тактиль өслек-өске катламның фактурасы сизелерлек үзгәрә торган өслек;

каты коммуналь калдыклар-физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар, шулай ук шахси һәм көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан торак урыннарда алардан файдалану процессында үз Куллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, индивидуаль эшкуарлар эшчәнлегә барышында барлыкка килә торган һәм физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыкларның составы буенча охшаш калдыклар керә.;

гомуми файдаланудагы территорияләр-чикләнмәгән затлар даирәсе тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр (шул исәптән гомуми файдаланудагы су объектларының майданнары, урамнары, юллары, яр буйлары, яр буе полосалары, скверлар, бульварлар);

транспорт чарасы - юллар буйлап кешеләрне, йөкләрне яисә анда урнаштырылган жиһазларны (шул исәптән прицеппарны, ярымприцепларны һәм транспорт чарасы составында хәрәкәт итү өчен кирәкле башка жайланмаларны)йөртү өчен билгеләнгән жайланма.;

территорияләрне жыештыру-житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чарны, карны жыюга, махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруга, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чараларга бәйле эшчәнлек төре;

күрсәткечләр: - бина фасадында урнаштырыла торган урамнар, йортлар, подъездлар һәм фатирлар номерлары, янгын гидранты, грунт геодезия билгеләре, магистраль камералары һәм суүткәргеч челтәре коелары, шәһәр канализациясе, жир асты газүткәргече корылмалары, полигонометрия билгесе, объектның инвалидлар өчен файдалана алырлык булуы күрсәткечләре;

- туризм өлкәсендәге объектларның, мәгариф объектларының, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләрнең урыны, урнашуы турында гомумиләштерелгән мәгълүмат булган аерым стелалар рәвешендә урнаштырыла торган күрсәткечләр;

вәкаләтле органнар - «Болгар шәһәр жирлегә» муниципаль берәмлегә жирле үзидарәсенәң үз компетенциясе чикләрендә шәһәр территориясен төзекләндерүне оештыруны, координацияләүне һәм тикшереп торуны гамәлгә ашыручы функциональ һәм территориаль органнары;

урна-күләме 0,2 куб метрдан 0,5 куб метрга кадәр булган махсус савыт (чиләкләр, тартмалар һәм башка шундый савытлардан тыш), чүп жыю өчен хезмәт итә;

фасад-бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды). Бинаның төп фасады иң зур күрү зонасына ия, кагыйдә буларак, үзәк һәм/яки башка әһәмияттәге урамнарны кабул итүгә юнәлдерелгән;

фриз-фасад яки козырька-горизонталь полоса рәвешендәге декоратив үрнәк элемент;;

фронтон-бинаның түбә дәрәжәсеннән югарырак чыгып торган фасадының соңгы каттагы тәрәзәләренң яки чыгып торган элементларның өске тамгасыннан фасадның өске тамгасына кадәр үлчәнә торган соңгы өлеше;

хужалык мәйданчыклары-йорт яны территориясендә кер киптерү, келәмнәрне һәм йорт әйберләрен, чүп жыю урыннарын чистарту өчен махсус жиһазландырылган хужалык билгеләнешендәге мәйданчыклар;

төзекләндерү элементлары-декоратив, техник, планлаштыру, конструктив жайланмалар, яшелләндерү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизәкләр, шул исәптән биналар, корылмалар, Корылмалар фасадлары, кече архитектура формалары, стационар булмаган капитал булмаган корылмалар һәм корылмалар, территорияне төзекләндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган мәгълүмат щитлары һәм күрсәткечләр.;

төзекләндерү объектларының элементлары-төзекләндерү объектларының тышкы кыяфәтен билгели торган, төзекләндерү объектларын визуаль кабул итүне, шулай ук төзекләндерү объектларыннан аларның функциональ билгеләнеше нигезендә файдалануны (эксплуатацияләүне) тәмин итә торган конструктив һәм функциональ өлешләре;

яшелләндерү элементлары-скверлар, парклар, сәнэгать һәм торак төзелешендә, ижтимагый-административ үзәкләрдә, шулай ук урамнарда һәм магистральләрдә төрле биналар каршындагы яшелләндерелгән участоклар, шулай ук яшелләндерү өчен билгеләнгән территорияләр;

өслекләрне берләштерү элементлары-борт ташларының төрле төрләре, пандуслар, баскычлар, баскычлар.

юл сервисы объектлары-юл хәрәкәтендә катнашучыларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән биналар, корылмалар, Корылмалар (автозаправка станцияләре, автостанцияләр, автовокзаллар, кунакханәләр, кемпинглар, мотельләр, жәмәгәт туклануы пунктлары, техник хезмәт күрсәтү станцияләре, охшаш объектлар, шулай ук аларның эшләве өчен кирәкле ял итү һәм транспорт чараларын кую урыннары);»;

2. Территорияларне төзеклэндерүгә, карап тотуны һәм жыештыруны оештыруга карата гомуми таләпләр.

2.1. Шәһәрнең бөтен территориясә һәм анда урнашкан барлык биналар (торак йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзеклэндерелергә, карап тотылырга һәм жыештырылырга тиеш.

2.2. Гомуми файдаланудагы территорияларне, шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, жирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр буйлары, скверлар, пляжлар, башка объектлар биләгән жир кишәрлекләрен карап тотуны һәм жыештыруны вәкаләтле органнар үз вәкаләтләре чикләрендә гамәлгә ашыралар.

2.3. Физик һәм юридик затлар, аларның оештыру-хокукий рәвешләренә бәйсез рәвештә, милек хокукындагы, башка хокуктагы жир кишәрлеге территориясен (алга таба - жир кишәрлекләренең хокук ияләре) һәм янәшәдәге территорияне, шулай ук гамәлдәге законнарда һәм әлеге Кагыйдәләрдә каралган күләмдә биналарны, корылмаларны мөстәкыйль рәвештә яисә махсуслаштырылган оешмаларны жәлеп итү юлы белән карап тотуны һәм жыештыруны гамәлгә ашырырга тиеш үз акчалары хисабына. Бина, корылма милек хокукында яисә башка әйбер йә мәжбүри хокукта берничә затныкы булган очракта, жыештырылырга тиешле территория күчемсез мөлкәт объектына милек хокукындагы яисә башка хокукның өлешенә пропорциональ рәвештә билгеләнә. Жир кишәрлеге территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булган очракта, территорияне карап тоту һәм жыештыру чикләре якларның килешүе белән билгеләнергә мөмкин.

Жир кишәрлекләренең хокук ияләре Сосновский борщевигын үз милкендәге, биләгән яки файдаланудагы жир кишәрлекләреннән алу буенча чаралар үткәрергә тиеш.

Сосновский борщевигын бетерү чаралары аның үсеп чыкканчы һәм чәчәк ата башлаганчы, үсү учакларына гербицидлар һәм (яисә) арборицидлар сиптерү; чаптыру, коры үсемлекләренә жыю, тамыр системасын казу; туфрак эшкәртү, күпьяеллык үләннәр чәчү юлы белән үткәрелергә тиеш.

Язгы-жәйге чорда Сосновский борщевигына каршы көрәшкә юнәлдерелгән чаралар үткәрергә кирәк. Сосновский Борщевигының биологик үзенчәлеген исәпкә алып, аңа каршы көрәш стратегиясә беренче чиратта аның орлык ясалуына юл куймауга - үсемлекне вакыт-вакыт чаптыруга юнәлдерелергә тиеш. Чаптыруны берничә ел рәттән сезонга өч тапкырга кадәр башкарырга кирәк. Беренче тапкыр чабуның оптималь вакыты-борщевик үсеп чыккан саен чәчәк ата башлау яки чәчәк ату фазасы. Сосновский борщевигын чабу аның таралу темпларын киметергә мөмкинлек бирә, әмма, кагыйдә буларак, үсемлекләренң һәлак булуына китерми. Аны юкка чыгару өчен, зур булмаган участокларда аны үсешенә башлангыч фазаларында ук тамыры белән казып чыгарырга кирәк. Бу

эшләр тыгыз бияләйләрдә һәм саклагыч киёмдә башкарылырга тиеш. Яфраклар коелган чорда-коелган яфракларны тәүлегенә бер тапкыр жыю һәм чыгару. Килешү булмаганда, жыештырылырга тиешле территория биналарның, корылмаларның барлык милекчеләре яисә башка хужалары (файдаланучылары) арасында тигез өлешләрдә билгеләнә.

Физик яисә юридик зат карамагындагы күчемсез милек билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, әлеге Кагыйдәләрнең 10 бүлгә нигезендә янәшәдәге территория жыештырылырга тиеш.

2.4. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту һәм жыештыру муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга конкурста җиңгән махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2.5. Күпфатирлы йортларның һәм янәшәдәге территорияләрнең йорт яны территорияләрен карап тоту һәм жыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итү ысулларының берсе нигезендә гамәлгә ашырыла: торак милекчеләре ширкәте йә торак кооперативы яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы, идарәче оешма, күпфатирлы йортта гомуми мөлкәтне карап тоту һәм ремонтлау эшләрен башкаручы затлар тарафыннан - турыдан - туры әлеге йорттагы урыннар милекчеләре (алга таба-идарәче оешмалар) тарафыннан күпфатирлы йорт белән идарә итүгә.

2.6. Индивидуаль торак йортларның һәм янәшәдәге территорияләрен территорияләрен карап тоту һәм жыештыру мондый йортларның милекчеләре (яллаучылары) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2.7. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау:

- 1) бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә-жир кишәрлегенә милекчеләре яисә башка хокук ияләре;
- 2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-вәкаләтле орган йә муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча шушы эшләрне башкаруга конкурста җиңгән махсуслаштырылган оешма;
- 3) чикләнгән файдаланудагы (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнештәге (санитария зоналары, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-әлеге объектларның хужалары;
- 4) йорт яны территорияләре чикләрендә-күпфатирлы йортлардагы торак урыннар милекчеләре яисә идарәче оешмалар;
- 5) жир өсте коммуникацияләренә, шул исәптән электр челтәрләренә, яктырту челтәрләренә, радиолинияләренә саклау зоналарында - күрсәтелгән коммуникацияләр хужалары;
- 6) жир асты коммуникацияләренә саклау зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) - күрсәтелгән коммуникацияләренә хужалары.

2.8. Урамнардан һәм юллардан жир асты суларын һәм жир өсте суларын агызу

өчен билгелэнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыештыру һәм чистарту, яңгыр канализациясе коллекторларын һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

2.9. Жәмәгать транспортын көтү павильоннарын карап тоту һәм жыештыру аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан тәмин ителә.

2.10. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм карап тоту тәртибе гамәлдәге законнар, санитария кагыйдәләре һәм нормалары нигезендә вәкаләтле орган тарафыннан билгеләнә.

Бәдрәфләренң санитар һәм техник торышы өчен җаваплылыкны аларның милекчеләре, хужалары, арендаторлары яки алар хезмәт күрсәтә торган махсуслаштырылган оешмалар йөртә.

2.11. Төзекләндерү эшләрен башкару ешлыгы объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәмин итүне исәпкә алып, заказ бирүче тарафыннан билгеләнә.

2.12. Физик һәм юридик затлар тарафыннан шәһәр территориясен карап тоту һәм жыештыру чикләре бирелгән жир кишәрлеге чикләре (әгәр жир кишәрлеге билгелэнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, биләүдәге жир кишәрлегенә фактта барлыкка килгән чиге буенча) һәм биналар һәм корылмалар, алардагы урыннар милекчеләренә янәшәдәге территорияләргә төзекләндерүдә катнашу тәртибе нигезендә әлеге Кагыйдәләренң 10 бүлегендә билгеләнә.

2.13. Контейнерлар һәм бункер-туплагычлар техник яктан төзек хәлдә булырга, тыгыз ябыла торган капкач белән җиһазландырылырга, ә автозаправка станцияләрендә (АЗС, АГЗС) махсус билгелэнгән урынга урнаштырылырга тиеш.

2.14. Вәкаләтле орган билгелэнгән вәкаләтләр чикләрендә шәһәр территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләргә карап тоту һәм жыештыру эшләренә үтәлешен тикшереп тора.

2.15. Болгар шәһәре территориясендә үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы гражданның (индивидуаль торак йортларның милекчеләре яки яллаучылары), юридик затлар һәм шәхси эшмәкәрләр махсуслаштырылган оешма белән язма рәвештә документ (киләшү, квитанция, талон һ.б.) төзәргә тиеш, аның буенча каты көнкүреш калдыкларын һәм эре габаритлы чүп-чарны чыгару һәм күмү буенча хезмәтләр күрсәтеләргә тиеш. аларны күрсәтү сроклары, бәя, түләү тәртибе һәм башка шартлар. Документның рәвешен махсуслаштырылган оешма тарафыннан билгеләнә.

2.16. Күпкатлы торак төзелешенң йорт яны территориясендә тыела:

1) транспорт чараларын балалар мәйданчыкларында, газоннарда, бордюрларга кереп, җәяүлеләр юлларында, жылылык камераларында, канализация люкларында, ел фасылына бәйсез рәвештә яшел үсентеләр утыртылган территорияләрдә, автомобильләр узуына, җәяүлеләр узуына, территорияләргә жыештыруга, ашыгыч хезмәт автомашиналары, башка махсус транспорт узуына киртәләр тудыра торган башка урыннарда парковкаларга, подъездларга, чүп

контейнерларына чүп жыю машиналары;

2) вәкаләтле орган билгеләгән тәртиптә эвакуацияләнергә тиешле, автомобильләр узуга, жәяүлеләр узуга, территорияне жыештыруга комачаулый торган ташландык транспорт чарасы дип танылырга мөмкин булган комплектсыз (төзексез) транспорт чарасын сакларга.;

3) парковка урыныннан һәркем өчен мөмкин булган файдалануны чикли торган стационар һәм (яисә) стационар булмаган киртәләр, парковка киртәләре, парковка киртәләре, шлагбаумнар һәм конструкцияләр урнаштыру вәкаләтле органың тиешле рөхсәтәннән башка.

2.17. Автомобиль юлларының юл буенда яисә алар янында урнашкан сервис объектлары (кибетләр, кафелар, кунакханәләр, АЗСлар, ял итү мәйданчыгын техник карау станциясе һ.б.) өчен бүленгән территорияләренә карап тоту һәм жыештыру мондый объектларның хужасы (милекчесе) тарафыннан башкарыла.

3. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту буенча фасадларның һәм коймаларның, юлларның, индивидуаль торак йортларның, яңгыр канализациясе челтәрләренен, күзәтү һәм яңгыр коеларының, су чыгару корылмаларының, техник элемент чараларының, тышкы яктырту объектларының, кече архитектура формаларының, стационар булмаган объектларның, төзелеш эшләрен башкару урыннарының, күмү урыннарының тышкы күренешенә карата таләпләр, автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннары. Шәһәр территориясен бәйрәмчә бизәү. Юл сервисы объектлары.

3.1. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту буенча гомуми таләпләр.

3.1.1. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тотуны аларның милекчеләре яисә башка хокук ияләре мөстәкыйль рәвештә йә махсуслаштырылган оешмаларны үз акчалары исәбеннән жәлеп итү юлы белән гамәлгә ашыралар.

3.1.2. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм жир кишәрлекләрен карап тоту үз эченә ала:

1) биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;

2) жир кишәрлеген жыештыру һәм санитария-гигиена буенча чистарту;

3) гражданнар, оешмалар һәм индивидуаль эшкуарлар эшчәнлегенә нәтижәсендә барлыкка килә торган житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм алып китү;

4) жир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау.

3.1.3. Бина, корылма фасадларының тышкы күренешенә гомуми таләпләр:

1) биналарның, корылмаларның фасадлары өчен төп шарт булып архитектура-сәнгать образының, материалларның һәм төсләренң стиль бердәмлегенә тора. Фасадның локаль участоклары, детальләр, элементлар һәм өстәмә жиһазлар

комплекслы карар нигезендә урнаштырылырга тиеш;

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары, учреждение такталарыннан, режим табличкаларыннан тыш, паспорт нигезендә урнаштырылырга һәм файдаланылырга тиеш;

2) төсле чишелеш фасадның характеристикаларына һәм стильле чишелешенә, объектның функциональ билгеләнешенә, әйләнә-тирә мохиткә туры килергә тиеш;

3) урамнан, аркалы юлларның стеналарыннан һәм ябуларыннан күренгән йортларның ян-як фасадлары, әгәр фасадның төсле чишелеше проектында башкасы каралмаган булса, тулысынча төп фасад төсенә буялалар (ян фасадлар).;

4) биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешенә, декоратив бизәкләргә һәм инженерлык элементларына сизелерлек зыян китермәскә тиеш һәм тиешле эстетик халәттә торырга тиеш. Бинаның фасады төсенә зыян килү фасадның гомуми мәйданының 1% тан артмаска тиеш;

5) биналарның, корылмаларның фасадларын ликвидацияләүгә яисә аерым детальләрне үзгәртүгә бәйле рәвештә үзгәртү муниципаль норматив хокукий актларда билгеләнгән тәртиптә рөхсәт ителә;

6) бина фасадының төсләр гаммасы бина фасадларының төсләр чишелеше проекты нигезендә билгеләнә һәм билгеләнгән тәртиптә Вәкаләтле орган белән килештерелә. Бинаны, корылманы эксплуатацияләгәндә яисә ремонтлаганда төсне үзгәртү рөхсәт ителми;

7) мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан биналарның фасадларын бизәү мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дөүләт саклавы өлкәсендәге законнар һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты нигезендә мәдәни мирас объектларын саклап калу, алардан файдалану, аларны популярлаштыру һәм дөүләт саклавы өлкәсендәге вәкаләтле органнар белән килештереп гамәлгә ашырыла һәм биналар архитектурасы стилиндә, шул исәптән урамнар төзүнең гомуми стиль карары;

8) фасадларны буяу бары тик штукатур, түбә һәм лепка эшләрен кабул иткәннән соң һәм бина фасадларының төсләр чишелеше паспорты нигезендә генә башкарыла;

9) фасадларны ремонттан, яңадан жиһазландырудан һәм буяудан соң кабул итү комиссиясе кабул итә.

3.2. Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту.

3.2.1. Биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту үз эченә ала:

1) фасадларның конструктив элементларын, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырекларын, балконнар һәм лоджияләр коймаларын, кәрнизләрне, баскычларны һәм аерым баскычларны, төшү һәм баскычлар коймаларын, витриналарны, декоратив детальләрне һәм башка конструктив элементларны үз вакытында ремонтлауга һәм торгызуга һәм аларның буявына булышлык күрсәтү;

- 2) су агызгычларның, су агызу торбаларының һәм сливаларның төзек хәлдә булуын һәм тотылуын тәмин итү;
- 3) жөйләрне, ярыкларны һәм тишәкләрне герметизацияләү, төзәтү һәм чигү;
- 4) подвалларга керү юлларын һәм калдыкларны торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;
- 5) фасадта урнаштырылган электр яктыртуны төзек хәлдә тоту һәм караңгы төшкәч аны кабызу;
- 6) фасадларның торышына һәм эксплуатация шартларына карап, аларның өслеген вакытында чистарту һәм юу;
- 7) тәрәзәләрне һәм витриналарны, вывескаларны һәм күрсәткечләрне вакытында юу;

8) язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмат-басма продукциядән, шулай ук төшерелгән граффитилардан чистарту.

3.2.2. Биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның фасад элементлары составына түбәндәгеләр керә :

- 1) приямкалар, подвал бүлмәләренә керү урыннары һәм чүп-чар камералары;
- 2) керү төркемнәре (баскычлар, мәйданчыклар, култыкшалар, керү урынындагы козыреклар, киртәләр, стеналар, ишәкләр һ. б.);
- 3) цоколь һәм отмостка;
- 4) стеналар яссылыгы;
- 5) фасадларның чыгып торган элементлары (балконнар, лоджияләр, эркерлар, кәрнизләр һ. б.);
- 6) түбәләр, вентиляция һәм төтен торбаларын, киртәләрне, түбәгә чыгу урыннарын һ. б. кертәп;
- 7) архитектура детальләре һәм тышлау (колонналар, пилястралар, розеткалар, капителиләр, фризлар, пояскалар һ. б.);
- 8) бүрәнкәләрне дә кертәп, су агызу торбалары;
- 9) парапет һәм тәрәзә киртәләре, рәшәткәләр;
- 10) тәрәзәләрне, балконнарны, пояскларны, цоколь чыгынтыларын, асылмаларны һ. б. ш. металлдан бизәү.;
- 11) асылмалы металл конструкцияләр (флагштоклар, анкерлар, янгын баскычлары, вентиляция жайланмалары һ. б.);
- 12) панельләр һәм блоклар арасында горизонталь һәм Вертикаль жөйләр (эре панельләр һәм эре блоклар биналарның фасадлары);
- 13) пыялалар, рамнар, балкон ишәкләре;
- 14) биналар янындагы стационар киртәләр.

3.2.3. Биналарның, корылмаларның миләкчеләре, башка хокук ияләре һәм тиешле бурычлар йөкләнгән башка затлар бурычлы:

- 1) кирәк булган саен, эмма елга бер тапкырдан да сирәгрәк түгел, фасадларны чистартырга һәм юарга;

2) кирәк булганда, эмма елга ике тапкырдан да сирәгрәк түгел, яз (жылыту системалары сүндерелгәннән соң) һәм көз (жылыту сезоны башланганчы), тәрәзәләренң, балкон һәм лоджия ишекләренң, подъездлардагы керү ишекләренң эчке һәм тышкы пыяла өслеген чистартырга һәм юарга;

3) агымдагы ремонтны, шул исәптән фасадның факттагы торышын исәпкә алып, буяуны башкарырга;

4) фасадның аерым элементларына (цокольләргә, баскычларга, баскычларга, приямкаларга, керү ишекләренә, капкаларга, цоколь тәрәзәләренә, балконнарга һәм лоджияләргә, су агызу торбаларына, тәрәзә төбөндәге су агымына, сызыкча ачышларга һәм башка конструктив элементларга) ярдәмче ремонт ясарга. Фасадларның конструктив элементлары һәм бизәлеше аларның тузган саен яисә кинәт зарарлану (аварияләр, табигый бәла-казалар, янгын һ. б.) шартлары килеп чыкканда әлегә хәлләр гамәлдә булмау көнөннән алып ике ай эчендә торгызылырга тиеш.;

5) фасадларның чыгып торган конструкцияләре жимерелү куркынычы янаган очракта саклау-кисәтү чараларын (киртәләр, челтәрләр урнаштыру, элементның жимерелә торган өлешен демонтажлау һ.б.) башкарырга.

6) тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасын (вывесканы), әгәр андый вывеска файдаланылмаса (арендатор (субарендатор) киткән), бинаның фасады үзгәртелгән очракта сүтергә.

3.2.4. Фасадларны файдаланганда рөхсәт ителми:

1) биналарның һәм корылмаларның фасад стеналары өслегенң зарарлануы (пычрануы): су агып китү, буяулар кабару, ярыклар булу, штукатурка катламы, тышлыклар, кирпич өслеге зарарлану, тимер-бетон конструкцияләренң саклагыч катламы катламы һ. б.;

2) биналарның һәм корылмаларның архитектура һәм сәнгать-скульптура детальләренң: колонналарның, пилястрларның, капительләренң, фризларның, тартмаларның, барельефларның, лепка бизәкләренң, орнаментларның, мозаикаларның, нәфис рәсемнәрнң зарарлануы (алар проект документациясендә каралган очракларда булмау).;

3) панельара тоташуларны герметизацияләүне бозу;

4) штукатурканың, фасадларның, биналарның яисә корылмаларның цоколь өлешенң буяу катламының зарарлануы (катламы китүе, пычрануы), шул исәптән тәрәзә, Керү приямкалары конструкциясенң төзек булмавы;

5) биналар һәм корылмалар фасадларының: балконнарның, лоджияләренң, эркерларның, тамбурларның, кәрнизләренң, козырекларның чыгып торган элементларына зыян килү (пычрану).;

6) балкон, лоджия, парапет киртәләрен жимерү (булмау, пычрану) һ. б.;

7) фасадны һәм аның элементларын әлегә бина, корылма өчен билгеләнгән Материаллардан төсә буенча аерылып торган материаллар белән бизәү һәм буяу,

фасадның төсле чишелеше проекты;

8) проспект, урам, тыкрык, Мәйдан исеме, бина, корылма номеры, корпус яисә корылма номеры күрсәткечләрән вәкаләтле орган белән килештермичә урнаштыру һәм алардан файдалану;

9) бинаның, флаглар, флагштоклар тотучылар корылмасының фасадында һәм (яисә) түбәсендә вәкаләтле орган белән килештерелгән рөхсәтсез урнаштыру һәм эксплуатацияләү;

10) яңа архитектура детальләрән алып ташлау, алмаштыру яисә урнаштыру, яңаларын ясау яисә булган уемнарны ясау, тәрәзәләрнең формасын үзгәртү, яңа балконнарны һәм лоджияләрне, эркерларны яңадан җиһазлау яисә урнаштыру, Вәкаләтле органда килештермичә һәм рөхсәт алмыйча балконнар арасында пространство төзү;

11) жиһмерелгән яисә зыян күргән архитектура детальләрән торгызганчы фасадларны буяу;

12) фасадларның өлешчә буявы (биналарның беренче катларының тулы буявы искәrmә булып тора);

13) фасадлар, шул исәптән тәрәзәләр һәм витриналар, ишекләр, балконнар һәм лоджияләр төзелеше һәм җиһазларының төсләр чишелешен, рәсемен, тышлыкларының һәм башка элементларының калынлыгын фасадның гомуми архитектура чишелешенә туры килми торган ирекле үзгәртү;

14) гамәлдәге козырекларны һәм навесларны биналарның һәм корылмаларның фасадларына аларның декоратив чишелешен һәм тышкы кыяфәтен боза торган өстәмә элементлар һәм җайланмалар белән җиһазлау;

15) Фриз төзелеше, конструкциягә беркетү элементлары (каркас, фасад, стеналар) белән күзгә күренеп тоташтырылган фасадны, шулай ук мондый беркетүләрне (планкаларны, почмакларны, профильләрне) яшерә торган, төсө буенча Фриз, козырек, бизәкләү төсө белән туры килми торган тоташтыруны бизәү;

16) гомуми файдалану территорияләреннән чыга торган һәм карала торган фасадлары булган биналарда һәм корылмаларда тонык металл полотнолар урнаштыру, фасадның архитектур чишелешенә, фасадтагы башка керү юлларының характерына һәм төсләренә туры килми торган ишек тутыруларын урнаштыру;

17) ишек блогының фасад яссылыгына карата уемда урнашуын үзгәртү;

18) тәрәзә һәм ишек тартмасы белән уем арасындагы жөйләрнең фасадның тышкы күренешен начарайта торган сыйфатсыз чишелеше;

19) Болгар шәһәренең тарихи өлешендә үтә күренмәлелекне ирекле үзгәртү, пыяла өслеген декоратив пленкалар белән каплау һәм буяу, пыяла блокларны пыяла блоклар белән алмаштыру;

20) биналарның һәм корылмаларның фасадлары, түбәләре, стеналары элементларын (төтен чыгару урыннары, вентиляция, телевидение һәм радионы

күмәк кабул итү системалары антенналары, чыбыклы радиотапшырулар челтәре стойкалары, фронтоны, козыреклар, ишеклар, тәрәзәләр, парпетлар, янгынга каршы баскычлар, жиргә утырту элементлары һ. б.) асылмалы элементлар линияләрен һәм һава-кабель линияләрен беркетү сыйфатында куллану (төтен чыгару урыннары, вентиляция, телевидение һәм радионы күмәк кабул итү системалары антенналары, янгынга каршы баскычлар, жиргә утырту элементлары һ. б.) күчүләр;

21) вәкәләтле органнан алынган тиешле рөхсәттән башка балконнарда, лоджияләргә нинди дә булса үзгәрешләр кергү, балконнарның тышкы ягына, лоджияләрнең һәм урамга чыга торган биналарның төп фасадларының тәрәзәләренә келәмләр, киём-салым, эчке киёмнәр элү, шулай ук аларны төрле көнкүреш әйберләре белән тутыру;

22) тышкы кондиционерларны һәм антенналарны архитектура детальләренә, декор элементларына, кыйммәтле архитектура бизәлешә булган өслекләргә урнаштыру, шулай ук архитектура өслекләренә зарарлануына китерә торган беркетү;

23) тышкы кондиционерларны урнаштыру:

- шәһәр мохите эстетикасына таләпләр югары булган урамнарда һәм гомумшәһәр юлларында урнашкан биналарның төп һәм ян фасадларында;

- кондиционерның тышкы һәм эчке блогын тоташтыра торган чыбык урыныннан еракта;

- конденсатны үзәкләштереп бирмичә;

24) фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркемә элементлары, керү төркемнәрен урнаштырганда яңа бизәк һәм реклама белән ябарга;

25) афишаларны, белдерүләрне, плакатларны һәм башка мәгълүмати-басма продукцияне, шул исәптән граффитины, биналарның һәм корылмаларның, шул исәптән капитал булмаган корылмаларның фасадларына, тәрәзәләренә (шул исәптән тәрәзә уемының эчке ягына), ишекләренә (шул исәптән ишек һәм ишек уемының эчке ягына) элү һәм ябыштыру;

26) күпфатирлы йорттагы биналарның, корылмаларның, урыннарның миләкчеләренә ризалыгын алмыйча фасадларның архитектурасын, төсләрен, биналарның һәм корылмаларның декоратив-сәнгати бизәлешен үзгәртү;

27) Биналарга, коймаларга (коймаларга), мәгълүмат корылмаларын вәкәләтле органның тиешле рөхсәтеннән башка иреккә рәвештә беркетү;

28) афишалар, белдерүләр, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукция элү һәм ябыштыру, шулай ук граффити салу.

3.2.5. Антенналарны урнаштыру рөхсәт ителми:

1) төп фасадларда;

2) брандмауэрларда, ишегалды һәм ян фасадларда;

- 3) биналар түбәсендә;
- 4) биналарның һәм корылмаларның силуэт төгәлләүләрендә (манараларда, гөмбәзләрдә), парапетларда, түбә коймаларында, вентиляция торбаларында;
- 5) фасадның почмак өлешендә;
- 6) балконнар, лоджияләр киртәләрендә.

3.2.6. Тышкы күзәтү видеокамералары лапаслар, козыреклар, балконнар, эркерлар астында, архитектура детальләреннән, декордан, кыйммәтле бизәк элементларыннан буш фасад участокларында урнаштырыла.

Тышкы күзәтү видеокамераларын колонналарда, фронтонарда, кәрнизләрдә, пилястраларда, порталларда, козырекларда, балкон цокольләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

3.2.7. Рөхсәт ителә:

- 1) подъездларга кергәндә мәгълүмат стендлары урнаштыру;
- 2) проект карары нигезендә биналар түбәсендә эфир телевидениесен коллектив кабул итү системаларының антенналарын һәм кабельләрен урнаштыру;
- 3) урамнарда һәм гомумшәһәр юлларында урнашкан, шәһәр мохите эстетикасына югары таләпләр куелган биналарның төп һәм ян фасадларында тышкы кондиционерлар урнаштыру, алар махсус каралган урыннарда яисә визуаль кабул итү өчен яшерен урыннарда (балконнарның эчке ягында биналар диварларында, көймә, түбә дәрәжәсеннән 1,0 метрдан артык биеклектәге парапетлар артында) урнаштыру.

3.2.8. Биналар фасадында, вәкаләтле орган белән килештермичә, төтен, вентиляция элементлары, кондиционерлар, антенналар, фронтонар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр, парапетлар, баскычлар, жир астында калу элементлары урнаштыру тыела.

3.3. Йорт билгеләре.

3.3.1. Биналар, корылмалар йорт билгеләре белән жиһазландырылырга тиеш.

3.3.2. Биналар, корылмалар унификацияләнган (форма, зурлык, төсле чишелеш, шрифт белән язылу) адреслау билгеләре (аншлаглар һәм номер билгеләре), торак йортлар подъездлар һәм фатирлар номерлары күрсәткечләре белән жиһазландырылырга тиеш.

3.3.3 урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр Спас муниципаль районы Башкарма комитетының муниципаль хокукый актлары, әлегә Кагыйдәләр белән билгеләнгән урыннарда һәм үтәлештә урнаштырыла.

3.3.4. Тарихи территорияләр чикләрендәге биналарда, корылмаларда урнашкан урам исемнәре һәм йорт номерлары күрсәткечләрендәге, шулай ук шәһәр мохите эстетикасына таләпләр югары булган урамнарда һәм гомумшәһәр юлларына фасадлары белән чыга торган биналардагы мәгълүмат Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә һәм чит (инглиз) телендә урнаштырыла.

3.3.4. Аншлаглар Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә, Болгар

шәһәрнең мәйданнарында, урамнарында бер үк зурлыктагы шрифт белән башкарыла.

3.3.5. Аншлаглаларны урнаштыруга карата гомуми таләпләр булып:

1) урнаштыру урыннарын унификацияләү, әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән Бердәм таләпләрне үтәү;

2) жәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте шартларын, кабул итү дистанцияләрен, биначаларның архитектурасын, яктыртылганлыгын, яшел үсентеләрне исәпкә алып яхшы күрү мөмкинлеге.

3.3.6. Аншлаглаларны урнаштыру түбәндәге таләпләргә жавап бирергә тиеш:

1) жир өслегеннән биеклеге - 2,5-3,5 м (заманча төзелгән районнарда-5 м га кадәр);

2) чыгып торган архитектура детальләреннән азат булган фасад участогында урнаштыру;

3) күрше фасадларда билгеләр урнаштыруның бердәм вертикаль тамгасы;

4) тышкы каплаучы объектларның (агачларның, корылмаларның) булмавы.

3.3.7. Номер билгеләре урнаштырылырга тиеш:

1) төп фасадта-фасадның уң ягындагы простенкада;

2) транспорт хәрәкәте бер яклы булган урамнарда-фасадның транспорт хәрәкәте юнәлеше буенча якын ягында;

3) арка яисә төп керү урыны янында-уң яктан;

4) ишегалды фасадларында-квартал эчендәге юл ягыннан стенада;

5) фасад озынлыгы 100 м дан арткан очракта - аның капма-каршы якларында;

6) сәнәгать предприятиеләре коймаларында һәм корпусларында-төп керү урыныннан, керү урыныннан уң якта;

7) Урам чаты янында фасадның почмак участогындагы стенкада;

8) аншлаг янына урнаштырганда-бердәм вертикаль күчәрдә;

9) аншлагтан уң якта.

3.3.8. Аерым торган күрсәткечләре (стелаларны)урнаштыру рөхсәт ителми:

1)нейтраль төсләрдә (соры, кара, көрән яки караңгы төсмерләрдәге башка төсләр) һәм (яисә) натураль (натураль төсләрне имитацияләүче) материалларда эшләнмәгәннәр;

2)биеклеге 6,0 м дан артыграк;

3)фундаментны тирәнәйтмичә;

4)Әгәр урнаштыру тротуарның норматив киңлеген киметсә, шулай ук машина кую һәм кую өчен билгеләнгән юлларда, урыннарда;

5)тарихи жирлек чикләрендәге мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм башка объектларны, гыйбадәт объектларын, Болгар шәһәре панорамаларын һәм перспективаларын кабул итүне чикли торган;

6)фундаменты агач кәүсәләреннән 5,0 м якынарак булган урыннарда жир кишәрлеге чикләрендә объект проектында каралган яшеллекләр (агачлар,

куаклар) урынына;

7) эзерлэгэндә профнастил, тукылган материаллар, беркетүнең ачык ысулларын кулланып;

8) мәгълүмат кырында фотосурәт белән;

9) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып, парковка урыннары саны турындагы мәгълүматтан тыш.

3.3.9. Подъезд номерлары күрсәткечләре ишек уемы өстендә яки ишек уемын тутыру импостында (горизонталь табличка) яки ишек уемыннан сул якта 2,0-2,5 м биеклектә урнаштырыла (вертикаль күрсәткеч).

3.3.10. Фатир номерлары күрсәткечләре ишеkkә урнаштырыла.

Аншлаглар һәм номер билгеләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен җаваплы затлар җаваплы.

3.3.10. Флагштокларны бина фасадына вәкаләтле орган тарафыннан расланган дизайн-проект буенча куярга кирәк.

3.3.11. Янгын гидрантларының урнашу күрсәткечләрен, полигонометрик билгеләрне, геодезия билгеләренең урнашу күрсәткечләрен биналар, камералар, магистральләр һәм суүткәргеч һәм канализация челтәрләре коеларының цокольләренә урнаштырырга кирәк. Югарыда күрсәтелгән билгеләрнең сакланышы һәм төзеклеге өчен аларны билгеләгән оешмалар җаваплы.

3.3.12. Рөхсәт ителми:

1) чыгып торган вывескаларны, консольләрне, шулай ук аны кабул итүне кыенлаштыра торган объектларны номер билгесе янында урнаштыру;

2) номер билгеләрен һәм күрсәткечләрне фасадның чыгып торган элементлары янында яисә фасадның тирәнәйтелгән участкаларында, декор элементларында, кәрнизләрдә, капкаларда урнаштыру;

3) аншлагларны билгеләнгән урыннан иреккә күчерү.

3.3.13. Биналарның һәм корылмаларның периметры буенча өске суны агызуны тәмин итү өчен ышанычлы гидроизоляцияле читкә кую җайланмасы булдыруны күздә тотарга кирәк. Отмостка авышлыгы бинадан кимендә 10% читкә кабул итәргә тиеш. Биналар һәм корылмалар өчен отмостканың кичлеген 0,8-1,2 м, катлаулы геологик шартларда (карстлы грунтлар) - 1,5-3,0 м кабул итәргә кирәк. бина жәяүлеләр коммуникацияләренә кушылган очракта отмостка ролен каты өслекле тротуар үти.

3.4. Керү төркемнәре (төеннәр).

3.4.1. Социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларының (торак, ижтимагый һәм житештерү биналары, төзелмәләр һәм корылмалар, шул исәптән физкультура-спорт оешмалары, мәдәният оешмалары һәм башка оешмалар урнашкан урыннары да кертеп), ял итү урыннарына һәм аларда күрсәтелә торган хезмәтләргә яктырту

жайланмалары, өслекләрне тегеп тоташтыру элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидларны һәм халыкның аз мобиль төркемнәренә күчерү өчен жайланмалар (пандуслар, перила һ.б.) белән жиһазландырырга кирәк.

Пандус өслеге кытыршы текстуралы, горизонталь канауларсыз шуыш материалдан эшләнәргә тиеш. Пандусларның киртәләү конструкцияләре булмаганда, биекlege 75 мм дан да ким булмаган киртәләү бортигы һәм тоткалар каралган. Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 кабул ителә.

Пандусны яисә аның озынлыгын 9 м дан артыграк борганда, һәр 9 м саен кимендә 1,5 х 1,5 м зурлыктагы горизонталь майданчыклар карарга кинәш ителә. горизонталь майданчыкларда төшү тәмамлангач, дренаж жайланмаларын проектларга кирәк. Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участкаларын әйләнә-тирә өслектән текстурасы һәм төсө белән аерылып торырга кирәк.

Баскычның яисә пандусның ике ягында да дивардан 40 мм ераклыктагы түгәрәк яки турыпочмаклы кисемтәле 800-920 мм биеклектәге тоткычлар каралган. баскычның киңlege 2,5 м һәм аннан да күбрәк булганда аергыч тоткычлар каралган. Тоткаларның озынлыгы һәр ягындагы пандус яки баскыч озынлыгынан кимендә 0,3 м га зуррак билгеләнә. тоткаларның конструкцияләре кулның Металл Белән орынуын булдырмаска тиеш.

Керү өчен яңа төркемнәрен реконструкцияләү һәм төзүне вәкаләтле орган белән килештерергә кирәк.

3.4.2. Керү төркемнәрен проектлаганда, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгәрткәндә рәхсәт ителми:

- 1) фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, яңа бизәкләү һәм реклама белән ябу;
- 2) подвалга һәм цоколь этажга, идән дәрәжәсе жир дәрәжәсеннән 1,2 м дан югарырак урнашкан бүлмәләргә гомуми файдалану территориясенә чыга торган фасадларда керүләр төзү;
- 3) жәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулый торган терәк элементлар (колонналар, терәкләр һ. б.) төзү;
- 4) бинаның бөтен фасадының комплекслы чишелешен исәпкә алып, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан да күбрәк керү юлларын (булганнарын исәпкә алып) төзү;
- 5) тротуар зонасында жиңел конструкцияләрдән (баскычлар, пандуслар, болдырлар, яшелләндерү) керү төркеме элементларын янәшәдәге тротуарга тротуарның минималь норматив киңlege булган урам-юл чөлтәре тротуарлары зонасында 0,5 м дан артыграк урнаштыру;
- 6) жиңел конструкцияләрдән керү төркемнәрен Кызыл сызыклардан читтә 1,5 м дан артыграк урнаштыру;
- 7) керү төркемен күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренә ризалыгын

алмыйча күпфатирлы йортта урнаштыру;

8) Торак урын милекчесенен ризалыгын алмыйча керү төркемен урнаштыру өчен балконнан файдалану.

3.5. Түбә.

3.5.1. Биналарның, корылмаларның түбәләре, су агызу системасы элементлары, төтен чыгару һәм вентиляция системаларының башлыклары төзек хәлдә булырга һәм теләсә нинди һава шартларында йортларда яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаса тиеш.

3.5.2. Кыш көне түбәләргә кардан, боздан һәм боздан вакытында чистарту оештырылырга тиеш. Жәяүлеләр зонасына чыга торган яклардагы түбәләргә кардан чистарту участокларны киртәләп һәм барлык кирәкле саклык чараларын күреп, бары тик тәүлекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш. Калган түбәләрдән, шулай ук яссы түбәләрдән кар эчке ишегалды территорияләренә агызылырга тиеш. Түбәләрдән жәяүлеләр юлына ташланган кар һәм боз кичекмәстән жыештырылырга тиеш.

3.5.3. Кар һәм боз ташлаганда, боз сөякләрен чүпләгәндә, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агачлар һәм куакларның, электр белән тәмин итү, яктырту һәм элемент һава линияләренен, юл билгеләренен, юл светофорларының, юл киртәләренен һәм юнәлеш бирүче жайланмаларның, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, биналарның декоратив бизәлешенен һәм инженерлык элементларының сакланышын тәмин итә торган чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зарарланган очракта, алар түбәне чистарткан һәм зарарланган зат хисабына торгызылырга тиеш.

3.5.4. Биналарның, корылмаларның түбәләрендә су агып торган суның жәяүлеләр һәм жәяүлеләр зоналарына турыдан-туры эләгүенә юл куймаслык су агызгыч булырга тиеш. Улаклар, чокырлар, су агызгычлар өзелмәс һәм жыела торган күләмдә су үткәрү өчен исәпләнгән булырга тиеш. Жәяүлеләр зонасы булган биналар ягына чыга торган су агымнары жәяүлеләр юлларынан читкә чыгарылырга тиеш.

3.5.5. Рөхсәт ителми:

1) биналарның, корылмаларның түбәсенә түбәдән файдалану өчен билгеләнгән әйберләргә (көрәкләр, кыстыргычлар, ломнар), төзелеш материалларын, ремонт калдыкларын, файдаланылмый торган механизмнарны һәм башка әйберләргә жыю;

2) бина түбәләреннән боз, кар һәм чүп-чарны су агызу торбалары чокырларына агызу.

3.6. Жир кишәрлекләрен карап тоту.

3.6.1. Жир кишәрлекләре территорияләрен карап тоту үз эченә ала:

1) көн саен чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (боздан) жыештыру;

- 2) юлларның, күперләрнең, урамнарның, тротуарларның, машина юлларының, жәяүлеләр территорияләренең машина үтә торган өлешен бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртү;
- 3) кар жыю һәм себерү;
- 4) кар һәм бозны (кар-боз ясалмаларын) чыгару;
- 5) контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерларны, чүп савытларын, эскәмияләрне, кече архитектура формаларын һәм башкаларны урнаштыру һәм аларны чисталыкта һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;
- 6) чүп кабул итү камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;
- 7) яңгыр һәм кар суларын агызу;
- 8) каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;
- 9) тузан барлыкка килүне һәм һаваны дымландыруны киметү өчен территориягә су сибү;
- 10) яшел утыртмаларның сакланышын тәмин итү һәм аларны карау;
- 11) коммуналь билгеләнештәге объектларны, инженерлык коммуникацияләрен (корылмаларын), юлларны, күперләрне, жәяүлеләр кичүләрен төзегәннән, реконструкцияләгәннән һәм ремонтлаганнан соң төзекләндерүнең бозылган элементларын торгызу, реставрация, археология һәм башка жир эшләрне башкару;
- 12) күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын (яңгыр канализациясен), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләре нигезендә тоту;
- 13) Төзелеш майданчыкларының, шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектларының киртәләрен карап тоту. Эшләр алып барылмый торган төгәлләнмәгән объектлар койма белән әйләндереп алынырга тиеш;
- 14) территориягә чит затлар үтеп керү һәм (яисә) калдыкларны санкцияләnmәгән урыннарда урнаштыру мөмкинлегеннән мәхрүм итә торган жир кишәрлекләренә, жимерелгән (сүтелгән, жимерелә торган) биналарга, корылмаларга киртәләр кую һәм аларны карап тоту.

3.7. Юлларны карап тоту.

3.7.1. Юлларны карап тотуны муниципаль заказны урнаштыру нәтижеләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга конкурста җиңгән махсуслаштырылган оешмалар гамәлгә ашыра.

3.7.2. Юл территорияләрен карап тоту үз эченә ала:

- 1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге машина юлларын ремонтлау;
- 2) тротуарлардан (жәяүлеләр зоналарыннан, юллардан) һәм юлларның машина йөрү өлешеннән, ясалма юл корылмаларыннан пычрак, чүп-чар, кар һәм бозны (бозларны) жыю;

- 3) юл өслекләрен юу һәм аларга су сибү;
- 4) газоннарны һәм яшел үсентеләрне карау;
- 5) тышкы яктырту терәкләрен ремонтлау;
- 6) ясалма юл корылмалары составына керә торган күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын, тау канауларын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;
- 7) коймаларны, коймаларны, кече архитектура формаларын төзү, ремонтлау һәм ел саен буяу.

3.7.3. Юл өслеген саклау максатларында рөхсәт ителми:

- 1) йөк ташу;
- 2) төяү-бушату эшләре вакытында урамнарда рельсларны, бүрәнэләрне, тимер баганаларны, торбаларны, кирпичне, башка авыр әйберләрне ташлау һәм аларны жыю;
- 3) каты өслекле шәһәр урамнары буйлап чылбырлы машиналар куу;
- 4) квартал эчендәге жәяүлеләр юлларында, тротуарларда зур йөк транспорты хәрәкәте һәм тукталышы;
- 5) территорияләрне пычратмый торган брезент яисә башка материал белән капланмаган туфрак, чүп-чар, коелучан төзелеш материаллары, жиңел савыт, яфраклар ташырга;
- 6) авыр йөкләрне махсус рөхсәттән башка ташый торган транспорт чаралары, шәһәр территориясен санитария жыештыру вакытында чүп-чарны оешкан рәвештә чыгаручы транспорт чараларыннан тыш, йөрү.

3.7.4. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

- 1) жәяүлеләр өчен металл киртэләрне һәм тротуар баганаларын сезонлы буяу ел саен кышкы сезон тәмамлангандан соң, төзекләндерү айлыгын үткәргү чорында гамәлгә ашырыла. Буяу алдыннан киртэләр ремонтланырга, пычрактан чистартылырга, юылырга һәм грунтланырга тиеш;
- 2) Барлык юл тамгасы юл тамгасы салу өчен расланган паспортлар (схемалар) нигезендә эшләрнең заказчысы билгеләгән чиратлылык срокларында һәм тәртибендә башкарылырга тиеш;
- 3) юл билгеләре таләп ителә торган төс һәм яктылык - техник характеристикаларны, тоташтыру коэффициентын, эксплуатацияләүнең бөтен чоры дәвамында мәйданның сакланышын тәмин итәргә тиеш;
- 4) юл билгеләрен беркетү конструкцияләре һәм системалары күз күрәме шартларына һәм монтажлау мөмкинлегенә карап сайлана;
- 5) юл билгеләре төзек хәлдә булырга, муниципаль контракт төзегән оешма тарафыннан вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш. Вакытлыча билгеләнгән юл билгеләре аларны урнаштыру кирәклеген тудырган сәбәпләр бетерелгәннән соң бер тәүлек эчендә алына;
- 6) визуаль-коммуникация системасы элементлары (Транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте юнәлешләре күрсәткечләре) юлларга һәм транспорт чишелешләренә

хэрэгт юнөлөшөн күрсэтү өчөн куела.

3.7.5. 45 календарь көннөн артык транспорт чараларын, шул исэптэн комплектланмаган (төзөксөз) транспорт чараларын кую рөхсөт ителми. Ташландык транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрэк вакытка башка затларның аңа ирекле керүен булдырмаслык хәлдә калдырылган (ишекләр, кузовның пыяла элементлары, кузовның башка элементлары, бикләнмәгән ишекләр, ишекләрне бикләп булмау һ. б. аркасында), шулай ук тиешенчә файдалана алмау билгеләренә ия булган (төшерелгән тэгәрмәчләр, тэгәрмәчләр, башка конструктив детальләр булмау) транспорт чарасы яки башкалар), һәм шул ук вакытта гомуми файдаланудагы урыннарда (йорт яны территорияләрендә) булган, транспорт чараларын саклау өчөн билгеләнмәгән, жәяүлеләр йөрүенә, узуына комачаулый торган, территорияне жыештыру, махсус транспорт һәм чүп жыю машиналарының подъездларга һәм чүп контейнерларына баруы һәм (яисә) әлегә кагыйдәләр таләпләрен бозып урнаштырылуы.

3.8. Индивидуаль торак йортларны карап тоту һәм территорияләренә төзөкләндерү

3.8.1. Индивидуаль торак йортларның милекчеләре (яисә) яллаучылар (алга таба - торак йортларның хужалары) бурычлы:

- 1) торак йортларның фасадларының, коймаларның (коймаларның), шулай ук йорт биләмәләре чикләрендәге башка корылмаларның тиешенчә торышын тәмин итәргә. Аларны ремонтлауны һәм буяуны вакытында башкарырга;
- 2) торак йортта номер тамгасы булырга һәм аны төзөк хәлдә тотарга;
- 3) яктырту фонарьларын тәүлекнең караңгы вакытында (алар булганда) кабызырга;
- 4) әлегә Кагыйдәләрнең 10 бүлегә нигезендә йорт биләмәсе территориясен тәртиптә тотарга һәм янәшәдәге территориянең тиешле санитар торышын тәмин итәргә;
- 5) йорт биләмәләре чикләрендә, шулай ук янәшәдәге территорияләрдә яшел утыртмаларны карап тотуны һәм саклауны тәмин итәргә, газүткәргечләрнең, кабельләр һәм һава электр тапшыру линияләренең һәм башка инженерлык челтәрләренең саклау зонасында агачлар утыртуга юл куймаска, исемлеге Россия Федерациясә Хөкүмәте карары белән билгеләнгән наркolly үсемлекләр үсүенә юл куймаска;
- 6) канауларны һәм су агызу торбаларын чистартырга, язгы чорда кар суларын үткәрүне тәмин итәргә;
- 7) янәшәдәге территориядән чистартылган карны транспорт йөрү, инженерлык коммуникацияләренә һәм алардагы корылмаларга керү, жәяүлеләр йөрү һәм яшел утыртмаларның сакланышы тәмин ителерлек итеп жыйрга;
- 8) йорт биләмәсен коймалауның биеклеген, тышкы кыяфәтен һәм төсләрен вәкаләтле орган белән килештерергә;

9) үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә санитария нормалары нигезендә жирле канализация, юыну чокыры, бәдрәф жиһазландырырга, аларны чистартырга һәм дезинфекцияләргә;

10) махсуслаштырылган оешма белән язма рәвештә каты көнкүреш калдыкларын һәм эре габаритлы чүп-чарны чыгару һәм күмү буенча хезмәтләр күрсәтелергә тиешле документ (шартнамә, квитанция, талон һ.б.) төзөргә. Документның рәвеше махсуслаштырылган оешма тарафыннан билгеләнә;

11) төзелеш чүп-чарын чыгаруга һәм күмүгә (төзелеш һәм демонтаж эшләрен башкарганда) махсуслаштырылган оешма белән килешү төзөргә.

3.8.2. Индивидуаль торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

1) йорт биләмәсенең билгеләнгән чикләре артында койма урнаштырырга;

2) йорт биләмәләре территорияләрендә һәм аларга якин территорияләрдә яфракларны, калдыкларның теләсә нинди төрләрен, чүп-чарны яндырырга;

3) күмерне, савытны, утынны, эре габаритлы калдыкларны, төзелеш материалларын, грунтны йорт биләмәсе территориясеннән читтә жыярга;

4) транспорт чараларын йорт биләү территориясе артында юарга;

5) йорт биләү территориясе артында ишегалды корылмалары төзөргә;

6) әлеге территориянең урам юлларында махсус транспортка һәм урып-жыю техникасына керүне кыенлаштыра торган яисә аларга комачаулый торган киртәләр урнаштырырга;

7) территорияне төзекләндерү элементларын жимерергә һәм бозарга, сулыкларны чүпләргә;

8) комплектланмаган (төзек булмаган) транспорт чарасын йорт биләмәсе территориясендә сакларга;

9) янәшәдәге территориядә теләсә нинди калдыкларны тупларга;

10) канализация агынтыларын йорт биләмәсе территориясеннән читкә агызу;

11) йөк автотранспортын йорт биләмәсе территориясеннән читтә кую.

3.8.3. Индивидуаль торак төзелеше территорияләрендә тыела:

1) коймаларны йорт биләмәләре чикләреннән читтә урнаштырырга;

2) йорт биләмәләре территорияләрендә һәм аларга якин территорияләрдә яфракларны, калдыкларның теләсә нинди төрләрен, чүп-чарны яндырырга;

3) карны этәргә, чүп-чарны ташларга, шлак ташларга, сыек көнкүреш калдыкларын йорт биләмәсе территориясеннән читкә агызырга;

4) күмер, савыт-саба, утын, эре габаритлы чүп-чар, йорт терлекләренең тереклек эшчәнлегенә продуктларын (тирес), төзелеш чүп-чарын, төзелеш материалларын, төзелеш чүп-чарын, металл конструкцияләрен, төзелеш материалларын йорт биләмәсе территориясеннән читтә жыярга;

5) транспорт чараларын йорт биләү территориясе артында юарга;

6) вак ишегалды корылмалары төзөргә, йорт биләмәсе территориясеннән читтә чокырлар ясарга;

- 7) урам юлларында махсус транспортка һәм урып-жыю техникасына керүне кыенлаштыра яисә аңа комачаулый торган киртәләр урнаштырырга;
- 8) төзекләндерү объектларын, кече архитектура формаларын, яшел утыртмаларны жимерергә һәм бозарга, территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычратырга, сулыкларны чүпләргә;
- 9) комплектланмаган (төзек булмаган) транспорт чарасын йорт биләмәсе территориясендә сакларга;
- 10) канализация агынтыларын йорт биләмәсе территориясеннән читкә агызу;
- 11) йөк автотранспортын йорт биләмәсе территориясеннән читтә кую.

3.9. Яңгыр канализациясе челтәрләрен, күзәтү һәм яңгыр коеларын, су үткәргеч корылмаларны карап тору.

3.9.1. Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәтен куркынычсыз тәмин итә торган төзек хәлдә тотылырга тиеш.

3.9.2. Кабул итү, тупик, күзәтү һәм башка коеларны һәм камераларны техник яктан төзек тотуны аларның хужалары дәүләт стандартлары таләпләренә туры китереп тәмин итә.

3.9.3. Квартал эчендәге яңгыр канализациясе челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү шәһәр бюджетында әлегә максатларга каралган акчалар чикләрендә махсуслаштырылган оешмалар белән төзелгән килешүләр нигезендә гамәлгә ашырыла. Яңгыр канализациясенә ведомство челтәрләрен карап тоту һәм эксплуатацияләү аларның милекчеләре акчалары хисабына башкарыла.

Хужасыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны карап торучы махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан тиешле куркынычсыз хәлдә тотылырга тиеш.

3.9.4. Яңгыр канализациясе коллекторларын саклап калу максатларында саклау зонасы - коллектор күчәреннән һәр якка 2 м билгеләнә.

3.9.5. Яңгыр канализациясе коллекторларының саклау зонасы чикләрендә, тиешле документларны рәсмиләштермичә һәм эксплуатацияләүче оешма, башка органнар белән язмача килештермичә, гамәлдәге законнарда билгеләнгән очракларда рөхсәт ителми:

- 1) жир эшләрен башкарырга. (челтәр оешмалары тарафыннан энергия кабул итү жайланмаларына технологик тоташтыру гамәлгә ашырылган очракта, эшләр башкару планлаштырыла торган жир кишәрлекләрен эксплуатацияләүче оешма һәм башка органнар, хокук ияләре белән язма Килештерү гамәлдәге законнарда билгеләнгән очракларда таләп ителми);
- 2) яңгыр канализациясе челтәрләрен зарарларга, Су кабул итү люкларын ватарга яисә жимерергә;
- 3) Сәүдә, хужалык һәм көнкүреш корылмаларын төзү, урнаштыру;
- 4) Сәнәгать, көнкүреш калдыкларын, чүп-чарны һәм башка материалларны

ташларга.

3.9.6. Урамнарны, биналарны, корылмаларны су басу, суүткәргеч, канализация, яңгыр корылмаларының, системаларның, челтәрләренң һәм корылмаларның төзек булмавы аркасында су агып чыгудан бозлавык барлыкка килү, шулай ук газоннарға, тротуарларға, урамнарға һәм ишегалды территорияләренә су агызу, суны суурту яки агызу рөхсәт ителми.

3.9.7. Шәһәр территориясендә су сибә торган коелар һәм парға әйләндерү майданчыклары кору рөхсәт ителми.

3.9.8. Яңгыр кабул итү коеларының рәшәткәләре даими рәвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның үткәрү сәләтен чикли торган рәшәткәләрне һәм коеларны чүпләргә, тутырырга ярамый. Яңгыр канализациясенң күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына кимендә ике мәртәбә башкарыла. Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын чистартканнан соң, чыгарылган барлык төр пычраклар кичекмәстән чыгарылырга тиеш.

3.9.9. Күзәтү коеларының люкларын тоташтыру юллар, тротуарлар, жәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән бер дәрәжәдә башкарылырга тиеш.

Күзәтү коеларының, тротуарларның, жәяүлеләр һәм велосипед юлларының, яшел зоналарның - 2 см, яңгыр кабул итү коеларының-3 см дан артмаска тиешлеге рөхсәт ителә.

3.9.10. Капкачлары яисә рәшәткәләре жимерелгән яисә булмаган коммуникация коелары ачыкланганнан соң кичекмәстән челтәрне эксплуатацияләүче оешма тарафыннан киртәләнгән, тиешле кисәтү билгеләре белән билгеләнгән һәм алыштырылган булырга тиеш.

3.9.11. Инженерлык челтәрләрендә планлаштырылган эшләр вакытында канализация агынтылары канализация челтәренң якындагы коеларына, суүткәргеч су һәм жылылык челтәрләреннән су яңгыр канализациясенә (ул булганда) агызыла. Суны юлга ташлау тыела.

Агып чыгу нәтижәләрен бетерү зыян күргән инженерлык челтәрләре хужаларының көче һәм акчалары хисабына башкарыла.

3.9.12. Яңгыр канализациясе челтәрләренң төзек техник торышы (шул исәптән люкларны, рәшәткәләрне вакытында ябу) өчен җаваплылык эксплуатацияләүче оешмаларга йөкләнә.

Техник элементларны карап тоту

3.9.13. Биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән элемент, телевидение, радио, интернет кабель линияләрен һәм башка шундый челтәрләрне урнаштыру Жир асты ысулы белән гамәлгә ашырыла (траншеяларда, каналларда, тоннельләрдә).

3.9.14. Тышкы коммуникацияләрне биналарга башка ысул белән (һава юлы белән, жир өсте юлы белән) үткәрү аларны эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле

техник шартларын алу шарты белән жир астында урнаштыру мөмкин булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

3.9.15. Асылмалы элементә линияләрен һәм һава-кабель кичүләрен беркетү сыйфатында файдалану рөхсәт ителми:

- 1) жәмәгать һәм тимер юл транспортының контакт челтәрләренен таянычлары һәм Асма элементлары һәм тышкы яктырту таянычлары;
- 2) автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары: юл киртәләре, светофорлар, юл билгеләре урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;
- 3) биналарның һәм корылмаларның фасадлары, түбәләре, диварлары элементлары (төтен чыгару урыннары, вентиляция, телевидение һәм радионың күмәк кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр).

3.9.16. Рөхсәт ителми:

- 1) элементә кабельләрен бер бинадан икенчесенә һава юлы белән салганда юлларны кисеп чыгарга;
 - 2) кабель запасларын бүлү муфта шкафыннан читтә урнаштырырга;
 - 3) законнарда билгеләнгән тәртиптә киештерелгән проект карары булмаганда, бина түбәләрендә антенналар, жиһазлар һәм элементә кабельләре урнаштырырга.
- 3.9.17. Милекчеләрдә (хужаларда) техник элементә чаралары (кабельләр, кабельләрен беркетү элементлары, бүлү һәм муфта шкафлары һ.б.), шулай ук алар ярдәмендә тоташтырыла торган техник жайланмалар тиешле хәлдә (шартлауларга һәм/яки изоляция тышчасы булмау, буяу булмау, коррозия һәм/яки механик зарарланулар булу, чыбыкларны элөп кую һәм/яки аларны терәкләргә төрү) була. яктырту һәм электр тапшыру линияләре).

3.10. Тышкы яктырту объектларын (чараларын) карап тоту.

3.10.1. Тышкы яктырту элементларына түбәндәгеләр керә: яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, туклану чыганакалары (шул исәптән жыюлар, туклану пунктлары, идарә тартмалары).

3.10.2. Урамнар, юллар, жәяүлеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләре, шәһәр мәгълүмат элементлары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш. Урамнарны, юлларны, микрорайон территорияләрен яктырту кичке эңгер - меңгердә табигый яктылык дәрәжәсе 20 лк га кадәр кимегәндә, ә иртәнге эңгер-меңгердә 10 лк га кадәр күтәрелгәндә сүнделелә.

Торак йортларның подъездларын тышкы яктырту жайланмаларын, шулай ук архитектур-сәнгати яктырту системаларын кабызу һәм сүндерү урамнарны тышкы яктырту режимында башкарыла.

3.10.3. Фасадлары белән шәһәр мохите эстетикасына таләпләр югары булган урамнарга һәм гомумшәһәр юлларына чыгып торган, Болгар шәһәре

панорамаларын, аерым шәһәр әһәмиятендәге территорияләрне, гомуми файдаланудагы территорияләрне формалаштыручы биналар һәм корылмалар милекчелек формаларына бәйсез рәвештә тәэмин итәләр:

- билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проект (паспорт) нигезендә аерым торган бинаны яисә корылманы, биналар комплексын, мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларны, төзекләндерү элементларын, архитектура-Ландшафт объектларын бәйрәм (вакыйга) яктыртуны да кертеп, архитектура яктыртуының булуы һәм эшләве;

- кулланылучы архитектура һәм бәйрәм (вакыйга) яктырту жайланмаларының экономиялеләге һәм энергия нәтижелеләге, электр энергиясен рациональ бүлү һәм файдалану;

- яктырту жайланмалары элементларының эстетикасы, аларның дизайны, материалларның һәм эшләнмәләренең сыйфаты, көндез һәм төнлә кабул итүне исәпкә алып;

- яктырту жайланмаларына төрле режимда хезмәт күрсәтү һәм идарә итү уңайлылыгы.

Архитектура яктыртуына таләпләр, бәйрәм (вакыйга) яктыртуны да кертеп, Спас муниципаль районы Башкарма комитетының муниципаль хокукый актлары, әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнә.

3.10.4. Архитектур яктыртуны урнаштыру һәм эксплуатацияләү рөхсәт ителми:

- төзелешнең тышкы архитектура күренешен, фасадның архитектура үзенчәлекләрен боза торган;

- Болгар шәһәренең тарихи территорияләре чикләрендә, мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларда, төсле яктылык чыганаclarыннан, яктыртуның динамик ысулыннан файдаланып, бәйрәм (вакыйгалар) яктыртуыннан тыш;

- бинаның сәнгатьле силуэтын ассызыкламый торган контурлы яктыртуын кулланып;

- биналарда һәм корылмаларда, архитектура-Ландшафт объектларында дюралайт, неон кулланып, бәйрәм (вакыйга) яктыртудан тыш.

3.10.5. Төп урамнарда эшләми торган яктырткычлар саны 3% тан артмаска тиеш, башка шәһәр территорияләрендә (микрорайон урамнары, ишегалды территорияләре) - 5%, көндезге, кичке һәм төнге режимнарда (кабызылган 10 яктырткычка кабызылмаган бер яктырткыч рөхсәт ителә).

3.10.6. Сафтан чыккан терекөмешле газ разрядлы лампалар махсус билгеләнгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсус предприятияләргә чыгарылырга тиеш. Әлеге төр лампаларны шәһәр чүплекләренә, чүп эшкәртү заводларына чыгарырга ярамый.

3.10.7. Тышкы яктырту жайланмаларының металл терәкләре, кронштейннары һәм башка элементлары чисталыкта булырга, крен, коррозия учаклары булмаска һәм

милекчеләр (хужалар, кулланучылар) тарафыннан кирәк булган саен, әмма өч елга бер тапкырдан да сирәгрәк буялмаска һәм төзек хәлдә тотылырга тиеш.

3.10.8. Бердәм тышкы яктырту системасына тоташтырылган урам һәм йорт яны яктырткычларын карап тотуны һәм ремонтлауны муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга конкурс откан вәкаләтле орган яисә махсуслаштырылган оешма гамәлгә ашыра. Торак йортларның тапшыру бүлү жайланмаларына тоташтырылган йорт яны яктырткычларын карап тоту һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.

3.10.9. Тышкы яктырту баганалары, саклагыч, аергыч киртәләр, юл корылмалары һәм юл жиһазлары элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә нинди Мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта тотылырга тиеш.

3.10.10. Тышкы яктырту терәкләрен алыштырганда, күрсәтелгән конструкцияләр сүтелергә һәм челтәр хужалары тарафыннан өч тәүлек эчендә чыгарылырга тиеш. Сүтелгән тышкы яктырту терәкләрен алып чыгу юлларда терәк хужасы тарафыннан кичекмәстән, калган территорияләрдә - мондый ихтыяж (демонтаж) ачкыланганнан соң бер тәүлек эчендә башкарыла.

3.10.11. Яктырту баганаларына урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм куркынычсыз торышы һәм канәгәтләнәрлек тышкы күренеше өчен әлеге баганаларның милекчесе (хужасы) җаваплы.

3.10.12. Чыбыклар өзәлгәндә, терәкләр, изоляторлар зарарланганда тышкы яктырту жайланмаларыннан файдалану рөхсәт ителми. Электр үткәргечләре өзәлү яки терәкләр зарарлану белән бәйлә тышкы яктырту жайланмалары эшендәге бозылуларны ачыклаганнан соң ук бетерергә кирәк.

3.10.13. Тышкы яктырту челтәрләренә һәм жайланмаларына чыбыкларны һәм кабельләрне үз белдегәң белән тоташтыру һәм тоташтыру рөхсәт ителми.

3.10.14. Тышкы яктырту объектлары яисә тышкы яктырту чаралары белән жиһазландырылган объектлар милекчеләре (хужалары), шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмалар бурычлы:

- 1) урамнарны, юлларны тиешенчә яктыртуны, терәкләрнең һәм яктырткычларның, яктырткыч жайланмаларның сыйфатын күзәтергә, бозылганда яисә зыян күргәндә үз вакытында ремонт ясарга;
- 2) билгеләнгән тәртип нигезендә яктыртуны кабызуны һәм сүндерүне күзәтергә;
- 3) тышкы яктыртуны урнаштыру, карап тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү һәм рәсмиләштерү кагыйдәләрен үтәргә;
- 4) тышкы яктырту фонарьларын вакытында алыштырырга.

Аерым яктырткычларның яктыртылуын торгызу вакыты житешсезлекләр ачыкланганнан яисә тиешле хәбәрнамә алынганнан соң 10 тәүлектән артмаска тиеш.

3.10.15. тротуарларда урнашкан мачталар һәм тышкы яктырту терәкләре

тирәсендәге территорияләрне жыештыру өчен җаваплылык тротуарларны жыештыру өчен җаваплы затларга йөкләнә.

Трансформатор бүлү подстанцияләре, автоматик режимда (хезмәт күрсәтүче персоналдан башка) эшләүче башка инженерлык корылмалары янындагы территорияләрне жыештыру өчен җаваплылык әлегә объектлар урнашкан территорияләр хужаларына йөкләнә.

3.11. Кече архитектура формаларының эчтәлегә.

3.11.1. Кече архитектура формаларына монументаль-декоратив бизәү элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләндерү җайланмалары, су җайланмалары, шөһәр территориясендәге коммуналь-көнкүреш һәм техник җиһазлар керә.

3.11.2. Кече архитектура формаларын карап тоту жир кишәрлекләренә хокук ияләре тарафыннан бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә, гомуми файдалану территорияләрендә гамәлгә ашырыла-муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлегә төр эшләренә башкаруга конкурста җиңгән оешма белән контракт нигезендә вәкаләтле орган тарафыннан тәмин ителә.

3.11.3. Кече архитектура формалары ияләре бурычлы:

- 1) кече архитектура формаларын чисталыкта һәм төзек хәлдә тотарга;
- 2) язгы чорда кече архитектура формаларын планлы карарга, аларны иске буядан, тутыктан чистартырга, юарга, буярга, шулай ук сынык элементларны алыштырырга;
- 3) кышкы чорда кече архитектура формаларын, шулай ук аларга якин килү юлларын кардан һәм боздан чистартырга;
- 4) киртәләү өслеге шома булган комлыкларны төзекләндерергә, комлыклардагы комлыкларны елга кимендә бер тапкыр алыштырырга;
- 5) балалар, спорт майданчыклары һәм ял итү майданчыклары җиһазларының конструктив элементларының ныклыгы, ышанычлылыгы һәм куркынычсызлыгы таләпләренә туры килүен күзәтергә;
- 6) фонтаннар эшләгән чорда су өслеген көн саен чүп-чардан чистартырга.

3.11.4. Рөхсәт ителми:

- 1) кече архитектура формаларын тиешенчә кулланмаса (өлкәннәрнең балалар уен майданчыкларында ял итүе, спорт майданчыкларында кер киптерү һ. б.);
- 2) теләсә нинди Мәгълүмати-басма продукцияне кече архитектура формаларына элргә һәм ябыштырырга;
- 3) кече архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын ватарга һәм зарарларга;
- 4) фонтаннарда коенырга.

3.12. Стационар булмаган объектларны карап тоту.

3.12.1. Стационар булмаган объектларны урнаштыру вәкаләтле органның муниципаль хокукый актында билгеләнгән тәртиптә мондый объектларны

урнаштыру схемасы нигезендә гамәлгә ашырыла.

3.12.2. Жир кишәрлеген арендау шартнамәсе срогы тәмамлангач, стационар булмаган объект арендатор тарафыннан сүтелергә, ә жир кишәрлеге азат ителергә һәм башлангыч хәленә китерелергә тиеш.

3.12.3. Вак ваклап сату чөлтәре объектынның тышкы габаритлары буенча максималь гомуми мәйданы-60 кв. м.

3.12.4. Стационар һәм стационар булмаган объектларның миләкчеләре булган юридик һәм физик затлар бурычлы:

1) аларны ремонтларга һәм буярга. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы кыяфәтне һәм төснә саклауны исәпкә алып башкарылырга тиеш;

2) янәшәдәге территориядә яшел утыртмаларның, газоннарның, бордюр ташының, кече архитектура формаларының (алар булганда) сакланышын күзәтергә, күрсәтелгән территорияне әлегә Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләр нигезендә тотарга;

3) стационар һәм стационар булмаган объектлар янына урналар урнаштырырга, кирәк булган саен, көн дәвамында чүп-чарны калдыклардан чистартырга, ләкин тәүлегенә бер тапкырдан да сирәгрәк булмаса, урналарны елга бер тапкырдан да сирәгрәк буярга;

4) Каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм күмү буенча хезмәт күрсәтүләр, аларны күрсәтү сроклары, бәясе, түләү тәртибе һәм башка шартлар күрсәтелергә тиешле махсуслаштырылган оешма белән язма рәвештә шартнамә төзергә. Шартнамә формасы махсуслаштырылган оешма тарафыннан билгеләнә.

3.12.5. Рөхсәт ителми:

1) стационар һәм стационар булмаган объектларга проектларда каралмаган янкормалар, козыреклар, түбәләр һәм башка конструкцияләр төзергә;

2) стационар һәм стационар булмаган объектлар янында сәүдә-суыту жайланмалары куярга;

3) стационар һәм стационар булмаган объектлар янында һәм аларның түбәләрендә тараны, товарларны, детальләренә, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка предметларны жыйрга, шулай ук стационар булмаган объектларны жыйма максатларда файдаланырга;

4) стационар һәм стационар булмаган объектлар арасындагы янгынга каршы өзеклекләренә жиһазлар, калдыклар белән капларга;

5) стационар һәм стационар булмаган объектларны биналар аркаларында, газоннарда, мәйданчыкларда (балалар, ял, спорт, транспорт тукталышлары), суүткәргеч һәм канализация чөлтәрләренә, торбаүткәргечләренә саклау зонасында, шулай ук вентиляция шахталарына кадәр - 25 метрдан кимрәк, торак урыннарының тәрәзәләренә, сәүдә предприятиеләре витриналарына кадәр - 20 метрдан кимрәк, агач кәүсәләренә кадәр - кимрәк арада урнаштырырга 3 м.

3.13. Төзелеш эшләрән башкару урыннарын карап тоту.

3.13.1. Төзелеш майданчыкларын һәм аларга якын территорияләрне карап тоту, ремонт, төзелеш һәм башка төр эшләр тәмамланганнан соң төзекләндерүне торгызу төзүчегә йөкләнә.

3.13.2. Төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләр башланганчы:

- 1) төзелеш майданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча законнар таләпләре нигезендә типовой киртә урнаштырырга;
- 2) төзелеш майданчыгын коймалауның гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәмин итәргә;
- 3) төзелеш майданчыгын киртәләүнең тиешле техник торышын, аның чисталыгын, пычрактан, кардан, боздан, Мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартылуын күзәтергә;
- 4) төзелеш майданчыгы территориясенә кергәндә төзелеш объектының төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирә торган мәгълүмат щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;
- 5) җәяүлеләр өчен вакытлыча тротуарлар урнаштыруны тәмин итәргә;
- 6) төзелеш майданчыгы периметры буенча янәшәдәге территорияне тышкы яктан яктыртуны тәмин итәргә;
- 7) урамнарның (машина юлларының) йөрү өлешенә пычрак һәм чүп чыгаруны булдырмый торган чыгу урыннарында төзелеш майданчыгына төзекләндерелгән керү юлларын, майдан эчендәге машина юлларын һәм транспорт чаралары тәгәрмәчләрән чистарту яисә юу пунктларын җиһазларга;
- 8) төзелеш майданчыгына керү юлларында йөк автотранспортының (10 тоннадан артык) юлларның һәм машина юлларының иминлеген тәмин итә торган ябык циклдагы хәрәкәт маршрутын килештерергә;
- 9) төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын жыю өчен контейнерлар һәм (яисә) бункерлар булуны тәмин итәргә;
- 10) төзелеш майданчыгы территориясеннән махсуслаштырылган оешма тарафыннан каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын чыгаруны тәмин итәргә;
- 11) төзелеш майданчыгы территориясеннән алынган һәм калдыклары булмаган карны кар эретү станцияләренә яисә вәкаләтле орган тарафыннан билгеләнгән тәртиптә килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарда чыгаруны тәмин итәргә;
- 12) эшләр башкарганда төзелеш майданчыгының янәшәдәге территориясен, аңа керү юлларын һәм тротуарларны көн саен пычрактан, чүп-чардан, кардан, боздан жыештыруны тәмин итәргә (елның вакытын исәпкә алып);
- 13) эшләрне башкарганда гамәлдәге жир асты инженерлык коммуникацияләренә, тышкы яктырту челтәрләренә, яшел утыртмаларның һәм

кече архитектура формаларының сакланышын тээмин итэргэ.

3.13.3. Төзелеш һәм (яки) ремонт эшлэрен башкару чорында элге Кагыйдэлэрнен 3.13.2 пунктының 2-10 подпунктларында күрсәтелгән таләплэрне үтэргэ, шулай ук эшлэр башкарганда жимерелгән һәм зыян күргән юл өслеклэрэн, яшел утыртмаларны, газоннарны, тротуарларны, калкулыкларны, кече архитектура формаларын торгызырга кирәк.

3.13.4. Төзелеш материаллары, жиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, эшчелэр һәм хезмәткәрлэр Вакытлыча булсын өчен ярдәмче бүлмэлэр, көнкүреш вагончыклары, төзелеш калдыкларының транспорт партиялэрэн вакытлыча саклау һәм туплау урыннары төзелешне оештыру проекты нигезендә төзелеш мәйданчыклары чиклэрэндә урнаштырыла.

3.13.5. Рөхсәт ителми:

1) торак зона янында гражданның шәхси һәм ижтимагый иминлеген тээмин итүгә бәйлә коткару, авария-торгызу һәм башка кичектергесез эшлэрдән тыш, тынлыкны бозып бара торган төзелеш, ремонт, төяү-бушату һәм башка эшлэрне оештыру һәм үткөрү, 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгәткә кадәр;

2) юлларның һәм тротуарларның машина йөрү өлешен вәкаләтле органның тиешле рөхсәтеннән (күрсәтмәсеннән) башка тарайтырга яисә ябарга;

3) чүп-чар яндырырга, төзелеш производствосы калдыкларын утильләштерергә;

4) грунт, чүп-чар, юылмас төзелеш материаллары, жиңел тара алып барырга, юлларны пычратмый торган брезент яисә башка материал белән капламыйча агачлар сызарга, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремэлэрэн (шул исәптән цемент-ком эремәсен, известь, бетон катнашмаларын) юлга, тротуарга, юл кырыена яисә юлга якин газ полосасына кою мөмкинлеген юкка чыгаручы чаралар күрмиңә генә күчереп йөртөргә.

3.14. Күмү урыннарын карап тоту.

3.14.1. Этика, санитария һәм экология таләплэре нигезендә бирелгән жирләү урыннарын карап тоту федераль кануннар һәм Вәкаләтле органның муниципаль хокукий актында билгеләнгән жирләү урыннарын карап тоту кагыйдэлэре таләплэре нигезендә гамәлгә ашырыла.

3.14.2. Жирләү урыннарын санитар карап тотуны муниципаль заказны урнаштыру нәтижэлэре буенча элге төр эшлэрне башкаруга конкурс огкан махсулаштырылган оешма гамәлгә ашыра.

3.14.3. Жирләү урыннарын карап тотуга таләплэр:

1) зиратлардагы жәмәгәт бәдрәфлэре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Жәмәгәт бәдрәфлэре территориялэрендәге урналар чистартылырга тиеш;

2) зират территориясендәге калдыklar контейнерлары һәм урналар чистартылырга тиеш. Калдыklar тупланган саен, кимендә 3 көнгә бер мәртәбә чыгарылырга тиеш;

3) ауган һәм авария хәлендә агач утыртмалары булу рөхсәт ителми. Авария

хәлендәге агач утыртмалары табылганнан соң бер тәүлек эчендә сүтелергә тиеш;
4) каралмаган каберләр яки шәхесе ачыкланмаган үлгәннәрнең каберләре пычрактан һәм чүп-чардан чистартылырга, калкулык һәм кабер ташы белән жиһазландырылырга тиеш. Күмү участогы чикләрендә үләннең Биеклегә 15 см дан артмаса тиеш. Күмү участогы мәйданының 10% тан артыграк булмаган чүп үләннәре булу рөхсәт ителә.

3.14.4. Кышкы чорда күмү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

1) зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар киңәйтелергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Бозлык катламнарысыз тигез кар катламы булу рөхсәт ителә;

2) үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар тавышсызлыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә тиеш. Юлларның һәм тротуарларның йөрү өлешен эшкәртү кар явудан соң ук башланырга тиеш;

3) беренче чиратта үзәк һәм керү юлларынан кар чыгаруны, бозны чокып чыгаруны һәм кар-боз калдыкларын бетерүне гамәлгә ашырырга.

3.14.5. Жәйге чорда күмү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

1) күмү урыннарындагы үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберләр арасындагы юллар һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычранулардан чистартылырга тиеш;

2) яшел утыртмаларны санитар кисү, чүп үләннәрен бетерү буенча чаралар ел саен башкарылырга тиеш.

3.14.6. Күмү урынын, кабер өстенә куелган корылманы (тәреләр, һәйкәлләр, плитәләр, төрбәләр һ.б.) карау, чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту, колумбарийдагы куышны карау эшләрен ире (хатыны), туганнары, мәрхүмнең законлы вәкиле яки башка зат санитария таләпләрен үтәп башкара.

3.15. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннарын карап тоту.

3.15.1. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытка саклый торган кую урыннарын (алга таба - кую урыны) һәм аларга якин территорияләренә карап тоту гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, шулай ук әлегә Кагыйдәләр нигезендә кую урынын урнаштыру өчен бирелгән жир кишәрлегенә Хокук иясе (алга таба - хужа) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

3.15.2. Хужалары бурычлы:

1) тукталышлар территорияләренә бөтен периметры буйлап механик йогынтыларга һәм тышкы мохит йогынтыларына чыдам булырга тиешле койма урнаштырырга;

2) тукталышлар коймаларының тиешенчә техник торышын, аларның чисталыгын, пычрактан, кардан, боздан, Мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартылуын күзәтергә;

3) тукталышлар территорияләрендә һәм тукталышлар янәшәсендәге

территорияларда Материалларны жыюга, комплектланмаган транспортны, төрле конструкцияләрне саклауга юл куймаска;

4) машина кую урыннарын дежур персонал өчен урыннар белән жиһазландырырга.

Кую урыннары территорияләрендә персонал кизү тору өчен гомуми мәйданы 10,0 кв. м дан артмаган, жиңел типтагы конструкцияләрдән эшләнгән, аннары тышкы стенааларны нейтраль төсләр гаммасындагы заманча бизәү материаллары белән бизәү рөхсәт ителә;

5) тукталышлар территорияләрен гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килә торган яктылыкны тигез бүлүне тәмин итә торган тышкы яктырту белән жиһазларга;

6) туктап тору урыннары территорияләрендә проектта каралмаган башка капитал һәм вакытлыча биналар, корылмалар, сәүдә павильоннары, киосклар, түбәләр һ. б. төзүгә юл куймаска;

7) тукталышлар территорияләрендә ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләр юуга һәм автомобильләр тукталышына юл куймаска;

8) тукталыш территорияләрен санитария һәм янгынга каршы кагыйдәләрне үтәгән хәлдә тотарга;

9) янәшәдәге территорияләрне санитар эшкәртү һәм чистарту үткәрергә (әлеге Кагыйдәләрнең 10 бүлегә нигезендә), калдыклар жыю өчен контейнерлар һәм урналар урнаштырырга, каты көнкүреш калдыкларын, карны чыгаруны тәмин итәргә;

10) каты өслекле машина кую урынына керү юлларын автостоянканың урнашу һәм хезмәт күрсәтү урынын күрсәтә торган махсус билгеләр, шулай ук гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләре нигезендә тамгалар белән жиһазларга;

11) инвалидларның тукталышлар территориясенә тоткарлыксыз керү мөмкинлеген тәмин итәргә һәм инвалидларның башка транспорт чараларын кую тыелган махсус автотранспорт чараларын кую өчен кимендә 10% урын (ләкин кимендә бер урын) бүлеп бирергә.

Инвалидлар махсус автотранспорт чараларын кую урыннарыннан "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында"1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль законның 15 маддәсе нигезендә бушлай файдаланалар.

3.16. Шәһәр территориясен бәйрәмчә бизәү.

3.16.1. Шәһәр территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт һәм шәһәр бәйрәмнәре, истәлекле вакыйгаларга бәйле чаралар уздыру чорында башкарыла.

Бәйрәм бизәлеше дәүләт һәм муниципаль флаглар, лозунглар, гирляндаалар, панно элмә такталарын, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыруны, шулай ук бәйрәм иллюминациясе урнаштыруны үз эченә ала.

Бэйрэмчэ бизэу элементларын эзерлэгэндэ һәм урнаштырганда юл хэрэкэтен жайга салуның техник чараларын төшерергэ, бозарга һәм күрү мөмкинлеген начарайтырга ярамай.

3.17. Сервис объектларын карап тоту.

3.17.1. Сервис объектлары территориялэрен карап тоту мондый объектларның хужасы (милекчесе) тарафыннан гамэлгэ ашырыла.

3.17.2. Юл буе сервисы объектлары территориялэрен төзеклөндөрү элементларының мәжбүри исемлеге үз эченэ алырга тиеш.:

уңайлы хэрэкэт итү өчен каты өслөк;

территорияне яктырту, архитектура-декоратив яктырту;

- аларны урнаштыру һәм карап тоту таләплэрен үтэгән бәдрәф кабиналары;

- чүп савытлары һәм кече контейнерлар;

- яшеллөндөрү (газоннар, чәчәкләр) һәм яшеллөндөрү участкаларын яклау элементлары (киртәләр).

3.17.3. Сервис объектларын һәм аларга якын территориялэрне урнаштыру һәм карап тоту таләплэрэнә:

-сервис объектларына керү-чыгу юллары, керү юллары күчеш-тизлек полосалары белән жиһазландырылырга тиеш;

-сервис объектларының күчеш-тизлек полосалары һәм территориялэре тышкы яктырту белән жиһазландырылырга тиеш;

- хэрэкәткэ хезмэт күрсөтү корылмасы мәйданчыгына чыгу юллары юлдан су агызу системасына бәйләнгән буй су агызу юлы тәэмин ителерлек итеп төзөлөргэ тиеш (чыгу юллары астына су үткөрү торбалары салынырга тиеш).;

- хэрэкәткэ хезмэт күрсөтү корылмасы мәйданчыгының һәм аңа таба чыгу юлларының буй авышлыгы юлның капма-каршы ягына юнәлдерелергэ тиеш. Түгәрәкләнү радиуслары чиклэрэндэ ул 20 булырга тиеш.;

- мәйданчык һәм аңа чыгу юллары автомобиль юлы белән бертигез тотрыклы камилләштерелгән катламга ия булырга тиеш;

- "юл хэрэкэтен оештыруның техник чаралары" ГОСТ Р 52289-2019 таләплэре нигезэндэ юл хэрэкэтен оештыруның техник чаралары булу. Юл билгелэрэн, билгелэрэн, светофорларны, юл киртәлэрэн һәм юнәлеш бирүче жайланмаларны куллану кагыйдэлэре";

- сервис объекты территориясендэге житешсезлеклэрне эксплуатацияләү һәм карап тоту барышында бетерү "гомуми файдаланудагы автомобиль юллары" ГОСТ Р 59292-2021 таләплэре нигезэндэ гамэлгэ ашырылырга тиеш. Жәйге тоту дәрәжәсенә таләплэр. Бәялэү критерийлары һәм контроль методлары " һәм ГОСТ Р 59434-2021 гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Кышкы тоту дәрәжәсенә таләплэр. Бәялэү критерийлары һәм контроль методлары";

- функциональ билгеләнеш буенча хэрэкәткэ хезмэт күрсөтү корылмасы территориясендэ, шул исәптән, санитария-гигиена зонасы булырга тиеш;

- тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга һәм бирелгән техник шартларга туры китереп файдаланылырга тиеш;

- "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә юл бие сервисы объектларында транспорт чараларын куя урыннарында инвалидлар идарә итә торган транспорт чараларын бушлай куя өчен урыннар бирелергә тиеш.

4. Шәһәр территорияләрен җыештыру тәртибе, төзекләндерү эшләре исемлеген һәм аларны башкару ешлыгын да кертә

4.1. Шәһәр территориясен җыештыруга һәм карап тотуга гомуми таләпләр

4.1.1. Шәһәр территориясен җыештыру һәм карап тоту гомуми ашырыла:

- 1) җәйге чорда-15 апрельдән 14 октябргә кадәр;
- 2) кышкы чорда-15 октябрдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән сроклар, һава шартларына карап, Спас муниципаль районы Башкарма комитеты тарафыннан төзәтелергә мөмкин.

4.1.2. Шәһәр территориясен җыештыру:

- 1) шәһәр территориясен карап тоту, җыештыру буенча системалы эшләр;
- 2) вәкәләтле органның хокукый актлары нигезендә берәмлек массакүләм чаралар (өмәләр).

4.1.3. Җәйге чорда шәһәр территориясен җыештыру шәһәр территориясенен пычрануын һәм тузанлылыгын киметү максатында шәһәр территориясен юу, су сибү, себерү һәм карап тоту буенча башка эшләр башкару юлы белән башкарыла һәм үз эченә ала.:

- 1) ясалма өслекле территорияләргә себерү (коры һавада - су сибү), урам-юл чөлгәре объектларының һәм яңгыр канализациясе белән җиһазландырылган башка ясалма өслекле территорияләргә юл өслеген тузаннан һәм пычрактан юу (23.00 сәгәттән 7.00 сәгәткә кадәр механик һәм кул ысулы белән башкарыла). Юл өслекләрен, мәйданнарны, тротуарларны һәм ясалма өслекле башка территорияләргә юу өслекнең бөтен кичкеге буенча башкарыла;
- 2) яңгыр канализациясе чөлгәрләрен чистарту;
- 3) бөтен территориядән чүп җыю;
- 4) ел саен, 1 июньгә кадәр, кече архитектура формаларын, бакча һәм урам җиһазларын, урналарны, спорт һәм балалар мәйданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буяу;
- 5) үләнне вакыт-вакыт чабу (үләннең Биеклегә 15 см дан артыграк булганда) һәм чаптырылган үләнне тәүлек дәвамында җыю;
- 6) яфраклар коелган чорда-коелган яфракларны тәүлегенә бер тапкыр җыю һәм чыгару;
- 7) территорияләргә, шул исәптән сәүдә объектлары, оешмалар һәм

предприятиелэр янында автотранспорт парковкасы урыннарын жыештыру, ул 8.00 сэгатыкэ тэмамланырга тиеш;

8) бордюр янындагы лотокларны юганнан соң чүп-чардан жыештыру.

4.1.4. Жыелган чүп-чар, яфраклар, чаптырылган үлән, ботаклар закон нигезендэ чыгарылырга тиеш.

4.1.5. Яфраклар коелган чорда территориялэрне жыештыру өчен жаваплы оешмалар урам һәм юл буендагы газоннардан коелган яфракларны жыялар һәм чыгаралар. Агачларның һәм куакларның комлевой өлөшөнэ яфракларны жыю тыела, моңа жылылык сөючө үсемлеклэрне жылыту очраклары керми.

4.1.6. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияне жыештыру үз эченэ ала:

- 1) юл өслеклэрен һәм тротуарларны кардан чистарту;
- 2) тайгаклык яисэ бозлавык барлыкка килгэндэ-жэяүлелэр зоналарына, баскычларга ком сибү, юл өслеклэрен бозга каршы материал белән эшкэртү;
- 3) язгы чорда-карны йомшарту һәм кар суларын агызуны оештыру.

4.1.7. Шәһэр территориясендэ башкарыла торган урып-жыю эшлэрен башкару технологиясе һәм режимнары, һава шартларына карамастан, Транспорт чараларының һәм жэяүлелэрнең тоткарлыксыз хэрэкэтен тээмин итэргэ тиеш.

4.1.8. Кышкы чорда жэяүлелэр тротуарларын, жир өсте кичүлэрен, баскычларны жыештыру үзенчөлеклэре:

- 1) жэяүлелэр тротуарлары, жир өсте кичүлэре, баскычлар күрсэтелгән корылмаларның жэяүлелэр өлөшөнөң бөтен киңлегендэ Яңа яуган кардан чистартылырга тиеш. Бертигез тыгызланган кар катламы булырга тиеш, бу вакытта катламның калынлыгы билгелэнгән нормалардан артмаска тиеш. Кар яуганнан соң чистарту вакыты тугыз сэгатытән артмаска тиеш;
- 2) көчле кар яуган чорда (тэүлегенэ 10-15 см яңа яуган кар) жэяүлелэр тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкэртелергэ һәм чистартылырга тиеш;
- 3) бозлавык килеп чыкканда бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкэртелэ. Бозлавыкка каршы материаллар белән эшкэртү вакыты тайгаклык ачыкланганнан соң дүрт сэгатытән артмаска тиеш;
- 4) калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган йомшак карны, яшел утыртмаларның саклануы һәм кар суларының агып китүен тээмин итү шарты белән, газонга яисэ шушы максатлар өчен алдан билгелэнгән урыннарга жыю рөхсэт ителэ.

4.1.9. Болгар шәһэре территориясендэ:

- 1) Гамэлдэге законнар нигезендэ билгелэнгән күмү урыннарыннан читтэ гомуми файдаланудагы территориялэрдэ мемориаль кабер корылмалары (истэлекле Корылмалар, коймалар) урнаштырырга;

2) бу максатлар өчен каралмаган урыннарда, шул исәптән жәмәгать транспорты маршрутларының соңгы пунктларында транспорт чараларын юарга, салонны чистартырга һәм аларга техник хезмәт күрсәтергә;

3) гомуми файдаланудагы территорияләрдә биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, кече архитектура формаларын һәм төзекләндерүнең башка элементларын ватарга һәм бозарга, шулай ук аларны үз белдеген белән үзгәртеп корырга һәм үзгәртеп корырга;

4) жәмәгать транспортын көтү тукталышларына, стеналарга, баганаларга, коймаларга (коймаларга) һәм шул максатлар өчен каралмаган башка объектларга язулар, рәсемнәр ясарга, Мәгълүмати-басма продукцияне ябыштырырга һәм эләргә, граффити язарга;

5) күчемле мөлкәтне бирелгән жир кишәрлекләре чикләреннән һәм (яисә) киртәләреннән читтә тупларга һәм сакларга;

6) тараны, сәнәгать товарларын һәм башка сәүдә предметларын тротуарларда, газоннарда, юлларда урнаштырырга һәм жыйрга;

7) вәкаләтле органның тиешле рөхсәтеннән башка стационар булмаган мәгълүмат конструкцияләрен үз белдеген белән урнаштыру.

4.1.10. Муниципаль берәмлек территориясендә калдыкларны (чүп-чар, кар, грунт һ.б.) моның өчен билгеләнгән урыннардан читтә яисә контейнерга яки калдыкларны туплаучы бункерга ташламаган очракта, мондый хокук бозуга юл куйган зат ачыкланган хокук бозуларны 10 көннән дә артмаган вакытта бетерү чараларын күрә. Әгәр хокук бозу бетерелмәгән булса, хокук бозуга юл куйган зат законнар нигезендә административ җаваплылыкка тартыла.

4.1.11. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектәге жир кишәрлекләрендә (территорияләрдә) стихияле рәвештә барлыкка килә торган чүплекләргә бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәмин ителә.

4.1.12. Болгар шәһәре территориясендә тыела:

1) шәһәр территориясендә транспорт чараларын юу, чистарту, махсус билгеләнгән урыннардан тыш, транспорт чараларын кую һәм ремонтлау, каты көнкүреш калдыкларын механик жыештыруга һәм чыгаруга комачаулый торган комплектсыз транспорт чараларын саклау, транспорт чараларының пычрак тәгәрмәчле юл өлешенә чыгуы;

2) чылбырлы механизмлы машиналарның асфальт түшәлгән юлларда үз йөреше белән хәрәкәте;

3) машина йөрү өлешенә чагыштырма авырлыгы билгеләнгән нормалардан һәм күрсәтмәләрдән артыграк булган авыр, авыр йөкле Үзйөрешле машиналарның һәм механизмнарның үз йөреше белән хәрәкәте;

4) юлларның һәм тротуарларның машина йөрү өлешен жылы чорда дымланмыйча жыештырырга;

- 5) юлларның йөрү өлешен юганда газоннарда, тротуарларда һәм транспорт инфраструктурасының башка объектларына пычрак һәм чүп-чарны юарга;
- 6) транспорт чарасы белән ташыганда юлның машина йөрү өлешенә, тротуарга бетон эремәсе, битум агызу;
- 7) юлларда, тротуарларда, газоннарда жир эшләре башкарганда төзелеш материалларын, конструкцияләр детальләрен, шулай ук туфракны туплау;
- 8) машина юлын жыештыручы вәкаләтле оешма белән шартнамә булмаганда, гомуми файдаланудагы юлларның һәм машина узу юлларының машина йөрү өлешенә квартал эчендәге машина юлларыннан, ишегалды территорияләреннән, предприятиеләр, оешмалар территорияләреннән, төзелеш мәйданчыкларыннан, сәүдә объектларыннан чистартыла торган кар, боз чыгарырга яисә күчерергә;
- 9) транспорт чараларын балалар мәйданчыкларында, газоннарда, яшел үсентеләр утыртылган территорияләрдә, шул исәптән комплектланмаган (төзексез)мәйданчыкларда парковкага, куеп кую, йөртү һәм саклау;
- 10) халыктан каты коммуналь калдыкларны жыю өчен Болгар шәһәре территориясендә урнаштырылган төзелеш калдыкларын контейнерларга һәм/яисә бункерларга туплау;
- 11) агачларга, баганаларга, савытларга, эскәмияләргә һәм бу максатлар өчен каралмаган башка объектларга мәгълүмат такталарын, объектларга хәрәкәт юнәлеше күрсәткечләрен, афишаларны, белдерүләрне, агитация материалларын беркетергә.

4.1.13. Автовокзалларда, базарларда, паркларда, бакчаларда, ял итү зоналарында, мәгариф, сәламәтлек саклау оешмаларында һәм гражданнар күпләп була торган башка урыннарда, шәхси йортлар салынган урамнарда, торак йортларның подъездларында, шәһәр пассажир транспорты тукталышларында, сәүдә объектларына керү урыннарында урналар урнаштырылырга тиеш. Урналарны шәхси торак йортларның милекчеләре, хужалары, объектларның арендаторлары урнаштыра. Урналар түбәндәге тәртиптә куела: бер - берсеннән 40 метрдан да артмаган арада - тыгыз урамнарда, базарларда, вокзалларда һәм гражданнар күпләп була торган башка урыннарда; 100 метрга кадәр арада - башка урамнарда, ишегалларында, паркларда, бакчаларда һәм башка территорияләрдә; кимендә икесендә-шәһәр пассажир транспорты тукталышларында һәм сәүдә объектларына керү юлларында. Урналарны тутыруга карап чистарту йорт биләмәләренен һәм территорияләренен милекчеләре һәм арендаторлары тарафыннан үз көчләре белән яисә жыештыручы оешма белән килешү буенча, эмма көнгә кимендә ике тапкыр башкарыла. Урналар пычрануга карап юыла, ләкин атнага бер тапкырдан да сирәгрәк түгел. Шәһәр пассажир транспорты тукталышларында урнашкан урналар тукталышларны жыештыручы оешмалар тарафыннан, ә сәүдә объектлары янында урнаштырылган урналар сәүдә оешмалары тарафыннан чистартыла һәм юыла. Урналар елына кимендә бер тапкыр буыла.

4.1.14. Йорт биләмәләренен һәм территорияләренен милекчеләре һәм арендаторлары бурычлы:

- 1) беркетелгән территориядә урналар, контейнер майданчыклары һәм каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен контейнерлар булуны тәмин итәргә, ә канализацияләнмәгән биналарда, корылмаларда һәм корылмаларда сыек калдыклар өчен җыемнар (выгреблар) җиһазландырырга;
- 2) контейнерларга һәм контейнер майданчыкларына ирекле керү мөмкинлеген тәмин итәргә;
- 3) каты көнкүреш калдыкларын җыю өчен контейнерларны, савыт-сабаларны аларның тутырылуын һәм шәһәр территорияләрен пычратуын булдырмаслык итеп, аларны төзек хәлдә тотуны тәмин итәргә;
- 4) урналарны, контейнерларны һәм контейнер майданчыкларын, сыек калдыклар өчен җыелмаларны (выгребларны) вакытында чистартуны һәм дезинфекцияләүне тәмин итәргә;
- 5) житештерү һәм куллану калдыкларын чыгаруны оештыруны һәм аларны бетерү графигының үтәлешен тикшереп торуны тәмин итәргә;
- 6) контейнерларны һәм контейнер майданчыкларын вакытында буярга.

4.1.15. Гражданныр (индивидуаль торақ йортларның милекчеләре яки яллаучылары), юридик затлар һәм шәхси эшмәкәрләр махсуслаштырылган оешма белән язма рәвештә каты көнкүреш калдыкларын һәм эре габаритлы чүп-чарны чыгару һәм күмү буенча хезмәтләр күрсәтелергә тиешле документ (шартнамә, квитанция, талон һ.б.) төзәргә тиеш, аларны күрсәтү сроклары, бәясе, тәртібе түләүләр һәм башка шартлар. Документның рәвеше махсуслаштырылган оешма тарафыннан билгеләнә.

4.2. Жыештыру, санитар карап тоту һәм кешеләр күпләп ял итә торган урыннарыны төзекләндерү.

4.2.1. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннарына түбәндәгеләр керә:

- 1) майданнар, парклар, скверлар, яр буйлары, шәһәр урманнарында оештырылган ял итү урыннары, пляжлар;
- 2) актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары - стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә майданчыклары һ. б.;
- 3) сәүдә объектлары территорияләре - ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган вак ваклап сату чөлтәре, җәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектлар комплекслары - театрлар, кинотеатрлар һ. б.

4.2.2. Майданнарыны, паркларны, скверларны, яр буйларын һәм гомуми файдаланудагы башка территорияләрне жыештыру:

- 1) майданнарыны, паркларны, скверларны, яр буйларын жыештыру 23.00 сәгатьтән 8.00 сәгатькә кадәр башкарылырга тиеш. Көндөз патрульләр чүп-чарны жыештыралар, чүп-чар тутырылган урналарны һәм чүп җыю урыннарын

чистарталар;

2) кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында юлларны жыештырганда химик реагентлары булмаган карны, яшел утыртмаларны саклап калу һәм кар суларының агып китүен тәмин итү шарты белән, әлеге максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда вакытлыча салу рөхсәт ителә.

4.2.3. Пляжларны жыештыру һәм санитар карап тоту:

1) Пляж ябылганнан соң төп жыештырыла һәм ярны, чишенү бүлмәләрен, яшел зонаны жыештыруны, бәдрәфләрне жыештыруны һәм дезинфекцияләүне үз эченә ала.

Көндөз патрульләр чүп-чарны жыештыралар, чүп-чар тутырылган урналарны һәм чүп жыю урыннарын чистарталар. Каты көнкүреш калдыклары көн саен 8.00 сәгатькә кадәр чыгарыла;

2) пляж территориясендә урналар урнаштырыла. Урналар арасындагы ара 40 м дан артмаска тиеш;

3) пляжларда жәмәгать бәдрәфләре урнаштырыла. Жәмәгать бәдрәфеннән коену урынына кадәр ара 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артмаска тиеш;

4) пляжның комның өске катламын йомшарту, чүп-чарны, башка калдыкларны бетерү һәм алга таба комны тигезләү көн саен башкарылырга тиеш;

5) коену өчен билгеләнгән урыннарда кер юу һәм хайваннарны коену тыела.

4.2.2.1. Пляжны каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм күмү буенча хезмәтләр күрсәтүгә махсуслаштырылган оешма белән килешү төземичә ачу рөхсәт ителми.

4.2.4. Ваклап сату базарларын жыештыру һәм санитар тоту:

1) ваклап сату базарлары территорияләре (алга таба - базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер мәйданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, яңгыр һәм кар суларын агызу өчен каты өслекләр һәм авышлыклар булырга, шулай ук суүткәргеч һәм канализация булырга тиеш.;

2) базар территориясен һәм аның тирәсендәге территорияне төп жыештыру ул ябылганнан соң башкарыла. Көндөз каты көнкүреш калдыклары тутырылган чүп жыю урыннарын жыештыру һәм чистарту эшләре бара;

3) елның жәйге чорында базар территориясендә атна саен дымлы жыештыру башкарыла;

4) базар территориясә 40 кв. м мәйданга бер урна исәбеннән савытлар белән жиһазландырыла, өстәвенә киштәдәге сызык буенча алар арасындагы ара 10 м дан артмаска тиеш.

4.2.4.1. Базар территориясендә һәм аның янында урнашкан сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү оешмаларының, предприятиеләренен, киоскларның, сәүдә палаткаларының һәм павильоннарның эшчәнлегенә каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм күмү буенча хезмәт күрсәтү буенча махсуслаштырылган оешма белән

килешү төземичә рәхсәт ителми.

4.2.5. Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

1) Сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен һәм янәшәдәге территорияләрне тулысынча жыештыру тәүлегенә кимендә ике тапкыр (иртән һәм кич) башкарыла. Көндөз патрульләр чүп-чарны жыештыралар, чүп-чар тутырылган урналарны һәм чүп жыю урыннарын чистарталар;

2) сәүдә һәм (яисә) жәмәгать туклануы объектларына керү урынында кимендә ике урна билгеләнә;

3) вакытлыча урамда сәүдә итү урыннарында 10 м радиуста янәшәдәге территорияләрне жыештыралар, савытларны һәм товарларны газоннарга һәм тротуарларга жыярга ярамый;

4) калдыкларны чыгару тәмин ителә.

4.2.6. Башка сәүдә мәйданчыклары территорияләрен, стационар булмаган вак ваклап сату чөлтәре объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектларны жыештыру алар ябылганнан соң, елның жылы вакытында мәжбүри алдан сугару белән башкарыла. Агымдагы урып-жыю көн дәвамында бара. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәмин ителә.

4.2.7. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп була торган урыннарын төзекләндерү:

1) кешеләр ял итә торган һәм күпләп була торган урыннар территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: каты өслек төрләре (плитка түшәү яисә асфальт рәвешендә), өслекләрне бер-берсенә тоташтыру элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жайланмалары, архитектура-декоратив яктырту жайланмалары, шәһәр мәгълүматы саклаучылар, яшелләндерү участкаларын яклау элементлары (металл киртәләр, махсус төр өслекләр һ. б.);

2) кешеләр ял итә һәм күпләп була торган урыннарның барлык территорияләре, пляжлардан тыш, каты өслеккә яисә чәчелгән үләннәр яисә яшел утыртмалар белән үсемлек туфрагына ия булырга тиеш;

3) кешеләр ял итә һәм күпләп була торган урыннар территорияләрендәге яшелләндерү участкаларын чәчәкләр, газоннар, ялгыз, төркемләп, рәтләп утыртулар, вертикаль, күпкатлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;

4) кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннары, бәдрәфләрне урнаштыру һәм карап тоту таләпләрен үтәп, жиһазландырылган һәм эшли торган бәдрәф кабиналары белән комплектланырга тиеш;

5) кешеләр ял итә торган яисә күпләп була торган урыннардагы фонтаннарны, буаларны, елга ярларын пычрануга карап чистарту башкарылырга тиеш;

6) массакуләм чаралар уздырганда аларны оештыручылар чараны уздыру урынын, аңа якын территорияләрне жыештыруны һәм бозылган төзекләндерүне торгызуны

тээмин итэргэ тиеш. Чараны үткэрү урынын, аңа якын территориялэрне жыештыру һәм бозылган төзеклэндерүне торгызу тәртибе билгелэнгән тәртиптә чараны үткэрүгә тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

4.2.8. Ял итү һәм күпләп булу урыннары территорияләрендә кешеләргә рөхсәт ителми:

- 1) билгелэнгән тәртипне бозып автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар урнаштырырга;
- 2) газоннарны, табигый һәм ясалма яшеллэндерү объектларын зарарларга;
- 3) кече архитектура формаларын зарарларга һәм аларны билгелэнгән урыннарыннан күчерергә;
- 4) өстәлләрдә һәм эскәмияләр аркаларында утырырга;
- 5) сыек ризык калдыкларын, квас һәм сыра цистерналарыннан суны тротуарларга, газоннарга һәм шөһәр юлларына агызырга;
- 6) автотранспорт чараларының түләүле тукталышларын законсыз оештыру;
- 7) стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштырырга;
- 8) тротуарларның асфальт-бетон түшәмәсен, янәшәдәге яшел зоналарның һәм территориялэрне төзеклэндерүнең башка элементларының бөтенлеген бозарга;
- 9) территориягә сәүдә-суыткыч жайланмаларын куярга.

4.3. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен жыештыру, карап тоту һәм төзеклэндерү.

4.3.1. Йорт яны территориясен жыештыру:

- 1) жыештыру түбәндәге эзлеклелектә башкарылырга тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр юлларын жыештыру (бозлавык һәм тайгаклык очрагында - ком сибү), ә аннары ишегалды территорияләрен жыештыру;
- 2) кар яуган вакытта кар чистартудан тыш, урып-жыю 8.00 сәгатькә кадәр башкарыла.

Механикаштырылган жыештыруны машиналарның тизлегә 4 км/сәг. кадәр булганда көндөз башкарырга рөхсәт ителә.

4.3.2. Жәйге жыештыру:

- 1) йорт яны территорияләрен жәйге жыештыру: себерү, юу яки кулдан яисә махсус машиналар ярдәмендә-башлыча иртә, иртәнге һәм соң, кичке сәгатьләрдә башкарылырга тиеш.;
- 2) тротуарларны юуны бары тик полоса янындагы ачык тротуарларда һәм биналардан урамның машина үтә торган өлешенә таба гына башкарырга кирәк.;
- 3) көннең эссе вакытында тротуарларга су сибү кирәк булган саен, ләкин тәүлегенә кимендә ике тапкыр башкарылырга тиеш.

4.3.3. Кышкы жыештыру:

- 1) түбәләрдә жыела торган кар үз вакытында жиргә ташланырга һәм прилот полосасына күчәргә, ә киң тротуарларда - валларга формалашырга тиеш;
- 2) чистартыла торган кар тротуарлардан алгы өлешкә, ә ишегалларында - төзелеш

урыннарына күчэргэ тиеш;

3) квартал эчендәге юллардан күчерелгән карны борт ташына параллель урнашкан өемнәргә һәм валларга салырга яисә авыз кар чистартучылары ярдәмендә юл буен төзөргә кирәк;

4) урамнарның машина юлыннан газлар белән аерылган 6 м дан артык киңлектәге тротуарларда карны алга таба алып ташлау өчен тротуар уртасына күчерергә рөхсәт ителә;

5) кар өемнәренә һәм өемнәргә салу эшләре кар яву тәмамланганнан соң алты сәгатътән дә соңга калмыйча тротуарларда, ә калган территорияләрдә 12 сәгатътән дә соңга калмыйча төгәлләнергә тиеш;

6) ишегалларында, квартал эчендәге юлларда, газларда һәм ирекле территорияләрдә жәяүлеләрнең ирекле хәрәкәтенә һәм автотранспортның йөрүенә комачауламый торган кар өеп бару рөхсәт ителә, яшел утыртмаларны һәм кар суларын аерып алуны тәмин иткәндә;

7) тротуарларны һәм квартал эчендәге юлларны кул белән жыештырганда кар тулысынча кыргыч астына жыештырылырга тиеш. Камилләштерелгән капламалар булмаганда, карны движок астына жыйрга кирәк, аннан соң аны тыгызлау өчен кар катламы калдырырга кирәк.;

8) тайгаклык барлыкка килгәндә юл катламнарын ком-тоз катнашмасы белән эшкәртү 0,2-0,3 кг/м норма буенча бүлгечләр ярдәмендә башкарылырга тиеш;

9) эшкәртелгәннән соң йомшарган боз ясалмалары, ачык грунтка, агачлар астына яки газоннарга эләкмичә, күчерелергә яки себерелергә тиеш.

4.3.4. Яз житү белән:

1) эрегән суларны нормаль агызу өчен кирәк булган урыннарда су агымын тәмин итү өчен канауларны юу һәм чистарту;

2) кар суын яңгыр челтәренең люкларына һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә куу;

3) ишегалды территорияләрен кар эреп беткәч, чүп-чардан, калган кардан һәм боздан чистарту.

4.3.5. Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен карап тоту:

4.3.5.1. күпфатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба - йорт яны территориясен) карап тоту үз эченә ала.:

1) даими жыештыру;

2) Күзәтү һәм яңгырлар кабул итү коелары люкларын һәм рәшәткәләрен, дренажларны, лотокларны, үткәргеч торбаларны ремонтлау һәм чистарту;

3) инженерлык челтәрләренең күзәтү коеларына, янгын сулары белән тәмин итү чыганакларына (гидрантларга, сулыкларга һ. б.) тоткарлыксыз керүне тәмин итү;

4) Катлы көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю һәм чыгару;

5) яшеллекләренә яшелләндерү һәм карау;

6) кече архитектура формаларын тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

4.3.6. Каты коммуналь калдыклар су үткәрми торган өслеге булган контейнер майданчыкларына каты көнкүреш калдыкларын туплау нормалары нигезендә кирәкле күләмдә куела торган контейнерларга һәм бункерларга жыелырга тиеш.

4.3.7. Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданныр бурычлы:

- 1) йорт яны территорияләрендә чисталык һәм тәртип сакларга;
- 2) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны бары тик махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус майданчыкларга гына урнаштырырга;
- 3) бинаны яңадан планлаштыру эшләрен башкарганда төзелеш калдыкларын чыгаруга махсулаштырылган оешма белән шартнамә төзөргә.

4.3.8. Идарәче оешмалар:

- 1) 8.00 сәгаткә кадәр йорт яны территорияләрен жыештыру һәм көн дәвамында чисталыкны саклау;
- 2) каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар, ә анализланмаган биналарда - моннан тыш сыек көнкүреш калдыклары өчен жыентыклар урнаштыру;
- 3) расланган график нигезендә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны чыгару;
- 4) контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын, аларга керү юлларын чиста һәм төзөк хәлдә тоту;
- 5) подъездларга керү урыннарында чүп савытлары, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;
- 6) территорияне сезонлы эксплуатациягә әзәрләү, шул исәптән су агымын тәмин итү өчен канауны юу һәм чистарту, кар суларын яңгыр челтәренә люкларына һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә куып чыгару, кар эреп беткәннән соң территорияне чистарту һәм башка кирәкле эшләрен башкару;
- 7) тайгак участокларны комлы тоз һәм (яисә) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкөртү;
- 8) яшел утыртмаларның сакланышы һәм аларны тиешенчә карау;
- 9) тышкы яктырту чараларын төзөк хәлдә тоту һәм караңгы төшкөч аларны кабызу;
- 10) машина йөрү өлешен кышкы жыештыруга кадәр 48 сәгат кала күпфатирлы йортларның подъездларында урып-жыю һәм махсулаштырылган техниканың тоткарлыксыз йөрүен тәмин итү, шул исәптән квартал эчендәге һәм/яисә йорт эчендәге территорияләрдә транспорт чараларын парковкалауга юл куймау кирәклегә турында хәбәрнамәләр урнаштыру.

4.3.9. Йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:

- 1) яфракларны, төрле калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;
- 2) киём-салымны, киём-салымны, келәмнәрне һәм башка әйберләренә хужалык майданчыгынан читтә элөргә;
- 3) контейнер майданчыкларына керү юлларын томаларга;

- 4) йорт яны территорияләрен киртэләү урыннарын үз белдеге белән билгеләргә;
- 5) ишегалды корылмаларын үз белдеген белән төзәргә;
- 6) балалар мәйданчыкларында, газоннарда, яшел үсентеләр утыртылган территорияләрдә, шул исәптән комплекланмаган (төзексез)мәйданчыкларда транспорт чараларын парковкалау, куеп кую, йөрү, саклау;
- 7) автотранспорт чараларын түләүле куюны оештырырга;
- 8) квартал эчендәге юлларны тимер-бетон блоklar, баганалар, киртәләр, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру юлы белән үз белдеген белән ябарга;
- 9) автомашиналар юарга, ягулык һәм майлар агызырга, тавыш сигналларын, тормозларны һәм двигательләренә көйләргә;
- 10) кеше сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә моxиткә тискәре йогынты ясый торган теләсә нинди эшләр башкарырга;
- 11) тиешле тәртиптә төзелмәгән һәм жир кишәрлекләренен дәүләт кадастр исәбенә куелмаган милекчеләр өчен, шулай ук Россия Федерациясе законнарында каралган мәжбүри таләпләренә бозучы милекчеләр өчен теләсә нинди сәүдә һәм жәмәгать туклануы предприятияләрен, шул исәптән палаткаларны, киоскларны, лекларны, мини-базарларны, павильоннарны, жәйге кафеларны, житештерү объектларын, автомобильләренә, көнкүреш техника, аяк киеме, шулай ук автостоянкалар, кунаклардан тыш;
- 12) йорт яны территориясенен ишегалды эчендәге машина юллары буйлап транспортның транзит хәрәкәтен гамәлгә ашырырга;
- 13) машина йөрү өлешен кышкы жыештыру турында идарәче оешмадан хәбәр булган очракта транспорт чараларын квартал эчендәге һәм/яисә йорт эчендәге территорияләрдә кую.

4.3.10. Йорт яны территорияләрен яшеллөндөрү:

- 1) йорт яны территорияләрен яшеллөндөрү, яшел утыртмаларның сакланышы идарәче оешмалар тарафыннан әлеге Кагыйдәләр таләпләре нигезендә тәмин ителә;
- 2) йорт яны территориясен яшеллөндөргөндә, торак йортларның стеналарыннан ябалдашлары 5 м га кадәр булган агач кәүсәләре күчәренә кадәр араның кимендә 5 м булуын исәпкә алырга кирәк.зуррак агачлар өчен ара 5 м дан артыграк, куаклар өчен 1,5 м булырга тиеш. куакларның биеклегә беренче кат бүлмәләренен тәрәзә уемының аскы кырыеннан артмаска тиеш.

4.3.11. Идарәче оешмалар:

- 1) яшел утыртмаларның сакланышы;
- 2) жәй көне һәм коры көннөрдә газоннарга, чәчәклекләргә, агачларга һәм куакларга су сибү;
- 3) газоннарның сакланышы һәм бөтенлегә, аларга төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, кар, боз кисәкләре һ. б. салынмыйча.;

4) агачларны һәм куакларны яңа утырту, юллар челтәрен үзгәртеп һәм жайланмаларны урнаштырып, бары тик билгеләнгән тәртиптә килештерелгән проектлар буенча гына, вәкаләтле орган белән килештерелгән агротехник шартларны үтәп, яңадан планлаштыру.

4.3.12. Йорт яны территориясен төзекләндерү:

4.3.12.1. Һәр йорт биләмәсенең территориясе, кагыйдә буларак, :

1) кер киптерү, киём-салым, келәмнәр һәм көнкүреш әйберләрен чистарту өчен хужалык майданчыгы;

2) өлкәннәр ял итә торган майданчык;

3) балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен яшелләндерелгән һәм кирәкле кече архитектура формалары булган балалар уен һәм спорт майданчыклары.

4.3.13. Хужалык майданчыгында кер киптерү жайланмалары куелган баганалар, киём киптерү штангалары, элгечләр, Комлы тартма, чүп савытлары, эскәмияләр булырга тиеш. Майданчыкны тере киртә белән әйләндереп алырга кирәк. Майданчыкларны, ял итү урыннарын жиһазлау элементларын билгеләнгән таләпләргә туры китереп төзөргә һәм төзекләндерергә кирәк.

4.3.14. Әгәр участок территориясенең зурлыгы мөмкинлек бирсә, участок чикләрендә этләр йөрү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.

4.3.15. Йортларның подъездлары алдындагы майданчыклар, юллар һәм жәяүлеләр өчен юллар каты өслекле булырга тиеш. Каты өслекләр ясаганда кар һәм коеп яуган суларның ирекле агып чыгу мөмкинлеген каралырга тиеш.

4.3.16. Торак йортларга кертелгән жәмәгать урыннарына йортның торак өлешеннән аерым керү юллары булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспорт стоянкасы ишегалды территориясеннән читтә урнашырга тиеш.

4.3.17. Жәмәгать урыннарына Материалларны, продукцияне фатирларның тәрәзәләре һәм керү юллары урнашкан торак йорт ишегалды ягыннан төяп жибәрү рөхсәт ителми. Йөкләүне тәрәзәләре булмаган торак йортларның читләреннән, жир асты тоннельләреннән яки ябык дебаркадерлардан, юл ягыннан башкарырга кирәк.

4.3.18. Транспорт чараларын квартал эчендәге территорияләргә урнаштыру кешеләрнең, шулай ук урып-жыю һәм махсус техниканың тоткарлыксыз хәрәкәтен тәмин итәргә тиеш.

4.3.19. Квартал эчендәге юлларны һәм машина йөрү өлешен киңәйтү вәкаләтле орган белән килештереп башкарыла.

4.4. Индивидуаль торак төзелеше территорияләрен жыештыру.

4.4.1. Торак йорт хужалары жир кишәрлеген һәм аның тирәләрен көн саен (шул исәптән кардан) жыештыралар.

4.4.2. Индивидуаль торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

1) карны этәргә, чүп-чарны ташларга, шлак ташларга, сыек көнкүреш калдыкларын йорт биләмәсе территориясеннән читкә агызырга;

2) ишегалды һәм аның тирәсендәге территориядән чистартылган кар һәм бозны юлларның һәм юлларның машина йөрү өлөшөнә чыгарырга яисә күчерергә.

4.4.3. Гражданнар (индивидуаль торак йортларның милекчеләре яки яллаучылары) махсуслаштырылган оешма белән язма рәвештә каты көнкүреш калдыкларын һәм эре габаритлы чүп-чарны чыгару һәм күмү буенча хезмәтләр күрсәтелергә тиешле документ (киләшү, квитанция, талон һ.б. ш.) төзөргә тиеш, аларны күрсәтү сроклары, бәясе, түләү тәртибе һәм башка шартлар. Документның рәвеше махсуслаштырылган оешма тарафыннан билгеләнә.

5. Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компонентлары булган территорияне төзекләндерү элементларының булуы гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә эшләнәргә һәм проект документациясендә каралырга тиеш.

5. территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компонентлары булган территорияне төзекләндерү элементларының булуы гамәлдәге законнар таләпләре нигезендә эшләнәргә һәм проект документациясендә каралырга тиеш.

5.1. Яшелләндерү

5.1.1. Яшел утыртмалар территорияне төзекләндерүнең мәжбүри элементы булып тора. Төзекләндерү эшләрен башкарганда яшеллекләргә мөмкин кадәр күбрәк саклап калу зарур.

5.1.2. Шәһәр территориясендә яшелләндерүнең ике төре кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләргә җир утырту һәм мобиль - үсемлекләргә махсус күчмә савытларга (контейнерларга, вазонларга һ.б.) утырту.

Стационар һәм мобиль яшелләндерүне рельефның табигый һәм ясалма элементларында, түбәләрдә (түбә яшелләндерү), бина һәм корылмаларның фасадларында (вертикаль яшелләндерү) архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, бакчалар, чәчәк бакчалары, куаклы һәм агачлы майданчыклар һ.б.) төзү өчен файдаланалар.

5.1.3. Яшелләндерү объектларын карап тоту-яшеллекләргә һәм яшелләндерелгән территорияләргә төзекләндерү элементларын карап тоту, күләмле корылмаларның конструктив элементларының аз гына деформацияләрен һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәй һәм кыш көннәрендә күчмә кече формаларны жыештыру.

5.1.4. Яшелләндерү объектларында эшләр башкаруга таләпләр:

1) яшелләндерү объектлары янында төзелеш майданчыкларын оештырганда, проектта сакланырга тиешле дип билгеләнгән яшел утыртмаларның бөтенлеген саклап калу чараларын күрергә кирәк. бу чаралар түбән һәм киң ябалдашларны киртәләп алу, өлешчә кисү, агач кәүсәләрен саклау бәйләве, куак ябалдашларын

бәйләү, транспорт чараларының юллары һәм тукталышлары янында урнашкан үсемлекләр астына туфрак кишәрлекләрен вак таш белән күмү һәм туфракның тыгызлануын булдырмау максатларында башка техника;

2) территорияне вертикаль планлаштыру, жир асты коммуникацияләре салу, юлларны, машина юлларын һәм тротуарларны төзекләндерү яшелләндерү башланганчы тәмамланырга тиеш;

3) туфрак катламы бозылуга бәйле ремонт, төзелеш һәм башка эшләр башкарганда туфракның уңдырышлы катламын алып ташларга һәм аны алга таба Яшел төзелештә куллану өчен сакларга кирәк.

Югарыда күрсәтелгән эшләр тәмамлангач, бозылган жир кишәрлекләрен һәм утыртмаларны торгызырга кирәк. Эшләрне башкару проектында торгызу каралырга тиеш;

5.1.5. Яшел утыртмаларның хужалары:

1) яшел үсентеләрнең сакланышын һәм аларны карауны тәмин итәргә;

2) жәй көне коры һавада газоннарغا, чәчәклекләргә, агачларга һәм куакларга су сибүне тәмин итәргә;

3) газоннарның сакланышын һәм бөтенлеген тәмин итәргә, аларда төрле материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозлавыкка каршы материалларны, башка зарарлы матдәләрен, шулай ук, әгәр бу газоннарға зыян китерергә мөмкин булса, карны, бозны шытырдатмаса;

4) агач һәм куакларны яңа утырту һәм күчереп утырту, шулай ук юллар, мәйданчыклар, газоннар чөлтәренә планировкасын үзгәртү бары тик Болгар шәһәре Башкарма комитетының вәкәләтле органы белән килештерелгән проектлар буенча гына башкарылырга тиеш;

5) яшелләндерү объектларында сулыклар булганда аларны чиста тотарга һәм 10 елга кимендә бер тапкыр капитал чистартырга.

5.1.6. Яшелләндерелгән территорияләрдә рөхсәт ителми:

1) төзелешләрне урнаштырырга, моңа аларның эшләвен тәмин итү һәм аларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән корымалар керми.;

2) агачларны һәм куакларны үз белдеге белән утырту һәм кисү, газоннарны һәм чәчәк бакчаларын юк итү;

3) транспорт чараларында йөрергә һәм аларны, әлеге территорияләрдә кирәкле эшләр башкару очракларыннан тыш, торгызу эшләрен мәжбүри башкару шарты белән, газоннарға һәм чәчәк бакчаларына куярга;

4) гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары булган бакчалар, скверлар, паркларның мемориаль зоналары газоннарында хәрәкәт итәргә, ял итү һәм уеннар өчен урнашырга;

5) яшелләндерү объектларында чаңгыда һәм чанада моның өчен махсус бүлөп бирелгән урыннардан читтә шуарга;

6) агачларга һәм башка яшел утыртмаларга гамаклар, таган, турниклар, кер

киптерү өчен баулар элөп куярга, агачларга реклама һәм мәгълүмат щитлары һәм табличкалар, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән чыгару конструкцияләре, объектларга хәрәкәт юнәлеше күрсәткечләре, афишалар, белдерүләр, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмат белән тәмин итү чаралары беркетергә, баганалардан, коймалардан, реклама щитларыннан, электрүткәргечләрдән, лампалардан, чәнечкеле коймалардан тартмалар;

7) стационар булмаган объектлар, шулай ук юл сервисы объектлары урнаштырырга, шул исәптән елның вакытына бәйсез рәвештә автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырырга;

8) яшелчә бакчалары өчен казу эшләре алып барырга;

9) йорт хайваннарын газоннарда һәм чәчәкләкләрдә йөрергә;

10) роторлы кар жыю машиналарын утыртмаларга кар эләкмәүче махсус юнәлеш бирүче жайланмалардан башка файдаланырга;

11) яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларны лотокларга һәм башка су үткәрү жайланмаларына сметалар ясарга;

12) газоннарга смета һәм чүп ташларга;

13) учаклар кабызырга;

14) сок, сумала чыгару өчен агачларны кисергә, аларга башка төрле механик зыян китерергә;

15) күпъяллык чәчәкләр биләгән жир кишәрлекләреннән кар чыгарырга, шулай ук салкынга чыдам булмаган үсемлекләр утырткан жирләргә кардан ялангач калдырырга;

16) яшелләндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләргә, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

17) агач тамырларын кәүсәдән 1,5 м дан да якынырак аралыкта ялангач калдырырга һәм агач муеннарына туфрак яисә төзелеш калдыклары сибәргә;

18) төзелеш материалларын һәм житештерелгән продукцияне тупларга.

5.2. Киртәләр

5.2.1. Киртәләрне кору төзекләндерүнең өстәмә элементы булып тора.

5.2.2. Киртәләр бер-берсеннән:

1) билгеләнешкә (декоратив, яклау, аларның ярашуы);

2) биекләктә (Түбән - 1,0 м га кадәр, уртача - 1,1-1,7 м, биек - 1,8-3,0 м);

3) материалның төренә (металл, тимер-бетон һ. б.);

4) күз карашы өчен үткәрүчәнлек дәрәжәсе (үтә күренмәле, чукрак);

5) стационарлык дәрәжәләре (даими, вакытлыча, күчмә).

Киртәләрне проектлау аларның кайда урнашуына һәм билгеләнешенә карап гамәлдәге дәүләт стандартлары, сертификацияләнгән эшләнмәләр каталоглары, индивидуаль проектлау проектлары нигезендә башкарыла.

5.2.3. мәдәни мирас объектлары территорияләрен киртәләү әлеге территорияләр өчен билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентлары нигезендә башкарылырга тиеш. Жәмәгать, торак, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә чукрак һәм тимер-бетон киртәләр проектлау рөхсәт ителми. Сәнәгать, махсус территорияләр коймалары декоратив тимер-бетон панельләрдән ясалырга мөмкин.

Агачлар жәяүлеләр хәрәкәте интенсив зоналарында яисә төзелеш һәм реконструкция эшләрен башкару зоналарында үскән очракта, саклауның башка төрләре булмаганда, яшенә, агач тоқымына һәм башка характеристикаларга карап, биеклегә 0,9 м һәм аннан да зуррак, диаметры 0,8 м һәм аннан да зуррак булган яклау кәртәләре каралырга тиеш.

5.3. Өслекләрне каплау

5.3.1. Өслекләрне каплау шәһәр территориясендә Имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартларын тәмин итә, шулай ук шәһәр төзелешенең архитектур йөзен формалаштыра.

Төзекләндерү максатларында түбәндәге төр өслекләр билгеләнгән:

- 1) каты (капиталь) өслекләр-монолит яисә жыелма өслекләр, шул исәптән асфальт-бетоннан, цемент-бетоннан, табигый таштан ясала торган;
- 2) йомшак (капиталь булмаган) өслекләр - табигый яисә ясалма коелучан Материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранит чәчүлекләр, керамзит, резина валчыклары), табигый хәлдә булган, бәйләүче материаллар белән тыгызланган яисә ныгытылган коры катнашмалардан ясала торган өслекләр;
- 3) газон капламнары-үлән капламын әзерләүнең һәм утыртуның махсус технологияләре буенча башкарыла торган капламалар;
- 4) катнаш өслекләр-өслекләрнең бер-берсеннән торган өслекләр (челтәрле плитка яисә газонга батырылган газон рәшәткәсе яисә йомшак өслек).

5.3.2. Өслек төрләрен аларның максатчан билгеләнеше нигезендә сайларга кирәк:

- 1) каты-проектлау вакытына гамәлдә булган мөмкин булган чик йөкләнешләрен, хәрәкәтнең характерын һәм составын, янгынга каршы таләпләрне исәпкә алып;
- 2) йомшак - территорияләренең аерым төрләрен (шул исәптән балалар, спорт майданчыкларын, этләр йөртү майданчыкларын, жәяү йөрү юлларын)төзекләндергәндә аларның үзенчәлекле үзлекләрен исәпкә алып);
- 3) аеруча экологик яктан чиста булган газонлы һәм катнаш.

Каты төрдәге өслек кытыршы булырга тиеш, коры хәлдә - 0,6, юеш хәлдә 0,4 тән ким булмаска тиеш..

Жәяүлеләр коммуникацияләре территориясендә, жир өсте кичүләрендә, баскычларда һәм биналарның керү төркемнәре баскычларында кафель, метлах плиткаларын, ясалма һәм табигый таштан шома яисә шомартылган плитәләренә каплау сыйфатында куллану рөхсәт ителми.

5.3.3. Шәһәрнең гомуми файдаланудагы территорияләрендә барлык киртәләр (киртәләр, баскычлар, пандуслар, агачлар, яктырту, мәгълүмат һәм урам техник

жиһазлары), шулай ук жәмәгать транспортын көтү тукталышлары һәм урам аша чыгу урыннарындагы тротуар кыры тактиль өслек полосалары белән аерылып тора. Тактиль өслек киртәгә, урам кырына, куркыныч участокның башына, хәрәкәт юнәлешенә үзгәрүенә һ. б. расстая кимендә 0,8 м ераклыкта башлангырга тиеш. Әгәр тактиль өслектә киңлегә 15 мм дан артып, тирәнлегә 6 мм дан артып киткән буй буразналар булса, аларны хәрәкәт юнәлешә буйлап урнаштырырга ярамый.

5.3.4. Түшәлгән агачлар өчен, саклауның башка төрләре (шул исәптән көпшә яны рәшәткәләре, бордюрлар, периметр эскәмияләре) булмаганда, кәүсәдән кимендә 1,5 м радиуста саклагыч өслекләр: вак таш, вак таш, газон рәшәткәләре ясала. Саклау өслегә жәяүлеләр коммуникацияләре өслегеннән бер дәрәжәдә яки югарырак башкарыла.

5.3.5. Кулланыла торган өслек төрөнәң колористик чишелешә формалаша торган тирәлекнең төслә чишелешән исәпкә алырга тиеш.

5.4. Өслекләренәң үзәрә бәйләнәшә

Өслекләренә берләштерү элементларына, гадәттә, борт ташларының төрлә төрләрен, пандусларны, баскычларны, баскычларны кертәләр.

5.4.1. Борт ташлары

5.4.1.1. Юлның борт ташлары тротуар белән машина йөрү өлешә тоташкан урынга, машина йөрү өлешә дәрәжәсеннән норматив рәвештә кимендә 150 мм артыграк куела, өслек өслегә ремонтланган очракта да бу күрсәткәч саклангырга тиеш.

Автотранспортның газонга бәрелүен булдырмас өчен, юлның газон белән капланган урыннарында югары күтәрелгән борт ташы кулланырга кирәк.

Жәяүлеләр коммуникацияләре өслегән газон белән бергә кушканда бакча бортын урнаштырырга мөмкин, ул газон дәрәжәсеннән кимендә 50 мм артып китә, 0,5 м ераклыкта. бу исә газонны саклый һәм пычрак һәм үсемлек чүп-чарының өслеккә элэгүен булдырмый, аның хезмәт итү вакытын озайта.

Жәяүлеләр зоналары территориясендә төрлә типтагы өслекләр янәшәсен бизәү өчен табигый материаллар (кирпеч, агач, таш кыялар, керамик борт һ.б.) кулланырга мөмкин.

5.4.2. Баскычлар, баскычлар, пандуслар

Жәяүлеләр коммуникацияләре авышлыгы 60 промиллә булганда баскычлар ясауны күздә тотарга кирәк.

Сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка күпләп була торган объектлар, инвалидлар һәм картлар йортлары урнашкан урыннарда төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә баскычлар һәм баскычлар 50 промилләдән артык тайпылыш булганда, аларны пандус белән озата барырга кирәк.

Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 кабул ителә.

Баскычның беренчә баскыч кырыяларын төшкәндә һәм күтәргәндә ачык

контрастлы буяулар белән аерып күрсәтергә кирәк.

Тышкы баскычларның барлык баскычлары Бер марш эчендә баскычларның киньеге һәм биеклеге буенча бертөрле итеп куела.

Пандусны киртәли торган конструкцияләр булмаганда, биеклеге 75 мм дан да ким булмаган киртәли торган борттик һәм тоткалар каралырга тиеш.

Пандусның башында һәм ахырында юлның горизонталь участоклары әйләнә-тирә өслектән текстурасы һәм төсө белән аерылып тора.

Баскычның яисә пандусның ике ягында да 800-920 мм биеклектәге түгәрәк яисә турыпочмаклы кисемтәле тоткалар каралган, ул кул белән колачлау өчен уңайлы һәм стенадан 40 мм га ераграк тора.

5.4.3. Майданчык

Шәһәр территориясендә балалар уеннары, өлкәннәр ялы, спорт белән шөгыльләнү, чүп жыю урыннары, автомобильләр кую өчен майданчыклар урнаштырыла.

Майданчыкларны теркәлгән мәдәни мирас ядкарьләренәң саклау зоналары һәм махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналары чикләрендә урнаштыруны һәйкәлләрне саклауның, табигатьтән файдалануның һәм әйләнә-тирә мохитне саклауның вәкаләтле органнары белән киештерү тәкъдим ителә.

Йорт яны территорияләре балалар өчен уен һәм спорт майданчыклары белән тәмин ителергә тиеш. Майданчыклар төзек һәм имгәнү куркынычы янамый торган инвентарь белән тәмин ителергә тиеш.

5.4.4. Балалар майданчыклары

Балалар майданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар яки яшь мәнфәгатьләре буенча зоналаштырылган комплекслы уен майданчыклары рәвешендә оештырыла.

Балалар өчен уен майданчыклары контейнер майданчыкларыннан кимендә 20 метр ераклыкта урнаштырылырга тиеш.

Балалар майданчыклары:

- 1) майданчыктагы коймаларны һәм корылмаларны елына кимендә бер мәртәбә буярга, ә ремонтны кирәк булган саен ясарга;
- 2) машина йөрү урыннарыннан, борылу майданчыкларыннан, кунаклар кую урыннарыннан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру майданчыкларыннан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участокларыннан аерып куелырга.

Жәрәхәтләнүдән саклану өчен майдан территориясендә калкып торган тамырлар яки асылынып торган тәбәнәк ботаклар, жир өстендәге иске, киселгән жиһаз калдыклары (стойкалар, фундаментлар), жиргә чуммаган металл аркылылар (кагыйдә буларак, турникларда һәм таганнарда) булу рөхсәт ителми.

Янәшәдәге территорияләре реконструкцияләгәндә балалар майданчыклары территориясендә төзелеш эшләрен алып бару һәм төзелеш материалларын туплау

рөхсәт ителми.

Яктырту жайланмасы майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында эшлөргә тиеш.

Яктырту жайланмаларын 2,5 м биеклектә урнаштыру рөхсәт ителми.

Уен жиһазларын урнаштыру куркынычсызлыкның норматив параметрларын исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Балалар майданчыкларын карап тоту һәм аларның иминлеген тәэмин итү өчен жаваплылык аларны эксплуатацияләүче затларга йөкләнә.

5.4.5. Спорт майданчыклары

Спорт майданчыклары халыкның барлык яшьтәге төркемнәре өчен физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен каралган.

Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешендәге спорт жиһазлары заводта ясалырга да, махсус эшкәртелгән өслеге жәрэхәтләнмәслек (ярыклар, тишекләр булмау һ.б.) бүрәнэләрдән һәм борыслардан ясалырга да мөмкин. Урнаштырганда сертификацияләнгән жиһаз каталогларына таянырга кирәк.

5.4.6. Ял итү майданчыклары

Торак төзелеше территориясендә тыныч ял итү һәм өлкәннәр өчен өстәл уеннары өчен ял итү майданчыклары оештырырга мөмкин.

Парк территорияләрендә чирәмдә ял итү өчен майданчык-болыннар оештырылырга мөмкин.

5.4.7. Автостоянкалар майданчыклары

Шәһәр территориясендә автостоянкаларның түбәндәге төрләре урнаша: автомобильләрне кыска вакытлы һәм озак саклау.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогындагы төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: каты өслек төрләре, өслекләрне бер-берсенә тоташтыру элементлары, коймалар, чүп савытлары яисә кече контейнерлар, яктырту жайланмалары, мәгълүмати жайланмалар (күрсәткечләр).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы аша жәяүлеләр өчен транзит юллар оештыру рөхсәт ителми.

5.4.8. Кече архитектура формалары

Кече архитектура формаларын урнаштыру биналар һәм корылмаларны төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау проект документациясенен "төзекләндерү" бүлегенә, шулай ук төзекләндерү проектлары яисә эскиз тәкъдимнәре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Кече архитектура формаларын проекттаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эшләнмәләр каталогларыннан файдаланырга киңеш ителә. Тарихи төзелеш зоналары, шәһәрнең үзәк үзәге, шәһәрнең күпфункциональ үзәкләре һәм зоналары өчен кече архитектура формалары индивидуаль проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

Кече архитектура формаларына төп таләпләр булып:

- 1) архитектура һәм ландшафт тирәлеге, территорияне төзекләндерү элементлары характерына туры килү;
- 2) материалларның югары декоратив һәм эксплуатация сыйфатлары, тышкы мохит йогынтысын исәпкә алып, аларны озак вакыт дәвамында саклау;
- 3) конструкциянең ныклыгы, ышанычлылыгы, куркынычсызлыгы.

5.4.9. Жәмәгать транспортын көтү павильоннары конструкцияләре

Жәмәгать транспортын көтү павильоннары конструкцияләре навеслар, эскәмияләр, чүп савытлары һәм гражданнар һәм оешмаларның белдерүләре өчен аерым щитлар белән жиһазландырылырга тиеш. Павильонда тукталышның исеме, жәмәгать транспорты маршрутларының номерлары һәм расписаниесе күрсәтелә.

5.4.10.1 тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары техник яктан төзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

Учреждение такталарыннан һәм режим табличкаларыннан тыш, тышкы мәгълүмат чаралары вәкаләтле орган белән килештерелгән паспорт нигезендә һәм аның нигезендә урнаштырыла һәм файдаланыла.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары хужалары аларның тиешле торышын күзәтергә, аларны вакытында ремонтларга һәм тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын урнаштыру урынын жыештырырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чараларын реклама яки мәгълүмати хәбәр урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат кырын зарарлау, шулай ук тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән ябыштыру рөхсәт ителми.

Реклама конструкциясен монтажлаганнан (демонтажлаганнан) соң реклама конструкциясе хужасы реклама конструкциясен урнаштыру урынын төзекләндерүне өч тәүлектән дә артык булмаган вакытта торгызырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә демонтажланырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын беркеткәндә корылмаларга һәм объектларның бизәлешенә зыян килергә, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклыгын һәм тотрыклылыгын киметергә ярамый.

Тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын тиешенчә карап тотмаган, жир кишәрлеген һәм янәшәдәге территорияне жыештырган һәм санитар карап тоткан өчен тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары хужалары җаваплы.

5.4.10.2. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары түбәндәге төрләргә ия:

- дивар конструкциясе;
- декоратив панно;
- консоль конструкциясе;
- түбә конструкциясе;

- витрина конструкциясе;
- оештыру тактасы;
- режим табличкасы;
- модулье конструкция;
- күләм-киңлек композициясе;
- калкан конструкциясе;
- флаг композициясе;
- махсуслаштырылган конструкция.

5.4.10.3. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

1) тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, әзерләү һәм урнаштыру төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләр), аларны саклау һәм алардан файдалану турындагы Россия Федерациясе законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш;

2) тышкы мәгълүмат чаралары типовой һәм индивидуаль башкаруда урнаштырылырга мөмкин;

5.4.10.4. Тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру рөхсәт ителми:

1) күпфатирлы торак йортларның фасадларында:

- торак биналар чикләрендә, беренче һәм икенче катлар арасында урнашкан конструкцияләрдән тыш, турыдан-туры торак булмаган бина өстендә;

- торак йортның читенә чыгып торган чыгымы 1,5 метрдан артмаган габаритларда урнашкан һәм мәгълүмати конструкция урнаштыручы зат биләгән торак булмаган биналар чикләреннән тыш, беренче һәм икенче катлар арасында, биләп торган торак булмаган бина өстендә урнаштырылган конструкцияләрдән тыш;

- әлеге Кагыйдәләрдә каралган очраклардан тыш, тәрәзә һәм ишек уемнарын, шулай ук витражларны һәм витриналарны тулысынча яисә өлешчә ябу рәвешендә, шул исәптән төзеп куелган-янкормалы бүлмәләрдә дә;

- лоджияләреннән, балконнарның киртәләү конструкцияләрендә, әгәр бу керү төркеменнән проект тәкъдимендә каралмаган булса;

- бер керү урыны булганда бердән артык конструкция;

2) торак булмаган биналарның фасадларында:

- биш каттан артык биеклектәге биналарда вертикаль консоль конструкцияләре;

- әлеге Кагыйдәләрдә каралган очраклардан тыш, икенче кат тәрәзәләреннән аскы дәрәжәсеннән югарырак;

3) керү төркемнәреннән фризларында, козырекларында:

- бер керү урыны булганда бердән артык конструкция;

- яктылык тартмалары, фон конструкцияләре рәвешендә, бер керү урыны булган керү төркеме фризында урнаштырылганның тыш;

4) мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларда:

- фон конструкцияләре, яктылык тартмалары, динамик конструкцияләр, витрина һәм консоль конструкцияләреннән, декоратив паннолардан тыш;
- жемелдәп торган яктылыкны файдаланып;
- архитектура фоны белән ярашмый торган контрастлы һәм бай төсләр чишелешендә;
- 5) гомуми мәйданы 400 кв. м дан артыграк булган, мондый объект проектында каралмаган административ-офис, сәүдә, мәдәни-күңел ачу, спорт объектларында;
- 6) индивидуаль яисә күпфатирлы торак йортлар территориясендә аерым торган конструкцияләр рәвешендә;
- 7) биналарны ябу һәм ябу уемнарын, витриналарны, тәрәзэләрне, аркаларны пыялалау, архитектура детальләре һәм декоратив-сәнгати бизәү, суперграфика, әлеге Кагыйдәләрдә каралган очраклардан тыш;
- 8) фасадның архитектура үзенчәлекләрен исәпкә алмыйча. Тышкы мәгълүмат чараларын бина фасадларында урнаштыру вариантлары әлеге Кагыйдәләргә кушымта белән билгеләнә;
- 9) эркерларда, колонналарда, пилястраларда, балконнарда;
- 10) мемориаль такталардан 2,0 метрдан да якынрак ераклыкта;
- 13) адреслы атрибутиканы каплый торган (урам исемнәре һәм йорт номерлары күрсәткечләре);
- 14) биекlege 2 каттан арткан биналарның саңгырау торчаларында;
- 15) алмаш мәгълүмат белән, декоратив паннолардан, модуль конструкцияләрдән, шулай ук автозаправка станцияләрендәге күләм-киңлек композицияләре рәвешендәге конструкцияләрдән, банк операцияләрен гамәлгә ашыручы оешмалар өчен щитлы, витриналы, консоль конструкцияләреннән тыш;
- 16) "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булмаган мәгълүматны (оешманың фирма исеме (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм эш режимы турында мәгълүмат), атап әйткәндә, товарлар һәм хезмәт күрсәтүләр юнәлешләрен, исемлекләрен, биналарны арендау, сату турындагы мәгълүматны, вывескалардан тыш, күрсәтү киртәдә яки бинада модуль конструкцияләр, шулай ук Калкан һәм витрина конструкцияләре рәвешендә;
- 17) текстлы мәгълүматсыз сурәتلәр генә булган;
- 18) фасадның архитектура фоны белән төсә буенча ярашмый торган;
- 19) ачык яктырту ысулын кулланып;
- 20) тукума материаллар, флаг композицияләреннән тыш, шулай ук озынлыгы 6,0 м дан артык булган яктылык тартмалары рәвешендәге дивар конструкцияләре кулланып;
- 21) мәгълүмат конструкциясенә бер төрән кулланып, мәгълүматны кабатлы торган:
- Россия Федерациясенә дәүләт теле һәм Татарстан Республикасының дәүләт

- телләре турындагы законнар таләпләрен үтәү нигезендә башкарылган мәгълүмат;
- берничә урам киселешендә яисә ике урам арасында урнашкан территориядә урнашкан бинаның һәр фасадына урнаштырыла торган мәгълүмат;
 - автозаправка станцияләре фасадларына урнаштырыла торган мәгълүмат;
- 22) кабартыла торган конструкцияләр, штендерлар рәвешендә;
- 23) төзеп куелган-янкормалы бүлмәләрнең (тамбурларны да кертеп) түбәсенен (парапетының, фризының) өскә тамгасыннан югарырак;
- 24) Болгар ш. тарихи территорияләре чикләрендә жемелдәп торган яктылыктан файдаланып;
- 25) телефон номерларын, сайтларны, электрон почта адресларын күрсәтеп.

5.4.10.5. Тышкы мәгълүмат чаралары, алар урнашкан урыннарда бинаның фасады үзгәргәндә, сүтелергә тиеш:

- бинаның фасадының тышкы кыяфәте үзгәрү белән бәйле катлылыгы арту;
- фасадның тышкы үзгәрешләренә бәйле рәвештә кат биеклеген арттыру яки киметү;
- суперграфиканы күздә тоткан фасадның төсләр чишелешен үзгәртү;
- фасадтагы уемнарның габаритларын арттыру;
- төзелеш мәйданын арттыру, төзелгән-янкормалы объектларны (капиталь, капитал булмаган) оештыру;
- фасадның архитектура үзенчәлекләрен үзгәртү, шул исәптән архитектура детальләрен урнаштыру, декоратив-сәнгати бизәлеш, керү төркемнәренен козырекларын урнаштыру.

5.4.10.6. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларының аерым төрләренә таләпләр.

1. Дивар конструкциясе - биналарның, стационар булмаган сәүдә объектларының тышкы өслегенә, фризларына, козырекларына, фронтоннарына керү яисә тәрәзәләр (витриналар) өстендә, тәрәзәләр арасында дивар өслегеннән 0,2 метрдан да артмаган аралыкта фонлы яисә фонсыз конструкция, яктылык тартмасы рәвешендә урнаштырыла торган, беркетү элементларыннан, текстлы мәгълүматны үз эченә алган мәгълүмат кырыннан гыйбарәт булган мәгълүмати конструкция, декоратив элементлар һәм (яисә) билгеләр, йә стена өслегенә турыдан-туры төшерелгән сурәт.

Дивар конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) бинаның, стационар булмаган сәүдә объектының катлары тәрәзәләре арасындагы дивар биеклегенен $2/3$ өлешеннән артыграк булган;
- 2) аркалы тәрәзәләр булганда, бинаның, стационар булмаган сәүдә объектының катлары арасындагы тәрәзәләр арасындагы стенаның биеклегенә биеклегенен $1/2$ өлешеннән артыграк булган;
- 3) текст мәгълүматының биеклегенә Фриз биеклегенен $2/3$ өлешеннән артыграк (шул исәптән эчке-янкормалы бүлмәләр);

- 4) бер катлы биналарда (шул исәптән янкормалы биналарда), керү төркемнәрендә, фризда урнаштырыла торган яктылык тартмалары, фон конструкцияләре рәвешендәге стационар булмаган сәүдә объектларында Фриз биеклегеннән азрак яисә күбрәк булган;
- 5) бинаның, стационар булмаган сәүдә объектынның фронтон биеклегеннән 1/2 дән артыграк биеклектәге;
- 6) козырегында биекlege 0,5 м дан артып киткән;
- 7) фасад озынлыгының 70% тан артыграк озынлыгына;
- 8) беренче кат чикләрендә биекlege 0,5 м дан артыграк, уемнар арасында урнашканда 50% тан артыграк һәм биекlege 1,5 м дан артыграк булган стена, почмак участкаларында 50% тан артыграк стена;
- 9) башка телләрдә әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән конструкция озынлыгының 50% тан артыграгына арттырылган озынлыктагы мәгълүматны кулланганда;
- 10) төрле телләрдәге язуларның тиңдәш булмаган үлчәмнәрен һәм шрифтларын кулланып;
- 11) беренче, цоколь яисә подвал катларының тышкы стеналары өслегенә урнаштырганда, стена конструкциясенә аскы кырыена кадәр жир өсте тигезлегеннән 0,6 м дан түбәнрәк;
- 12) уемнар булганда, тоташ пияла, Фриз, фронтон булмаганда, икенче каттан югарырак, тәрәзәара стенаның биекlege конструкция урнаштыру күздә тотыла торган тәрәзә уемының ике биеклегеннән артып киткән очраклардан тыш;
- 13) икенче каттан югарырак тоташ пиялада урнаштырганда бердән артык конструкция күләмендә;
- 14) тарихи территорияләр чикләрендә урамга чыга торган (бу урамнарны төзүнең алгы сызыгын формалаштыра торган) биналарның, стационар булмаган сәүдә объектларының төп һәм ян фасадларында, Болгар шәһәренә урамнары һәм гомумшәһәр юлларында, автомобильләр сату буенча махсуслаштырылган объектлардан тыш, шәһәр мохите эстетикасына таләпләр югары булган фоновый конструкцияләр һәм яктылык тартмалары рәвешендә;
- 15) бер-берсе өстендә фоновый конструкцияләр һәм яктылык тартмалары рәвешендә, әлеге Кагыйдәләрдә каралган очраклардан тыш;
- 16) өслеге бинаның, стационар булмаган сәүдә объектынның, керү төркеменен, козырекларның стенасына параллель булмаган фризда фоновый конструкцияләр һәм яктылык тартмалары рәвешендә;
- 17) бинада, стационар булмаган сәүдә объектында Фриз төсеннән аерылып торган фон конструкцияләре фоны төсен кулланып;
- 18) беренче кат уемнары арасында яисә беренче каттан түбәнрәк урнаштырганда фоновый конструкцияләр һәм яктылык тартмалары рәвешендә;
- 19) алмаш мәгълүмат белән;
- 20) стена конструкцияләренә башка төрләрән куллануны күздә тоткан

биналарның фасадларында стена өслегенә турыдан-туры төшерелгән сурәт белән;
21) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып;
22) фронтоңда, өске каттагы фризда, шушы бинада конструкцияне уйланылган урнаштыру урыны өстендә урнаштырылган, гамәлдә булу вакыты тәмамланмаган рөхсәт (килештерү) нигезендә билгеләнгән түбә конструкциясе булганда, стена конструкциясе белән бердәй мәгълүмати эчтәлекле (бер эшчәнлек турында гомуми мәгълүмат) берләштерелгән түбә конструкциясеннән тыш;
23) биеклегә 0,5 м дан артыграк булган мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларда;
24) Болгар шәһәренең тарихи территорияләре чикләрендә биеклегә 1,0 м дан артыграк булган;
25) түбә яссылыгын бина диварыннан, стационар булмаган сәүдә объектыннан аерып торучы кәрниз дәрәжәсеннән югарырак, кәрниз дәрәжәсеннән алып иңкел түбә тимераягына кадәр биеклек 3,0 м дан кимрәк;
26) түбә яссылыгын бина диварыннан, стационар булмаган сәүдә объектыннан аерып торучы кәрниз дәрәжәсеннән бердән артык конструкция күләмендә югарырак;
27) вертикаль тәртиптә:
- биш каттан түбәнрәк урнашкан бинада;
- яктылык тартмалары һәм фон конструкцияләре рәвешендә;
- бинада бердән артык;
- киңлегә 3 м дан кимрәк булган стенада;
- биеклегә 3 м дан кимрәк булган;
- ике һәм аннан да күбрәк баганада;
- түбә конструкциясе булганда;
- бинаның, корылманың гомуми исемен чагылдырмый торган бинаның, корылманың;
28) бинаның, корылманың, шул исәптән капитал булмаган корылманың, гомуми мәйданы 400,0 кв. м дан ким булган, бинаның, корылманың гомуми исемен чагылдырмый торган (бер катлылардан тыш) фасадын (фризын, фронтонын) тәмамлауда бердән артык;
29) 0,3 м дан артык биеклектәге цоколь һәм подвал катының тышкы диварлары чикләрендә.

2. **Декоратив панно** - гомуми мәйданы 1500 квадрат метрдан артык булган сәүдә-офис, мәдәни-күңел ачу, житештерү, склад һәм спорт билгеләнешендәге аерым торучы объектларның фасадларында гына урнаштырыла торган мәгълүмат конструкциясе.

Өлеге конструкциянең мәгълүмати кыры ныклы яки тукума нигезендә башкарылырга тиеш, мәгълүмати кыр һәм каркасның тоташу урыннары яшерелергә һәм декоратив бизәлгән крайларга (шул исәптән багет, сәнгать декоры

элементларына) ия булырга тиеш.

Декоратив панноларны урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) беренче кат дәрәжәсеннән түбәнрәк;
- 2) тарихи жирлек чикләрендә мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм башка объектларда;
- 3) тарихи территорияләр чикләрендә, уздырыла торган чаралар турында мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән аерым торучы мәдәни-күңел ачу, спорт билгеләнешендәге объектлар фасадларында урнаштырыла торган конструкцияләрдән тыш;
- 4) витриналардан гайре, ишек һәм тәрәзә уемнары арасында;
- 5) эчке яктылыксыз баннер тукума кулланып;
- 6) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып;
- 7) тарихи территорияләр чикләрендәге биналарның фасадларында жир кишәрлегә чикләрендә аерым торган щит конструкцияләре булганда яисә мондый конструкцияләргә урнаштыру мөмкинлегә булганда.

3. Консоль конструкциясе-бинаның, стационар булмаган сәүдә объектының фасады яссылыгына туры почмак астында урнаштырыла торган мәгълүмати конструкция, почмак участкаларында, стенаның тышкы өслегенә композицион күчәрләре буенча кече конструкцияләр рәвешендә локальләштерелгән.

Консоль конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) биеклегә һәм озынлыгы 1,0 м дан артыграк;
- 2) биеклегә һәм озынлыгы 0,5 м дан артыграк булган мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларда;
- 3) фасад өслегеннән 0,2 м дан артыграк ераклыкта;
- 4) бер - берсеннән 10 м га якынарак ераклыкта;
- 5) фасад кырыеннан 0,2 м дан артыграк һәм жир өсте тигезлегеннән конструкциянең аскы кырына кадәр 2,5 м дан кимрәк ераклыкта;
- 6) бинага керү урыннары өстендә;
- 7) вертикаль - тарихи территорияләр чикләрендә урамга чыга торган (бу урамнарны төзүнең алгы сызыгын формалаштыра торган) биналарның фасадларында;
- 8) мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларда металлодекордан файдаланмыйча;
- 9) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып, банк операцияләрен гамәлгә ашыручы оешмалар өчен консоль конструкцияләреннән тыш.

4. Түбә конструкциясе-элегә бинаның гомуми мәйданының 100% занимает биләгән оешма тарафыннан яссы түбә (парапет) өске тамгасыннан тулысынча югарырак яки бинаның, стационар булмаган сәүдә объектының иңкү түбәсенә өске тамгасыннан (тимераяктан) югарырак урнаштырыла торган эчке яктыртулы

яктылык хәрефләре һәм символлары (логотиплар, цифрлар, билгеләр, нәфис элементлар) рәвешендәге күләмле мәгълүмати конструкция.

Түбә конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

1) текст мәгълүматының биеклеге:

- 0,5 метрдан артык-бер катлы биналар, стационар булмаган сәүдә объектлары өчен;
- 2,0 метрдан артык-2-5 катлы биналар өчен;
- 2,5 метрдан артык-6-9 катлы биналар өчен;
- 3,0 метрдан артык - 10-15 катлы биналар өчен;
- 4,0 метрдан артык - 16 һәм аннан да күбрәк катлы биналар өчен;
- биеклек буенча чикләүләрсез-төзелеш мәйданы 15 мең кв. м дан артык булган эре сәүдә үзәкләре биналары өчен;

2) озынлык белән:

- фасадны туры тәмамлау озынлыгының 1/2 өлешеннән артыграк, алар фасадка карата урнаштырылган;
- фасадның (парапетның) төгәлләү өлешенә биеклекләре аерылганда төгәлләү фрагменты озынлыгының 2/3 өлешеннән артыграк;

3) мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи җирлек чикләрендәге башка объектларда, Болгар шәһәренең тарихи территорияләре чикләрендә урнашкан объектларда;

4) мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм тарихи җирлек чикләрендәге башка объектларны, гыйбадәт объектларын, Болгар шәһәре панорамаларын һәм перспективаларын кабул итүне чикли торган;

5) күпфатирлы торак йортларда;

6) бинада, стационар булмаган сәүдә объектында бердән артык, Россия Федерациясә дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы законнар таләпләре нигезендә башкарылган кабатлана торган мәгълүматлы конструкцияләрдән тыш;

7) әлеге бинада гамәлдә булу вакыты чыкмаган рөхсәт нигезендә билгеләнгән түбә жайланмасы рәвешендәге реклама конструкциясә булганда;

8) әлеге бинада рөхсәт (киләштерү) нигезендә, гамәлдә булу вакыты чыкмаган очракта, вертикаль тәртиптә, фронтоңда, өске кат фризында стена конструкциясә булганда, түбә конструкциясә белән бердәй мәгълүмати эчтәлек белән берләштерелгән стена конструкциясеннән тыш (бер эшчәнлек турында гомуми мәгълүмат);

9) алмаш мәгълүмат белән;

10) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып;

11) өстәмә символларның (логотипларның, цифрларның, билгеләрнең, нәфис элементларның) биеклеге текст мәгълүмат биеклегенә 1/3 өлешеннән артыграк.

5. **Витрина конструкциясе** - бинада, стационар булмаган сәүдә объектында витрина пыяласының, тәрәзә уемының эчке ягында урнаштырыла торган, каркастан, декоратив бизэлгән мәгълүмат кырыннан, асылма элементлардан торган, тәрәзә уемы мәйданының 1/4 өлешен генә биләгән фоновый конструкция яисә яктылык тартмасы рәвешендәге мәгълүмати конструкция (витрина пыяласының биеклегенә һәм витрина пыяласының яртысы озынлыгы буенча).

Витрина конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) Мәйданы 2,0 кв. м дан кимрәк булган тәрәзә уемында;
- 2) витрина пыяласыннан витрина конструкциясенә кадәр ара бина ягыннан 0,15 м дан кимрәк;
- 3) тәрәзә тышчасы эгъзаларын исәпкә алмыйча;
- 4) витриналарның пыяла өслеген буяу һәм декоратив пленкалар белән каплау рәвешендә;
- 5) витриналарның пыялаларын яктылык тартмалары белән алыштыру юлы белән;
- 6) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып;
- 7) витрина корылмалары арасында 1,5 м дан кимрәк ераклыкта.

6. **Учреждение тактасы, режим табличкасы** - "кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә күрсәтү мәжбүри булган, барлык оештыру-хокукий рәвешләренә карамастан оешманың фирма исеме, индивидуаль эшкүар, аларның урнашу урыны (адресы) һәм эш режимы турындагы мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен билгеләнгән, бинада урнаштырыла торган мәгълүмат конструкцияләре, стационар булмаган сәүдә объектында яисә киртәдә, төп керү урыныннан уң якта һәм (яисә) сул якта йә керү төркемнәренен пыяласында (режим табличкасы).

Учреждение тактасына, режим табличкасына урнаштырыла торган мәгълүмат Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә дә кулланучыларга житкерелергә тиеш.

Учреждение тактасын, режим табличкасын урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) озынлыгы 0,6 м дан артыграк һәм биеклегенә 0,8 м дан артыграк булган (оештыру тактасы);
- 2) озынлыгы 0,4 м дан артыграк һәм биеклегенә 0,6 м дан артыграк (режим табличкасы);
- 3) озынлыгы 0,6 м дан артыграк һәм биеклегенә 0,4 м дан артыграк (трафарет печать салу ысулы белән керү төркемнәренен пыяласына урнаштырыла торган режим табличкасы);
- 4) барлык оештыру-хокукий рәвешләрдәге бер оешма өчен икедән артыграк, бер бинада, стационар булмаган сәүдә объектында, коймада бер индивидуаль эшкүар өчен;
- 5) үлчәмнәре буенча аерылып торучы, конструкция эзерләнгән материаллары

буенча бертөрле булмаган;

6) керү төркемнәренә (ишекләренә) трафарет басу ысулы белән ясалган пыяласында бердән артыграк;

7) яктырткыч кулланып, киртәдәге элмә такталардан тыш;

8) фонсыз конструкцияләр рәвешендә;

9) керү юлының бер ягында икедән артыграк;

10) киртәләү секциясеннән читтә;

11) төзелеш, үтә күренмәле киртәләрдә, баскычлар, балконнар, лоджияләр киртәләрендә;

12) жәмәгать туклануының стационар предприятиеләре каршындагы сезонлы кафеларның киртәләү конструкцияләрендә;

13) тарихи жирлек чикләрендәге мәдәни мирас объектлары, тарихи мохит объектлары һәм башка объектлар, тарихи территорияләр чикләрендә урнашкан, шушы урамнарда төзелешнең алгы сызыгын барлыкка китерә торган объектлар киртәләрендә;

14) киртәләү дәрәжәсеннән югарырак;

15) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып.

7. **Модульле конструкция** - оештыру-хокукий формасына карамастан, бер бинада берничә оешма, шәхси эшмәкәрләр бердәм блокка берләштерелгән модульләр рәвешендә урнаштырылган очракта кулланыла торган вывесканың бер төре, ул бинада, киртәдә яки ул урнашкан жир кишәрлегендә яки бинаны эксплуатацияләү өчен бирелгән жир кишәрлегендә урнаштырыла. парковка урыннарын оештыру аңа.

Модульле конструкция:

- декоратив панно;

консоль конструкциясе;

- вывескалар, режим табличкалары, керү группаларының пыяласында ясалганнарыннан тыш;

-эре форматтагы күләм-киңлек композициясе.

Өлеге пунктта каралган үзенчәлекләренә саклап, модульле конструкцияләргә мәгълүмати конструкциянең тиешле төре өчен билгеләнгән таләпләр кагыла.

Модульле конструкцияләр урнаштыру рөхсәт ителми:

1) биеклеге 6,0 м дан артыграк һәм 2,0 м дан кимрәк булган (консоль конструкциясе);

2) тарихи территорияләр чикләрендә урамга чыга торган (бу урамнарны төзүнең алгы сызыгын барлыкка китерә торган) биналарның фасадларында (консоль конструкциясе);

3) биеклеге биш каттан арткан биналарда (консоль конструкциясе);

4) күпфатирлы торак йортларның фасадларында, кушып төзелгән-янкормалы биналардан тыш (консоль конструкциясе);

- 5) мәдәни мирас объектларында, тарихи мохит объектларында һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларда (консоль конструкциясе);
- 6) модульле элементларның мәгълүмат кырын әзерләүнең төрле материалларыннан һәм бер блокта һәм бер бинада яктырту ысулларыннан файдаланып;
- 7) бер конструкциядә өч модуль элементтан кимрәк булган;
- 8) декоратив панно рәвешендәге модульле конструкция булганда консольләр;
- 9) кронштейн рәвешендәге модуль конструкциясе булганда декоратив панно рәвешендә;
- 10) бер бинада бер конструкция рәвешендә икедән артык блок;
- 11) биекlege һәм озынлыгы 1,5 м дан артып киткән (учреждение тактасы, режим табличкасы);
- 12) урнаштырыла торган стенаның озынлыгы озынлыгының 2/3 тән артыграк (учреждение тактасы, режим табличкасы);
- 13) керү урынының бер ягында бердән артык (учреждение тактасы, режим табличкасы).

Күләм-киңлек композициясе - кече (биекlege 6,0 м дан артмаган) яки эре (6,0 м дан артмаган) форматта индивидуаль башкарылышта эшләнгән, фундаменттан, нейтраль төсләр материалы (соры, көрән, графит, кара, көрән һ. б.) белән тышланган каркастан торган аерым торучы декоратив-мәгълүмати конструкция, анда оешманың фирма атамасында, ә 1500 кв. м дан артык мәйданлы биналар, корылмалар өчен - бренд:

- 1) оешма, индивидуаль эшкуар бинасы һәм урнашу урыны урнашкан милекчегә, хужага, файдаланучыга караган жир кишәрlege, шулай ук аннан файдалану яисә парковка урыннары оештыру өчен бирелгән жир кишәрlege чикләреннән читтә;
- 2) фундаментны декоратив бизәүдән башка тирәнәйтүнең техник мөмкинlege булмаган очракларда;
- 3) гамәлдәге төзелеш, янгын сүндерү һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү бинасының проект карары белән нигезләнмичә, бер жир кишәрlege чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмати конструкция булганда;
- 4) мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларны, гыйбадәт объектларын, Болгар шәһәре панорамаларын һәм перспективаларын кабул итүне чикли торган;
- 5) жир кишәрlegенең мондый объект проектында каралмаган чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмат конструкциясе булганда;
- 6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт били торган жир кишәрlege чикләрендә;

- 7) Болгар шәһәренең тарихи территорияләре чикләрендә, эре сәүдә-административ биналарның, корылмаларның, шулай ук мәдәни-күңел ачу билгеләнешендәге объектларның (театрлар, музейлар, концерт заллары, кинотеатрлар, күргәзмә комплекслары), гомуми мәйданы 5000,0 кв. метрдан артыграк булган спорт комплексларының, автозаправка станцияләренен жир кишәрлекләрендә бердән артык конструкция урнаштырудан тыш;
- 8) конструкция фундаментыннан бина фундаментына кадәр 6,0 м дан якынарак ераклыкта;
- 9) тротуарларда һәм жәяүлеләр юлларында, юлларда, автомобильләрне парковкалау һәм кую өчен билгеләнгән урыннарда;
- 10) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар)урынына;
- 11) фундаменты тирәнәйтелгән агач кәүсәләреннән 5,0 м дан да якынарак булган агачлар;
- 12) әзерләгәндә профнастил, тукуылган материаллар кулланып;
- 13) алмаш сурәте булган мәгълүмат өслекләрен, шулай ук медиа-экраннар белән берләштерелгән мәгълүмат өслекләрен урнаштырып, кече форматта;
- 14) мәгълүмат кырында фотосурәт белән;
- 15) гомуми мәйданы 5000,0 кв. м дан кимрәк булган биналар өчен эре форматлы, автозаправка станцияләреннән тыш;
- 16) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып, ягулыкка бәяләр турындагы мәгълүмат белән автозаправка станцияләренен медиа-экраннарыннан, күләм-киңлек композицияләреннән тыш;
- 17) гомуми мәйданы 1500 кв.метрдан артыграк булган биналар, корылмалар өчен бренд кулланмыйча.

9. Щитлы конструкция-эчке яисә тышкы яктырткычлы, биеклеге 4,0 м дан артмаган, фундаменттан, каркастан, декоратив элементлардан, каты нигездә 6,0 кв. м дан артмаган мәгълүмат кырыннан торган аерым торучы мәгълүмати конструкция.

Калкан конструкцияләрен урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) оешма, индивидуаль эшкур бинасы һәм урнашу урыны урнашкан милекчегә, хужага, файдаланучыга караган жир кишәрлеге, шулай ук аннан файдалану яисә парковка урыннары оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге чикләреннән читтә;
- 2) фундаментны декоратив бизәүдән башка тирәнәйтүнең техник мөмкинлеге булмаган очракларда;
- 3) гамәлдәге төзелеш, янгын сүндерү һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү бинасынын проект карары белән нигезләнмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмати конструкция булганда;
- 4) мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларны, гыйбадәт объектларын, Болгар шәһәре

панорамаларын һәм перспективаларын кабул итүне чикли торган;

5) жир кишәрлегенә мондый объект проектында каралмаган чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмат конструкциясе булганда;

6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт били торган жир кишәрлеге чикләрендә;

7) Болгар шәһәренә тарихи территорияләре чикләрендә, жир кишәрлекләрендә гомуми мәйданы 1500,0 кв. м дан артык булган мәдәни-күңел ачу (театрлар, музейлар, концерт заллары, кинотеатрлар, күргәзмә комплекслары), спорт билгеләнешендәге объектлар, шулай ук эре сәүдә-административ биналарның, корылмаларның жир кишәрлекләрендә бердән артык конструкция урнаштырудан тыш;

8) конструкция фундаментынан бина фундаментына кадәр 6,0 м дан якынарак ераклыкта;

9) тротуарларда һәм жаяулар юлларында, юлларда, автомобильләренә парковка урыннары һәм кую өчен билгеләнгән урыннарда;

10) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар) урынына;

11) фундаменты тирәнәйтелгән агач кәүсәләреннән 5,0 м дан да якынарак булган агачлар;

12) эзерләгәндә профнастил, тукулган материаллар кулланып;

13) мәгълүмат конструкциясен декоратив-сәнгати бизәмичә;

14) гомуми файдаланудагы территория чикләрен белдерә торган кызыл сызык белән чиктәш жир кишәрлеге чигеннән 6,0 м якынарак ераклыкта;

15) мәгълүматны тапшыруның динамик ысулын кулланып.

10. **Флаг композициясе**-нигездән, бер яки берничә флагштоктан һәм йомшак тукумадан (мәгълүмат кырларынан) торган аерым торучы мәгълүмати конструкция.

Флаг композицияләрен урнаштыру рәхсәт ителми:

1) оешма, индивидуаль эшкүар бинасы һәм урнашу урыны урнашкан миләкчегә, хужага, файдаланучыга караган жир кишәрлеге, шулай ук аннан файдалану яисә парковка урыннары оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге чикләреннән читтә;

2) фундаментны декоратив бизәүдән башка тирәнәйтүнең техник мөмкинлеге булмаган очракларда;

3) гәмәлдәгә төзелеш, янгын сүндерү һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү бинасының проект карары белән нигезләнмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмати конструкция булганда;

4) мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм тарихи жирлек чикләрендәгә башка объектларны, гыйбадәт объектларын, Болгар шәһәре панорамаларын һәм перспективаларын кабул итүне чикли торган;

5) жир кишәрлегенә мондый объект проектында каралмаган чикләрендә бердән

- артык йә башка аерым торучы мәгълүмат конструкциясе булганда;
- 6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт били торган жир кишәрлеге чикләрендә;
- 7) Болгар шәһәренең тарихи территорияләре чикләрендә, эре сәүдә-административ биналарның, корылмаларның, шулай ук мәдәни-күңел ачу билгеләнешендәге объектларның (театрлар, музейлар, концерт заллары, кинотеатрлар, күргәзмә комплекслары), гомуми мәйданы 5000,0 кв. м дан артык булган спорт комплексларының жир кишәрлекләрендә бердән артык конструкция урнаштырудан тыш;
- 8) конструкция фундаментыннан бина фундаментына кадәр 6,0 м дан якинрак ераклыкта;
- 9) тротуарларда һәм жәяүлеләр юлларында, юлларда, автомобильләрне парковкалау һәм кую өчен билгеләнгән урыннарда;
- 10) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар)урынына;
- 11) фундаменты тирәнәйтелгән агач кәүсәләреннән 5,0 м дан да якинрак булган агачлар;
- 12) киңлеге буенча флагштоклар арасындагы арадан артып киткән мәгълүмат кыры габаритлары белән.

11. Махсушлаштырылган конструкция - халыкны яклау һәм иминлекне тәмин итү өлкәсендәге социаль әһәмияткә ия мәгълүмат, шулай ук спорт, мәдәни-массакуләм чаралар турында халыкка хәбәр итү өчен билгеләнгән аерым торучы мәгълүмати конструкция, ул фундаменттан, нейтраль төсләр материалы белән тышланган каркастан, видеосурәтләр күрсәтергә мөмкинлек бирә торган электрон экран рәвешендәге мәгълүмат кырыннан, зур сәүдә һәм спорт, мәдәни-күңел ачу комплексларының 3 гектардан артык мәйданлы жир кишәрлекләрендә урнаша.

Махсушлаштырылган конструкцияләргә урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) оешма, индивидуаль эшкүар бинасы һәм урнашу урыны урнашкан милекчегә, хужага, файдаланучыга караган жир кишәрлеге, шулай ук аннан файдалану яисә парковка урыннары оештыру өчен бирелгән жир кишәрлеге чикләреннән читтә;
- 2) фундаментны декоратив бизәүдән башка тирәнәйтүнең техник мөмкинлеге булмаган очракларда;
- 3) гамәлдәге төзелеш, янгын сүндерү һәм санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен исәпкә алып башкарылган территорияне төзекләндерү бинасының проект карары белән нигезләнмичә, бер жир кишәрлеге чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмати конструкция булганда;
- 4) мәдәни мирас объектларын, тарихи мохит объектларын һәм тарихи жирлек чикләрендәге башка объектларны, гыйбадәт объектларын, Болгар шәһәре панорамаларын һәм перспективаларын кабул итүне чикли торган;

- 5) жир кишәрлегенен мондый объект проектында каралмаган чикләрендә бердән артык йә башка аерым торучы мәгълүмат конструкциясе булганда;
- 6) стационар булмаган сәүдә объекты, индивидуаль яисә күпфатирлы торак йорт били торган жир кишәрлеге чикләрендә;
- 7) Болгар шәһәренен тарихи территорияләре чикләрендә, эре сәүдә-административ биналарның, корылмаларның, шулай ук мәдәни-күнел ачу билгеләнешендәге объектларның (театрлар, музейлар, концерт заллары, кинотеатрлар, күргәзмә комплекслары), гомуми мәйданы 5000,0 кв. м дан артык булган спорт комплексларының жир кишәрлекләрендә бердән артык конструкция урнаштырудан тыш;
- 8) конструкция фундаментынан бина фундаментына кадәр 6,0 м дан якинрак ераклыкта;
- 9) тротуарларда һәм жәяүлеләр юлларында, юлларда, автомобильләрне парковкалау һәм кую өчен билгеләнгән урыннарда;
- 10) яшел утыртмалар (агачлар, куаклар)урынына;
- 11) фундаменты тирәнәйтелгән агач кәүсәләреннән 5,0 м дан да якинрак булган агачлар;
- 12) әзерләгәндә профнастил, тукулган материаллар кулланып.

5.4.11. Гражданнарның белдерүләре, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары өчен жайланмалар

Мәдәни һәм спорт чараларының белдерүләрен, афишаларын урнаштыру бары тик гражданнар күпләп була торган урыннарда һәм жәяүлеләр өчен жанлы зоналарда урнаштырыла торган махсус тумбаларда, щитларда һәм стендларда гына гамәлгә ашырыла.

Игъланнар өчен стендлар аерым торган объектлар рәвешендә яисә биналарда яки корылмаларда эленеп торган щитлар рәвешендә урнаштырылырга мөмкин.

6. Муниципаль берәмлек территориясендә инженер-коммуникация (Жир), ремонт һәм башка эшләр башкару

6.1. Жир эшләрен башкаруга ордер бирү тәртибе

6.1.1. Жир эшләренен барлык төрләрен башкаруны исемлек (1 нче кушымта) нигезендә жир эшләрен башкаруга ордер (алга таба - Ордер) булганда гына башкарырга рөхсәт ителә.

Шәһәр территориясен төзекләндерүгә бәйле Жир, төзелеш һәм ремонт эшләрен оештыру һәм үткәрү, жир эшләрен башкаруга ордер рәсмиләштерү һәм алу тәртибе жирле үзидарә органнарының билгеләнгән хокукый актлары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.1.2. Территорияне төзекләндерүне бозуга бәйле төзелеш һәм жир эшләрен, инженерлык коммуникацияләрен төзү һәм ремонтлау эшләрен башкару срокларын килештерүне һәм координацияләүне вәкаләтле орган гамәлгә ашыра. Жир эшләрен башкаруга Ордер вәкаләтле орган - Спас муниципаль районы

Башкарма комитетының ордер-рөхсәт бирү секторы тарафыннан бирелә.

Жир эшләрән башкаруга ордер бирүдән баш тарту өчен нигез булып жир эшләрән башкаруга ордер бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтү турында муниципаль актта каралган нигезләр, шулай ук Россия Федерациясә бюджет системасы бюджетларына салымнар, җыемнар һәм башка түләүләр буенча бурычлар булу тора, моңа инженер-коммуналь челтәрләрдә, ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларда авария-торгызу эшләрән башкару керми.

6.1.3. Эш җитештерүче заказ бирүчедә рәсмиләштерелгән ордер булуына ышанмыйча гына эш башкарырга хокуклы түгел.

6.1.4. Жир эшләрән башкаруга Ордер оешманың, предприятиенен, учреждениенен вазыйфаи затына яисә капиталъ төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталъ ремонтлау буенча заказ бирүче физик затка бирелә.

6.1.5. Вәкаләтле орган жир эшләрән башкаруга ордер биргәндә, жирле шартларны исәпкә алып, эшләрне башкару срокларын һәм бозылган төзекләндерүне тулысынча торгызу срокларын билгели.

Ордер, гамәлдәге төзелеш нормаларында һәм кагыйдәләрендә каралган эшләрне башкаруның норматив давамлылыгын исәпкә алып, тапшырылган график нигезендә билгеле бер вакытка рәсмиләштерелә.

Ордер анда күрсәтелгән эш төренә, күләменә, срогына һәм урынына туры килә. Эшләр бары тик ордерда күрсәтелгән эш җитештерүче тарафыннан гына башкарыла ала. Эшләр башкару барышында мөрәҗҗәгать итүче вәкаләтле органга рөхсәт бирү шартларының үзгәрүе турында хәбәр итә (эшләрне җаваплы җитештерүчегә, лицензияләр срогы тәмамлануга, проект карарларының җитди үзгәрешләре һ.б.). Ордерда күрсәтелгән эш җитештерүчене алмаштырган, объектны башка эш җитештерүчегә тапшырган очракта, ордер бирелгән эшкә заказ бирүче аны кичекмәстән башка эш җитештерүчегә яңадан рәсмиләштерергә тиеш. Гамәлдәге ордерга үзгәрешләр һәм өстәмәләр аны бирү урыны буенча гына кертелә.

Ордерда күрсәтелгән эшләрне башлау срогы 5 (биш) көннән артыкка тоткарланганда, эшләр башкаруга бирелгән ордер гамәлдә түгел дип таныла һәм срок тәмамланганнан соң 3 көн эчендә вәкаләтле органга кайтарылырга тиеш.

6.1.6. Төзелеш давамлылыгы бер айдан артык булган эшләрне башкарганда жир эшләрән башкаруга ордер, аларның һәркайсына эш сроклары билгеләнеп, аерым этапларга бирелә.

6.1.7. Вәкаләтле орган түбәндәге очракларда ордерның гамәлдә булуын туктата::

- эш җитештерүче тарафыннан ачылган хокук бозуларны бетерү буенча күрсәтмәләрне системалы рәвештә (2 һәм аннан да күбрәк тапкыр) үтәмәү;
- жир эшләрә башкарыла торган объектның торышы кешеләрнең гомеренә яисә сәламәтлегенә, транспорт хәрәкәтенә куркыныч тудырса;
- заказчы яисә эш башкаручы тарафыннан ордер рәсмиләштерүнең билгеләнгән

тәртибен бозуларны ачыклау, заказ бирелү нигезендә рөхсәтләрнен, килештерүләрнең гамәлләрен вакытлыча туктату;

- жир эшләре алып барыла торган урын белән янәшә урнашкан бина һәм корылмаларның конструкцияләре һәм элементларының деформацияләре барлыкка килү.

Ордерның гамәлдә булуы туктатылган очракта, эш житештерүчедән ордер тартып алынырга тиеш, ә аның урынына хокук бозулар бетерелгәнче эшне туктату турында күрсәтмә бирелә.

Ордерның гамәлдә булуын туктатып торуга сәбәп булган хокук бозуларны бетергәннән соң, аның гамәлдә булуы яңадан торгызыла (ордер эш башкаручыга кайтарыла). Шул ук вакытта ордерда аның гамәлдә булуын тиешле чорда туктатып тору турында тамга ясала.

Ордерның гамәлдә булуын торгызу эшләр житештерүченең вәкаләтле органга язма мөрәжәгәте буенча башкарыла, ул хокук бозуларны бетерүне раслый һәм жир эшләрен алга таба башкарганда әлеге кагыйдәләрнең үтәлешен гарантияли.

6.1.9. Вакыты чыккан ордер буенча эшләрне башкару тыела. Вакыты чыккан ордер буенча эшләр жир эшләрен үз белдәге белән башкару дип таныла. Эшләр билгеләнгән вакытта үтәлмәгәндә яисә эшләрне ордерда билгеләнгән срокларда тәмамларга мөмкинлек бирми торган сәбәпләр килеп чыккан очракта, заказ бирүче яисә эш житештерүче вәкаләтле органга эшләрне башкару срокларын озайтту турында язма үтенеч белән мөрәжәгать итәргә тиеш. Озайтту ордерда күрсәтелгән эшләр тәмамлану срогы тәмамланырга кимендә биш календарь көн кала башкарыла.

6.1.10. Финанслау булмау сәбәпле эшләр туктатылганда ордер эшләр башкару хокукыннан башка (киртәне һәм төзелеш мәйданчыгы территориясен карап тотуга гына) эшләрнең заказчысына төзелеш мәйданчыгын карап тоту өчен тулы җаваплылык тапшырып, яңадан рәсмиләштерелә.

Озак вакыт финанслау булмаган очракта объект консервацияләнергә тиеш, ордер ябыла. Консервацияләнгән объектны карап тоту өчен заказ бирүче җаваплы.

6.1.11. Зур озынлыктагы трассаларда һәм автомобиль юллары кисешкән урыннарда эшләр башкарганда, Ордер аерым участокларга бирелә, һәр участка эш сроклары билгеләнә, ләкин суүткәргеч, канализация, жылылык трассасы, газүткәргеч 100 п.м дан артмый һәм телефон һәм электр кабельләре өчен 200 п. м дан артмый, автомобиль юллары кисешкәндә аерым бирелә.

6.1.12. Әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән очракларда ордерларны рәсмиләштерүнең гамәлдәге тәртибе үзгәртелергә мөмкин.

Эшләр башкарыла торган территория рөхсәт ителергә тиешле булса, эшләр башкару күрсәтелгән очраклар дип таныла:

хәрби хәлдә;

- гадәттән тыш хәл режимында;

- террорчылыкка каршы операция уздыру зонасында;
- табигый бәла-каза нәтижеләрен бетерү зонасында һ. б.

6.2. Инженер-коммуникация (жир), ремонт һәм башка эшләр башкару тәртибе

6.2.1. Киләсе елда жир асты челтәрләрен, корылмаларын төзү яки реконструкцияләү (подряд яки хужалык ысулы белән) буенча эшләр башкарылырга тиешле оешмалар, төзелеш яисә реконструкцияләү өчен билгеләнгән трассаларның сызымнарын кушып, алдагы елның 1 октябренә кадәр вәкаләтле органга планлы заявкалар тапшырырга тиеш.

6.2.2. Камилләштерелгән өслекле магистраль урамнарда, юлларда һәм мәйданнарда жир асты коммуникацияләрен салуның һәм үзгәртеп коруның төп ысулы - ябык ысул-төзекләндерелгән өслекне ачмыйча гына.

Камилләштерелгән өслекле магистраль урамнарда, проспектларда, юлларда һәм мәйданнарда инженерлык коммуникацияләрен салуның һәм үзгәртеп коруның ачык ысулы вәкаләтле орган тарафыннан язма рәвештә бирелгән рөхсәт буенча гына рөхсәт ителә.

6.2.3. Автомобиль юлларының йөрү өлешендә автотранспорт хәрәкәтен вакытлыча чикләүне яисә туктатуны (урамны туктатып торуны һәм ябуны) таләп итә торган жир эшләре бары тик вәкаләтле орган белән килештереп кенә башкарыла.

6.2.4. Жир эшләрен башкару башланыр алдыннан заказчы яисә эшләр житештерүче, жир эшләре башланырга бер тәүлектән дә соңга калмыйча, эшләрне башкару урынына жир асты корылмалары яисә эшләр башкару урынында башка объектлары булган эксплуатация хезмәтләренең һәм башка оешмаларның, учреждениеләрнең һәм физик затларның вәкаләтле вәкилләрен чакыртырга тиеш. Бу тәртип жир эшләрен башкаруны Килештерү кәгазендә жир эшләре башкарылачак кишәрлекнең милекчеләре, файдаланучылары булган, шулай ук чиктәш һәм параллель инженерлык челтәрләре, башка объектлары булган оешманы яки физик затларны чакыру кирәклегә күрсәтелгән очракта да кулланыла.

6.2.5. Ордерда күрсәтелгән эксплуатацияләү һәм башка оешмалар житәкчеләре үзләренең вәкаләтле вәкилләренең эш башкару урынына килүен тәмин итәргә тиеш. Бер үк вакытта жир асты корылмаларының, коммуникацияләренең һәм башка мөлкәтнең сакланышын тәмин итү һәм зыян күрүен кискәтү максатында эшләр башкаруның махсус шартлары ачыклана һәм язма рәвештә теркәлә.

Жир асты коммуникацияләре һәм проектта күрсәтелмәгән Корылмалар табылган очракта, хәтта алар эшләр башкаруга комачауламаса да, жир эшләрен башкару тыела. Казу урынына коммуникацияләр һәм корылмалар хужалары вәкилләре чакырылырга тиеш. Бер үк вакытта коммуникацияләрне һәм корылмаларны зыян күрүдән саклау чаралары күрелергә тиеш. Кирәкле яклауны тәмин итү мөмкин

булмаган очракта, эшләр әлеге коммуникацияләр һәм корылмалар хужалары белән эш проектын килештергәнче туктатылырга тиеш.

6.2.6. Эшләр башланганчы жир эшләрән башкаручы оешма, юридик яки физик зат эшләр башкару урынын санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләрәнә туры китереп, типовой койма белән әйләндереп алалар һәм, киртәдә эш башкаручы оешманың исеме, эшләр башкару өчен җаваплы зат, телефон номеры күрсәтелгән, ГОСТ нигезендә типовой юл билгеләре белән җиһазландырыла.

Кичке һәм төнге вакытта киртәләрдә Россия Федерациясендә юл хәрәкәте кагыйдәләрендә каралган яктылыкны кире кайтара торган кисәтү билгеләре булырга тиеш. Юлны ябуны таләп иткән юлларда юл билгеләре куела һәм РФ Эчке эшләр министрлыгы органнарында расланган схемалар буенча урап узу юнәлешләре күрсәтелә. Караңгы төшкәч, казылу урыннары яктыртыла.

6.2.7. Жир эшләрән башкарганда янәшәдәге территориянең норматив санитария хәле, жәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте иминлегә тәмин ителергә, йорт биләмәләре ишегалларына керү юллары, жир эшләрән башкару зонасындагы барлык предприятие һәм оешмаларга, учреждениеләргә, торак, хезмәт, сәүдә биналарына, уку һәм балалар учреждениеләрәнә керү юллары һәм керү юллары эш хәлендә тотылырга тиеш.. Траншеялар аша кичүләр төзелергә яки жәяүлеләр өчен күперләр куелырга тиеш. Кышкы чорда алар системалы рәвештә кардан һәм боздан чистартылырга һәм жир эшләрән башкаручы оешма көче белән ком сибелергә тиеш. Ишегалларына (кварталларга) керү мөмкинлегә булмаган очракта, эшләр янгыннан саклау идарәсе, авария хәлендәге газ хезмәте, үзәк район хастаханәсенә Ашыгыч медицина ярдәме станциясе, Эчке эшләр органнары һәм авария һәм оператив хезмәтләре булган башка оешмалар белән килештерелергә тиеш.

Транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте иминлегә, билгеләнгән таләпләрне үтәү өчен эшләрне башкаруга рөхсәттә (ордерда) күрсәтелгән җаваплы зат җаваплы була.

6.2.8. Эшләрне башкарган вакытта жир эшләрән башкару өчен җаваплы зат, үзе белән эшләрне башкаруга ордер, билгеләнгән тәртиптә килештерелгән техник проект; РФ Эчке эшләр министрлыгының Спас районы буенча бүлегә белән килештерелгән юл хәрәкәте схемасы; эшләр башкару проекты, шулай ук жир асты корылмалары һәм коммуникацияләре хужаларының күрсәтмәләре булган Килештерү урынында даими булырга тиеш.

6.2.9. Жир асты корылмаларын һәм коммуникацияләрен төзегәндә, ремонтлаганда һәм үзгәртеп корганда яру эшләре киртәләрен урнаштыру урыннары эшләрне башкару проектында билгеләнә. Төзелеш материаллары һәм механизмнары киртәләнгән участок чикләрендә булырга тиеш. Ачу эшләре урынын киртәләү юл өслеге тулысынча торгызылганнан соң гына җыештырылырга тиеш.

6.2.10. Жир асты инженерлык челтәрләренә, яшеллекләренә сакланышы өчен төзелеш яисә ремонт-торгызу эшләрән башкаручы оешма җаваплы. Күрше яисә

кисешүче коммуникациялар зарарланган очракта, алар әлеге коммуникацияларне эксплуатацияләүче оешма күрсәтмәсе буенча эш башкаручы оешманың көче һәм чаралары белән кичекмәстән торгызылырга тиеш.

Шәһәрнең үзәк урамнарында һәм мәйданнарында, Транспорт һәм жәяүлеләр интенсив хәрәкәт иткән урыннарда жир асты коммуникацияларен төзү һәм реконструкцияләү эшләре (планнан тыш характердан тыш) төнлә башкарылырга тиеш. Киртәләрне, грунтны һәм материалларны жыештыру иртәнге 7 гә кадәр башкарылырга тиеш.

6.2.11. Чыгарыла торган грунт киртәләр чикләрендә туплана. Төзекләндерелмәгән территорияләрдә эшләр башкарганда эшкәртелгән грунтны траншеяның бер ягынан кире күмү өчен жыю рөхсәт ителә. Жир эшләрен башкарганда юлларның һәм урамнарның машина йөрү өлешендә, жәяүлеләр тротуарларында, каралган газоннарда туфрак жыю тыела.

Эшләнгән юл киеме һәм төзелеш материаллары киртәләнгән яисә махсус билгеләнгән урыннарда тупланырга тиеш. Бордюр, чирәм сүтелә һәм аның икенчел файдалану өчен яраклылыгы билгеләнә. Эшләрен башкаручы шулай ук сүтелгән юл һәм тротуар өслегенә, борт ташының, баскычларның һәм түшәмәләрнең сакланышын тәмин итәргә тиеш. Юл йөрү өлешендә төзелеш материалларын салу тыелган.

6.2.12. Транспорт магистральләренә, юлларның һәм урамнарның машина йөрү өлешендә, жәяүлеләр тротуарларында һәм башка төзекләндерелгән территорияләрдә, газоннарда эшләр башкарганда, траншея чикләрендәгә каты өслек һәм грунт Экология һәм табигать ресурслары буенча махсус вәкаләтле орган күрсәткән урыннарда чыгару өчен генә эшкәртелә һәм сүтелә.

Вскрытие асфальтового покрытия проезжей части и тротуаров производится в границах и в объемах открываемой траншеи, предусмотренных проектом и разрешением на разрытие. Разобранное асфальтовое покрытие (скол) должно быть вывезено в течение одного рабочего дня. Складирование скола асфальта на срок свыше 2-х суток не разрешается.

6.2.13. Камилләштерелгән өслекле урамнарда, юлларда, тротуарларда, мәйданнарда һәм башка төзекләндерелгән территорияләрдә ачу эшләре түбәндәге шартларны үтәп алып барыла:

- 1) эшләр эшләрен башкару проекты нигезендә кыска кишәрлекләр белән башкарылырга тиеш;
- 2) алдагы участоклардагы эшләр, торгызу эшләрен һәм территорияларне жыештыруны да кертеп, алдагы участоклардагы барлык эшләр тәмамлангандан соң гына рөхсәт ителә;
- 3) корылмаларның тышкы габаритларына карап, траншеянең киңлегә минималь булырга тиеш;
- 4) траншеялар һәм чокырлар жир эшләрен башкаруга гамәлдәге Кагыйдәләр

нигезендә бөтен тирәнлектә беркетелергә яисә тиешле сөзәклектә ия булырга тиеш.

6.2.14. Эшләр башкаручы оешма яру эшләрән башкару урыннарында һәм аларга якын территорияләрдә яңгыр һәм кар суларын үткәрүне тәмин итәргә тиеш. Коеларны, яңгыр кабул итү рәшәткәләрен һәм лотокларны саклау өчен коеларга, яңгыр кабул итү жайланмаларына һәм лотокларга керү мөмкинлеген тәмин итә торган агач калканнар һәм тартмалар кулланылырга тиеш.

6.2.15. Жир эшләрән гамәлдәге инженерлык коммуникацияләре һәм алар белән кисешкән урыннар янында башкару тиешле санитария нормалары һәм кагыйдәләре, эшләрне башкару кагыйдәләре һәм эксплуатация оешмаларының норматив документлары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. Күрсәтелгән эшләр житештерүче, шулай ук урында грунт эшкәртү чикләрен кулдан билгеләүче эксплуатация хезмәтләре хужалары вәкилләре күзәтүе астында башкарыла. Гамәлдәге жир асты коммуникацияләре һәм корылмалары янында, гамәлдәге жир асты коммуникацияләре һәм корылмалары хужалары белән килештермичә, жир казу механизмнарын, бөрү инструментларын (ломнар, киркәләр, чүкәчләр, пневматик инструментлар һ.б.) куллану, эшләрне оештыру проектында каралмаган ераклыкта экскаваторлардан файдалану тыела. Мондый очракларда эшләр бары тик кул белән генә башкарыла.

Туң һәм каты грунтларда жир эшләрә алып барганда газүткәргечләргә, басым торбаүткәргечләргә, электр кабельләренә һәм башка жир асты коммуникацияләренә яисә өч метрдан да якынрак булган объектларга кадәр 5 метрдан да якынрак арада төшүче клиновой жайланмаларны куллану тыела. Торакка турыдан-туры якын урында төшүче клиновы жайланмаларны куллану тыела.

Жир асты корылмаларының зарарлануы өчен жир эшләрән башкаручы оешмалар һәм физик затлар, шулай ук объектта бу эшләрне башкару өчен җаваплы вазыйфаи затлар җаваплы.

6.2.16. Эшләрне башкарганда тыела:

- 1) РФ ЭЭМ бүлеге белән килештермичә юлларда эшләр башкару;
- 2) урамнарның янәшәдәге участкалары пычрану һәм яңгыр канализациясә чүпләнү;
- 3) суүткәргеч торбалар, кюветлар һәм газоннар салу;
- 4) газүткәргечләрнең, жылылык трассаларының, электр тапшыру линияләренә һәм элементә линияләренә саклау зоналарында Материалларны һәм конструкцияләрне туплау;
- 5) жир эшләрән башкару өчен бүленмәгән люкларның, күзәтү коеларының һәм камераларның, су агымы рәшәткәләренә, яңгыр суларын кабул итә торган коеларның, юл буендагы лотокларның һәм кюветларның капкачларын; үткәргеч торбаларны һәм дренажларны, геодезия билгеләрен, юлның машина йөрү өлешен

һәм тротуарларны Жир яисә төзелеш материаллары белән күмү;

6) траншеялардан, котлованнардан, коелардан суны юлларга, тротуарларга һәм төзекләндерелгән территорияләргә суыртырга. Су шушы участкагы яңгыр канализациясенә жибәрелергә яисә шланглар һәм лотоклар буенча жибәрелергә тиеш;

7) расланган проектта каралмаган гамәлдәге жир асты корылмаларын, хәтта күрсәтелгән корылма эшләр башкаруга комачауламаса да, шәһәрнең архитектурасын һәм шәһәр төзелешен кызыксынып оештыру һәм идарә итү белән килештермичә, күчерү;

8) гамәлдәге жир асты челтәрләре трассаларында нинди дә булса корылмаларны һәм корылмаларны күчерү;

9) яшел үсентеләрне кисү һәм сүтү һәм тамыр системасын законнарда билгеләнгән тәртиптә сүтүгә рөхсәт бирмичә генә ачу;

10) транспорт һәм чылбырлы машиналар шәһәре урамнары буйлап куу;

11) геодезия хезмәте тарафыннан контроль-үтәтү төшереп алуға кадәр жир асты коммуникацияләре чыгу юллары булмаган салынган траншеялар (кабель, торбалар салу өчен) салу;

12) төзелеш объектларын, инженерлык жир асты коммуникацияләрен файдалануга кабул итү һәм ордерны Вәкаләтле органда килештерелгән үтәлеш схемасын үтәмичә ябу.

6.2.17. Яшелләндерелгән территориядә жир эшләре башкарганда казу эшләре башкаручы оешма, предприятиеләр, учреждениеләр яисә физик затлар:

1) яшелләндерелгән территориядән жирдән файдаланучылар белән (челтәр оешмалары тарафыннан башкарыла торган энергия кабул итү жайланмаларына технологик тоташтыру очраklарыннан тыш) һәм вәкаләтле орган белән яшел утыртмалар зонасында төзелеш эшләре башлануны килештерергә һәм эшләрнең тәмамлануы турында аларга ике көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә;

2) төзелеш материалларын жыеп куймаска һәм машиналарны газоннарға куярга, шулай ук агачтан 2,5 м һәм куаклардан 1,5 м ераклыкта урнаштырмаска. Янучан материалларны жыю агач һәм куаклардан 10 метрдан да якынрак башкарылмый;

3) яшел үсентеләргә төзелеш материаллары салмаска һәм аларны пычратмаска;

4) керү юлларын һәм күтәрү краннарын урнаштыру урыннарын утыртмалардан читтә урнаштырырга һәм агачларның урнаштырылган киртәләрен бозмаска;

5) агачларның һәм куакларның тамыр системасы зонасындагы эшне, тамыр системасына зыян китермичә, төп скелет тамырлары урнашканнан түбәнрәк башкарырга;

6) жир эшләрен башкарганда жирнең өске уңдырышлы катламын алып ташларга, бораулау һәм саклап калырга һәм аны билгеләнгән урыннарға чыгаруны тәмин итәргә, аннары табигатьне саклау чараларын үткәрергә һәм бозылган жирләрне торгызырга;

7) төзелеш территориясендәге агачларны биеклеге 2 м булган тоташ калканнар белән әйләндереп алырга. калканнарны агач кәүсәсеннән кимендә 0,5 м ераклыкта өчпочмак итеп урнаштырырга, шулай ук киртә куючы өчпочмак тирәли 0,5 м радиустагы агач түшәм ясарга;

8) шәһәр юлларын, мәйданнарын, ишегалларын, тротуарларын һ. б. түшәгәндә һәм асфальтлаганда агач тирәли диаметры кимендә 2 м булган буш урыннар калдырырга, аннары тимер-бетон рәшәткә яисә башка өслек урнаштырырга;

9) кабель, канализация торбалары һәм башка корылмалар салганда траншеялар казуны кәүсәнең калынлыгы 15 см га кадәр булганда - кимендә 2 м, кәүсәнең калынлыгы 15 см дан артканда - кимендә 3 м, куаклардан кимендә 1,5 м башкарырга, кырыйдагы скелет ботагы нигезеннән ераклыкны исәпкә алып;

10) Гамәлдәге утыртмалар районында юлларны, тротуарларны һәм башка корылмаларны реконструкцияләгәндә һәм төзегәндә, аларны төшергәндә яисә күтәргәндә, гамәлдәгеләренә карата вертикаль тамгаларның 5 см дан артыграк үзгәрүенә юл куймаска. Тамыр системасын күмү яки шәрә калдыру котылгысыз булган очракларда, проектларда һәм сметаларда агачларның нормаль үсү шартларын саклау өчен тиешле жайланмалар карала;

11) төзелеш эшләрен башкарганда табигатьне саклау чараларын уздыру һәм бозылган жирләренә торгызу өчен вәкаләтле орган күрсәткән урыннарда туфрак чыгаруны тәмин итәргә.

6.3. Авария эшләрен башкару һәм алардан килгән зыяннарны бетерү тәртибе

6.3.1. Аварияләренә бетергәндә (авария телефонограммасы буенча) инженерлык челтәрләрендә авария хезмәтләре тарафыннан казу эшләрен башкаруга ордерны алдан рәсмиләштермичә, аннан соң аны тәүлек дәвамында рәсмиләштерү рөхсәт ителә.

6.3.2. Жир асты корылмаларында, инженерлык коммуникацияләрендә аларны эксплуатацияләү процессында авария хәлләре килеп чыкканда яисә аларның нормаль эшләвен бозуга яисә бәхетсезлек очраклары өчен алшартлар барлыкка килүгә китергән төзелеш эшләрен башкаруга бәйле рәвештә, күрсәтелгән инженерлык корылмаларын һәм коммуникацияләренә эксплуатацияләүче оешма аварияне бетерү урынына кичекмәстән авария хәлендәге бригаданы жиберергә тиеш, ул үзе белән хезмәт таныклыгы һәм авария хезмәте наряды булган җаваплы зат, аварияне бетерүгә гариза яки авария турында телефонограмма күчәрмәсе һәм аварияне бетерүгә һәм аның нәтижәләрен бетерүгә керешергә. Авария эшләре тулысынча бетерелгәнче өзлексез режимда алып барыла.

6.3.3. Казу эшләре башланганчы, авария бригадасын жиберү белән бер үк вакытта, эксплуатацияләүче оешма авария турында эшләр уздырыла торган урын турында вәкаләтле органга, җаваплы затларның шәхси мәгълүматларын хәбәр итәргә, шулай ук авария турында Инженерлык корылмаларыннан файдаланучы оешмаларга, РФ ЭЭМ бүлегенә (юлны чикләү яки ябу кирәк булганда) телефон

программасы аша хәбәр итәргә, яшелләнделерелгән территориядә авария эшләрен башкарганда вәкаләтле органга хәбәр итәргә тиеш.

Жир эшләрен башкарганда, янәшә салынган челтәрләрнең сакланышын тәмин итү өчен, эшләрне житештерүче алар башланганчы әлеге участкага жир асты коммуникацияләре булган эксплуатацияләүче оешмаларның вәкилләрен чакыртырга тиеш.

Һәлакәт турында хәбәр алганнан соң, һәлакәт урыны белән чиктәш инженерлык коммуникацияләре һәм жир асты корылмалары булган оешмалар житәкчеләре һәлакәт урынына җаваплы вәкилләрнең килүен вакытында тәмин итәргә һәм гамәлдәге коммуникацияләрнең һәм корылмаларның сакланышын тәмин итү өчен кирәкле шартлар турында язма рәвештә тулы күрсәтмәләр бирергә тиеш.

6.3.4. Авария хәлендәге яруга рөхсәт (ордер) эшләр башкарыла башлау белән бер үк вакытта рәсмиләштерелә. Әгәр авария эштән тыш вакытта яки ял көнндә килеп чыкса, рөхсәт икенче эш көне белән рәсмиләштерелә.

Эшләрне башкаручы оешма аварияне вакытында бетермәгән һәм территорияне төзекләндермәгән өчен, шулай ук ордерны рәсмиләштермәгән очракта гамәлдәге законнар нигезендә җаваплы була.

6.3.5. Инженерлык коммуникацияләрендәге аварияләрне бетерү өчен торгызу эшләренең дәвамлылыгы җәйге чорда өч тәүлектән һәм кышкы чорда биш тәүлектән артмаска тиеш.

6.3.6. Эшләрне башкару өчен җаваплы кешеләр кешеләрнең иминлеген һәм транспорт хәрәкәтен, янәшә урнашкан жир асты һәм жир өсте корылмаларының сакланышын, эшләрне башкаруның бөтен чорына кирәкле коймаларның, юл билгеләренең, күрсәткечләрнең, яктыртуның, мәгълүмат щитларының булу-булмавын һәм тиешенчә карап тотылуын тәмин итәргә тиеш; кирәк булган очракта эшләр турында халыкка һәм житештерү предприятиеләренә массакүләм мәгълүмат чаралары аша хәбәр ителә.

7.3.7. Жир асты коммуникацияләрендәге аварияләр бетерелгәннән соң юллар, тротуарлар өслеген торгызу, 7.4.11 пунктында каралган очраклардан тыш, эшләр тәмамланганнан соң 10 көннән дә соңга калмыйча гамәлгә ашырыла, өслекләрне ачуны башкаручы оешмага, предприятиегә, учреждениегә, физик затка йөкләнә. Төзекләндерүне торгызу тулы күләмдә һәм территориянең башлангыч халәтенә туры китереп гамәлгә ашырыла.

6.3.8. Авария-торгызу эшләрен башкару объекты төзекләндерү һәм юл-ремонт эшләренең фактта башкарылуын һәм аларның сыйфатын тикшергәннән соң, эшне башкаручы оешма вәкилләре, территория хужасы, вәкаләтле орган, шулай ук РФ ЭЭМ бүлегә вәкилләре катнашында (Әгәр эшләр машина йөрү өлешендә башкарылган булса) контрольдән алына.

6.3.9. Планлы эшләрне авария хәлендә башкару тыела. Мондый гамәлләрдә гаепле булган эшләрне башкаручылар гамәлдәге законнар нигезендә җаваплы булалар.

6.3.10. Авария булган инженерлык челтәрләре хужалары төзекләндерү торышы өчен өч ел дәвамында җаваплы.

6.3.11. Гамәлдәге жир асты корылмаларына һәм коммуникацияләренә зыян салу өчен эшләрне башкаручы оешмалар һәм аларны житештерү өчен җаваплы зат җаваплы.

6.4. Жир эшләре башкарылганнан соң торгызу эшләре

6.4.1. Ачу эшләрен башкаручы оешма, предприятие, учреждение, физик зат, шәхси эшмәкәр бозылган газоннарны, яшел утыртмаларны, балалар һәм спорт мәйданчыкларын, кече архитектура формаларын, борт ташын һәм асфальт түшәмәне сыйфатлы итеп һәм машина йөрү яисә тротуарның бөтен киндәгенә кайтарырга тиеш.

6.4.2. Урамнарда, тротуарларда һәм мәйданнарда траншеялар һәм чокырлар салу вәкаләтле орган вәкиленең техник контроле астында башкарыла. Булган коммуникацияләр белән кисешкән урыннарда траншеялар бу жир асты коммуникацияләрен эксплуатацияләүче оешма вәкилләре катнашында күмелә. Эшләрне башкару өчен җаваплы зат вәкаләтле органга һәм тиешле оешмаларга траншеялар һәм чокырлар сала башлау вакыты турында вакытында хәбәр итәргә тиеш.

6.4.3. Әгәр яру камилләштерелгән өслектә башкарылса, траншеяны һәм чокырны катламлап тыгызлатыла торган Ком-чуерташ катнашмасы белән күмәргә һәм аннан соң су сибәргә кирәк.

Камилләштерелмәгән өслекләр зонасында траншеяларны һәм котлованнарны катламлап тыгызлау мәжбүри булган жирле грунт белән күмеп куялар һәм алга таба су сибәләр.

6.4.4. Материалларны салу сыйфаты һәм тыгызлау дәрәжәсе турында төзекләндерү эшчәнлеген тикшереп торырга вәкаләтле вазыйфай затлар акт төзиләр. Траншеяга кондицион булмаган туфрак салганда, тиешле тыгызлану дәрәжәсеннән башка яисә башка технологик нормаларны бозып, күмер салуның сыйфатын техник тикшереп торучы зат гаеплеләрне җаваплылыкка тарту өчен эшен туктатып торырга, акт төзәргә һәм аны административ бозу турында беркетмә төзәргә вәкаләтле затларга тапшырырга хокуклы.

6.4.5. Урамнарның һәм тротуарларның машина үтә торган өлешенә кирегә катламлы тыгызлау (су сибү) белән ком салына, кыш көне - кар белән. Яшел зонаны (газоннарны) торгызу (кире күмү) казуның өске катламын торгызу бары тик үсемлекләр туфрагы белән генә башкарылуын исәпкә алып башкарылырга тиеш. Жәелгән урыннарда үсемлек туфрагы катламының калыңлыгы кимендә 30 см булырга тиеш. кире күмеп куйганнан соң, территория төзекләндерелә, анда газон үләннәре орлыклары чәчелә.

6.4.6. Башкару төшерелгәнче траншеялар салу рөхсәт ителми.

6.4.7. Урамнарның машина үтә торган өлеше, машина үтә торган юллар, шулай ук

тротуарлар астында эшләр башкарганда өслекләрне торгызу юллар һәм тротуарлар күчәренә параллель һәм перпендикуляр туры линияләр буенча башкарыла, өслекнең зыян күрмәгән өлешен юллар буйлап траншеядан ике якка да 20 сантиметрга һәм бораулау жайланмасы ачканда тротуарлар буйлап 15 сантиметрга һәм бөтен киңлегенә зарарланган өслек, һәм экскаватор ачканда кимендә 20 һәм 15 сантиметр. Бу вакытта иске асфальт-бетон киселә, чистартыла, вертикаль стеналар һәм нигез өслеге битум белән сылана.

6.4.8. Торгызу эшләрәннән соң грунтны, материалларны, конструкцияләрне, төзөлеш чүп-чарын һәм киртәләрне жыештыру мәжбүри.

6.4.9. Юл өслеген торгызу өчен түбәндәге сроклар билгеләнә:

- магистральләрдә, скверларда, паркларда, жәяүлеләр юлларында, шулай ук транспорт һәм жәяүлеләр күп йөри торган урыннарда төзекләндерү эшләре төзөлеш оешмасы траншеяларны күмгәннән соң ук башланырга тиеш;

- калган очрактарда траншеяны күмгәннән соң 2 тәүлектән дә артык түгел.

6.4.10. Юл өслегенә таяныч катламын торгызу ел әйләнәсе башкарыла. Көзге-кышкы чорда (IV-I квартал) эшләр башкарганда житештерүче зарарланган урынны кардан һәм боздан тулысынча чистартырга һәм юл катламын торгызырга һәм аның торышын кышкы чорда күзәтергә тиеш; жылы чорда, ләкин эшләр башланырга ике айдан да соңга калмыйча; жылы чорда, әмма эшләр башланырга ике айдан да соңга калмыйча; жылы чорда, әмма эшләр башланырга өч айдан да соңга калмыйча эш башланды; жылы чорда, ләкин эшләр тәмамланырга өч айдан да соңга калмыйча; элгрәк, 25 апрельдә, асфальт-бетон өслеген торгызу турында игълан ителгән иде. Асфальт-бетон өслекләрне торгызуның технологик эзлеклелеге тышкы һава температурасы көзен - +10°стан, ә язын +5°Стан түбән булмаганда башкарылырга тиеш. Асфальт-бетон өслекләрне торгызу мөмкин булмаган очракта, аларны тимер-бетон плитәләрдән жыелган өслекләргә алыштыру рөхсәт ителә.

6.4.11. Көзге-кышкы чорда (IV-I кварталларда) тотрыклы тискәре температуралар башланганда, бозылган төзекләндерүне торгызу, эшләрне башкарып чыгу мөмкин булмау сәбәпле, вакытлы схема буенча башкарыла һәм киләсе елның 1 июненә кадәр тулысынча торгызылырга тиеш, ә Ордерның гамәлдә булуы гарантия хаты һәм торгызу эшләре графигы нигезендә озайтыла.

6.4.12. Яруларны сыйфатсыз төзәтү, грунт утырту яки торгызылган өслеккән деформациясе ачыкланган очракта, өч ел дәвамында кабат төзәтүне яру эшләрән башкаручы оешма башкара, ул кичекмәстән барлык дефектларны үз хисабына бетерергә яки аны үтәүне подрядчы тарафыннан финансларга һәм тапшыруга күрсәтергә тиеш.

6.4.13. Жир өсте коммуникацияләре һәм корылмалары хужалары күзәтү коелары һәм яңгыр кабул итү жайланмаларының люкларын (капкачларын) юл өслеге дәрәжәсендә урнаштырырга һәм карап торырга тиеш. СНИП таләпләренә туры

килмәгән очракта люкларның биеклеге төзәтү тиешле органнарның беренче таләбе буенча 48 сәгать эчендә башкарылырга тиеш. Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларының һәм камераларның ачык люклары, коеларның жимерелгән люклары булу рәхсәт ителми. Аларны алмаштыру тиешле органнар таләп иткән вакыттан алып 2 сәгать эчендә башкарылырга тиеш.

Жир асты коммуникацияләре һәм корылмалары хужалары күзәтү коесын ремонтлаганда аның конструктив элементларын гына түгел, ә аңа тоташкан люкның тышкы кырыеннан 20 см радиустагы асфальт түшәмәне дә торгызырга тиеш.

6.4.14. Төзекләндерү эшләрен (юл өслеген, яшел үсентеләрне һ.б.) үз көчләре белән башкару мөмкинлеге булмаганда, оешма, предприятие, юридик һәм физик зат әлеге эшләргә башкаруга махсуслаштырылган оешмалар белән килешү төзәргә тиеш. Бу очракта күрсәтелгән шартнамә вәкаләтле органга эшләр башкаруга ордер рәсмиләштерү вакытында тапшырыла.

Шартнамә төзү эш башкарган оешманың төзекләндерү элементларын торгызу өчен җаваплылыгын бетерми.

Объектларны төзегәндә шәһәрне төзекләндерү элементларын (яшел зоналар, тротуарлар, борт ташлары) саклап калу мөмкин булмаган очракта, төзөлешкә заказ бирүче торгызуны үз хисабына башкара.

6.4.15. Оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр, юридик һәм физик затлар башкарган эш урамнарны, тротуарларны, жәяүлеләр юлларын, газоннарны, квартал эчендәге, ишегалды һәм башка территорияләргә төзекләндергәннән соң тәмамланган дип санала.

6.4.16. Эшләр тәмамланганнан һәм төзекләндерү эшләре торгызылганнан соң икенче көнне заказчы подряд оешмасы белән берлектә вәкаләтле орган вәкилләренә, территория хужаларына төзекләндерелгән юл өслекләрен, газоннарны һәм башка төзекләндерү элементларын тапшыра. Эшләрнең тәмамлану датасы булып бозылган төзекләндерүне, газоннарны һәм юлларны ябуны торгызу турындагы актка кул кую датасы санала.

6.4.17. Урамнарда һәм мәйданнарда жир эшләрен башкарганда, казуларны тикшереп торучы органнар, әлеге кагыйдәләргә бозулар ачыкланган, ордерда куелган шартлар үтәлмәгән, траншеяларны сыйфатсыз салган яисә юл өслекләрен һәм яшел утыртмаларны сыйфатсыз торгызган, үз белдеге белән ачкан яисә башка хокук бозулар ачыкланган очракта (техник проект, эшләр башкару проекты) казуларны тикшереп торучы зат хокукы эшнә туктатырга һәм законнарда каралган тәртиптә гаеплеләргә җаваплылыкка тарту өчен вәкаләтле органга тәкъдим жиберергә.

6.5. Эшләми торган жир асты корылмаларын бетерү

6.5.1. Әгәр дә жир асты корылмасы тузган яки башка корылма белән алыштырылган һәм шуңа бәйле рәвештә чөпкәндән сүндерелгән булса, ул

грунттан чыгарылырга һәм акт белән рәсмиләштерелергә тиеш.

Эшлэми торган жир асты корылмаларын чыгару буенча эшлэр шактый кыйммәткә төшкән очракта, алар түбәндәге шартларны үтәү мәжбүри булганда грунтта калдырылырга мөмкин:

1) коелар 1 метрдан да ким булмаган күләмдә сүтелергә һәм жентекләп тыгызлана торган ком сибелергә, ә капкачлар, рәшәткәләр һәм башка жиһазлар алынырга тиеш.;

2) коелардагы һәм камералардагы диаметры 300 мм һәм аннан да югарырак булган торбаүткәргечләрнең чыгару һәм керү тишәкләре тыгыз итеп ябыла;

3) зур зурлыктагы кирпич һәм бетон жир асты корылмалары таш материаллар белән тыгыз итеп салына яисә ком белән күмелә;

4) газүткәргечләр сүндерелә һәм өрә;

5) электр кабельләре кыскартылырга тиеш.

6.5.2. Күрсәтелгән барлык чаралар әлеге корылмаларның башкарма сызымнарында чагыла, алар акт белән бергә вәкаләтле органга тапшырыла.

6.6. Ордерны ябу тәртибе

6.6.1. Эшләр тәмамлангач, жир эшләрен башкаруга ордер алган оешма, предприятие, учреждение, шәхси эшмәкәрләр һәм физик затлар вәкаләтле органга түбәндәге документларны тапшырырга тиеш.:

1) жир эшләренә ордер ордер ачылганда ордер килештерелгән кызыксынган оешмаларның тамгалары белән ордер ордерының оригиналы;

2) юлларны һәм жәяүлеләр тротуарларын бозылган төзекләндерүне һәм ябуны тулысынча торгызу турында акт;

3) объектын файдалануга кабул итү (яна төзөлеш, реконструкция) турында дәүләт комиссиясә акты;

4) бозылган төзекләндерүне торгызганнан соң казу урынының фотосурәтләре;

5) Болгар дәүләт музей-тыюлыгының саклау территориясендә жир эшләре башкарганда археологик күзәтүләр яисә археологик казулар үткәру турында акт;

6) вәкаләтле орган белән килештерелгән яна салынган һәм реконструкцияләнган инженерлык челтәрләрен һәм объектларын электрон рәвештә башкарып төшерү;

7) калдыклар барлыкка килгәндә-калдыкларны махсуслаштырылган оешмаларга тапшыру актлары;

8) яшел үсентеләрне сүткәндә, күчереп утыртканда яисә зарарлаганда - компенсацион яшелләндерү үткәру буенча башкарылган эшләр актлары, яшел үсентеләрнең үсеп китү актлары. Компенсацион яшелләндерү үткәрелмәгән очракта, яшел үсентеләрне жимергән өчен акчалата компенсация түләүне раслый торган түләү документлары;

9) бирелгән рөхсәттә күрсәтелгән вакытларда шартларны үтәү.

6.6.2. Башкарылган эшләренә кабул итү һәм төзекләндерүне торгызу контрольлек итүче органнар: вәкаләтле орган, территория хужасы, РФ ЭЭМ бүлеге (машина

йөрү юлында һәм тротуарда эшләр башкарганда), Болгар дәүләт тарих-архитектура музей-тыюлыгы (саклау Территориясендә эшләр башкарганда) һәм эшләр башкаручы вәкиле тарафыннан имзалана торган акт белән рәсмиләштерелә. 6.6.3. Казу урынына барып тикшергәннән соң теркәү кенәгәсендә Ордерның ябылуы турында тамга куела. Документлар белән Ордер архивта ике ел дәвамында саклана.

7. Уңайлы мохиткә аерым таләпләр

7.1. Торак мохитне төзекләндерү объектларын, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда, өлкәннәр һәм инвалидлар өчен торак пунктлар мохитеннән файдалану мөмкинлеген, бу объектларны картлар һәм инвалидлар хәрәкәтенә ярдәм итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәмин итүне күз алдында тотарга киңәш ителә.

7.2. Өлкән яштәге затларның һәм инвалидларның хәрәкәтенә ярдәм итә торган техник чараларны һәм җиһазларны проектлау, төзү, урнаштыруны заказчы яңа төзелештә расланган проект документациясә нигезендә башкарырга тәкьдим итә.

8. Муниципаль берәмлектә терлекләргә тоту

8.1. Йорт хайваннарын торак бинада тотканда аның хужасы әлеге торак бинада яшәүче гражданның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен, санитария-эпидемиология һәм ветеринария кагыйдәләрен, шулай ук торак урыннардан файдалану кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

Йорт хайваны берничә гаилә яши торган торак урында тоту күрсәтелгән гаиләләргә барлык балигъ булган әгъзаларының язма ризалыгы белән генә рөхсәт ителә. Күпфатирлы йортта потенциал куркыныч токимлы этне торак урынында тоту өчен шулай ук потенциал куркыныч токимлы этне тоту планлаштырыла торган торак урын белән бер подъездда урнашкан торак урыннарда яшәүче балигъ булган күпчелек гражданның язма ризалыгын алу таләп ителә. Потенциаль куркыныч этләр исемлегә Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары белән билгеләнә.

8.2. Йорт хайваннарын тоту урыннары йорт хайваннарының индивидуаль ихтыяжларын исәпкә алып төзекләндерелгә тиеш, шул исәптән пространство, температурада, яктыртуда, вентилициядә.

8.3. Хайваннар хужалары бурычлы:

1) йорт хайванына карата рәхимсез мөгамәләгә юл куймаска;

2) йорт хайваны аның табигый ихтыяжларын, шул исәптән тулы рационлы азыкка, суга, йокыга, физик йөкләнешкә ихтыяжларын исәпкә алып карарга;

3) йорт хайваны ветеринария ярдәмен вакытында күрсәтүне һәм йорт хайванына карата мәжбүри профилактик ветеринария чараларын үткәрүне тәмин итәргә;

4) вакытлыча изоляция, контрацептив чаралар, стерильләштерү (кастрация) куллану юлы белән йорт хайванында теләмәгән нәселнең барлыкка

килүен булдырмау чараларын күрергә;

5) гражданнарның тынлыгын һәм тынычлыгын бозмаска, йорт хайваның тотканда аларның иминлеген тәмин итәргә;

6) Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенә ветеринария эше өлкәсендәге вәкаләтле органына яисә аңа буйсынган учреждениеләргә йорт хайваннарына башка хайваннарны яисә кешеләрне тешләр очраклары турында хәбәр итәргә һәм йорт хайваның тешләннән соң бер көн эчендә карау өчен тәкъдим итәргә;

7) йорт хайваның хайваннар өчен приютка тоту өчен урнаштырырга яисә аны башка затларга тоту өчен тапшырырга, әгәр хужаның йорт хайваның карау мөмкинлегенә ике көннән артык булмаса;

8) гомуми файдаланудагы урыннарны һәм территорияләрне йорт хайваннары белән пычратуга юл куймаска;

9) йорт хайваннарының тереклек эшчәнлегенә продуктларын урамда йөргәндә жыйрга;

10) законнарда билгеләнгән тәртиптә теркәлгән эт тапшырылган очракта, этне тоту өчен башка затка этне теркәү турында таныклык тапшырырга;

11) отметил, что в домой зайвании на другой хокукы на другой хокукы на другой встречи на отношению новых хозяйства на отношению на время на получению пункту на внешнее зайвании на получению зайванных зайваний на полному пункту;

12) йорт хайваны үлгән очракта, биологик калдыкларны жыюны, утильләштерүне һәм юкка чыгаруны жайга сала торган Россия Федерациясә норматив хокукый актлары нигезендә аны утильләштерүне тәмин итәргә;

13) йорт хайваннарын тоту буенча Россия Федерациясә законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башка таләпләрне үтәргә.

8.4. Йорт хайваннары тотучыларга тыела:

1) йорт хайваның имгәнүенә, имгәнүенә, авыруына яисә һәлак булуына китерә торган инвентарь һәм башка жайланмалардан файдаланырга;

2) йорт хайваның башка хайваннарга яисә кешеләргә агулау;

3) йорт хайваннарын укытуның (өйрәтүнен) гумансыз ысулларын кулланырга;

4) йорт хайваннары катнашында сугышлар оештырырга һәм уздырырга.

8.5. Этне урамда йөртүче зат аның хәрәкәтен контрольдә тотарга һәм урамда йөрткәндә үз-үзен агрессив тотуына чик куярга тиеш.

Этне урамда йөртү бау (этне тотып тора торган башка жайланма), муенчак һәм борынчык кулланып башкарылырга тиеш, моңа өч айга кадәр көчкеләрне һәм вак зурлыктагы этләрне урамда йөртү очраклары керми, әгәр алар махсус сумкага (контейнерга) яки урамда йөртүче кулында булса. Этне тезгәннән башка йөртү шәһәр чикләреннән читтә, шулай ук этләрне йөртү өчен урыннарда рөхсәт ителә, алар янында мондый йөртүне рөхсәт итә торган билгеләр урнаштырылган.

Тыю:

- 1) этләрне балалар һәм спорт мәйданчыкларында, пляжларда, мәгариф һәм медицина оешмалары территорияләрендә йөртергә;
- 2) гражданнар күпләп ял итә торган урыннарда урнашкан су объектларында этләрне коену;
- 3) "Татарстан Республикасында йорт хайваннарын тотуның аерым мәсьәләләре турында" ТР Законында билгеләнгән тәртиптә теркәлмәгән этләрне аларның табигый ихтыяжларын канәгатьләндерү максатларында жәмәгать урыннарында йөртергә;
- 4) этләрне урамда йөргәндә караусыз калдырырга;
- 5) алкоголь, наркотик яисә токсик исерек хәлдә булган затлар, шулай ук яшә яисә сәламәтлеге аркасында этләрнең хәрәкәтен контрольдә тоталмаган һәм урамда йөргәндә аларның агрессив тәртибен кискәтә алмаган затлар тарафыннан этләрне урамда йөртергә;

6) этләрне 14 яшькә житмәгән затлар белән йөртергә, моңа вак зурлыктагы этләрне (холкында 30 сантиметрдан да ким булган буй) йөртү очраклары керми.

8.6. Күзәтүчесез хайваннарны аулау, транспортировкалау, тоту, исәпкә алу, аларның санын жайга салу чаралары комплектланган хезмәткәрләр булган оешмалар, күзәтүчесез хайваннарны аулау, тоту һәм аларның санын жайга салу мәсьәләләрен хәл итүгә вәкаләтле орган тарафыннан Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә билгеләнә торган тиешле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен кирәкле жайланмалар һәм чаралар белән гамәлгә ашырыла.

8.7. Барлык мөгезле эре терлек, сарыклар, атлар, яшь терлекләрне дә кертәп, пробиркага салынырга һәм оешкан төстә көтүлек итәргә тиеш. Йорт хайваннары бары тик Йорт яны территорияләрендәге яисә көтүлекләрдә генә тотылырга тиеш. Терлекләрнең үз белдеге белән көтүлек итүе, үсентеләрне һәм яшеллекләрне юкка чыгару яки зарарлау китергән зыян өчен терлек хужалары матди жаваплылык тоталар.

8.8. Авыл хужалыгы терлекләрен муниципаль берәмлек территориясендә озата йөрүче затлардан башка йөртү тыела.

8.9. Йорт хайваннарын жирле үзидарә органының норматив-хокукий акты белән билгеләнгән көтү урыннарында хужасы күзәтүе астында яисә аның кушуы буенча башка зат көтүе рөхсәт ителә.

8.10. Татарстан Республикасы Спас муниципаль районының «Болгар шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә йорт хайваннарын һәм кошларын көтү тыела (терлекләрне үз белдеге белән йөртү һәм йорт яны территорияләрендә, газоннарда, паркларда һәм скверларда көтүлек итү рөхсәт ителми). Йорт хайваннарын тәүлекнең якты вакытында гына юлдан куып чыгарырга кирәк, шул ук вакытта аларны юлның уң ягына мөмкин кадәр якынырак жибәрергә кирәк. Йорт хайваннарын, грунт юллардан һәм сукмаклардан куып чыгару мөмкинлеге булганда, асфальт түшәлгән юлда йөртү тыела.

8.11. Йорт хайваннарын урамда калдырганда терлек асраучылар яшеллекләрне бозудан килгән зыянны һәм терлекләрне кууга киткән чыгымнарны каплайлар.

8.12. Йорт кәжәләре бары тик йорт яны территориясендәге утарларда гына тотылырга тиеш.

9. Биналар (алардагы урыннар) һәм корылмалар милекчеләренң янәшәдәге территорияләрне төзекләндерүдә катнашу тәртибе

9.1. Шәһәр территорияләренң тиешле санитар торышын тәмин итү, әйләнә-тирә мохитне пычранудан саклау һәм яклау чараларын гамәлгә ашыру максатларында аларны жыештыру һәм санитар карап тоту өчен хужалык итүче субъектларга һәм физик затларга янәшәдәге территорияләр сыйфатында беркетелә.

9.2. Территорияләрне (жир кишәрлекләрен) жыештыру, чистарту һәм санитар карап тоту эшләрен башкару бурычлары, әгәр законда яисә шартнамәдә башкасы каралмаган булса, барлык оештыру-хокукий рәвештәге оешмаларга, шулай ук торак йортларның хужаларына түбәндәге тәртиптә йөкләнә:

- 1) идарәче оешмалар-күпфатирлы йортларның йорт яны территориясе, шулай ук күпфатирлы йорт территориясе алдыннан төп фасад ягыннан урамның машина йөрү өлешенә кадәр;
- 2) социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр, шулай ук учреждение территориясе алдында төп фасад ягыннан урамның машина йөрү өлешенә кадәр, башка яклардан жир кишәрлеге чикләреннән 10 м ераклыкта;
- 3) күпфатирлы торак йортларда төзелгән торак булмаган урыннардан файдаланучы затлар, идарәче оешма белән шартнамә булмаган очракта, янәшәдәге территорияне - биналарның бөтен озынлыгы буенча, кинлегендә машина йөрү өлешендәге бордюрка кадәр жыештыралар.;
- 4) барлык милек рәвешләрендәге сәнәгать предприятиеләре һәм оешмалары - аларга керү юллары, тротуарлар, аларга якин коймалар, санитар-яклау зоналары. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәге санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә билгеләнә;
- 5) төзелеш оешмалары-гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә төзелеш мәйданчыкларының 50 м ераклыктагы янәшәдәге территорияләре һәм аларга керү юллары участок чигеннән 50 м ераклыкта;
- 6) торак йортлар хужалары-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр (йә жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта жир кишәрлегенң факттагы барлыкка килгән чиге буенча) һәм йорт биләү алдындагы территория урамның машина үтә торган өлешенә кадәр (10 м);
- 7) стационар булмаган объектлар (лотоклар, киосклар, павильоннар һәм башка

стационар булмаган сәүдә объектлары) һәм сезонлы кафелар хужалары-объектны урнаштыру өчен бирелгән жир кишәрлеге территориясе һәм урынның тышкы чигеннән алып урамның машина йөрү өлөшөнә кадәр 10 м ераклыкта урнашкан янәшәдәге территория;

8) базарлар, сәүдә һәм жәмәгать туклануы оешмалары (рестораннар, кафелар, кибетләр) - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлөшөнә кадәр 30 м ераклыктагы янәшәдәге территория;

9) биналар, корылмалар милекчеләре-бина, корылма яисә бирелгән жир кишәрлеге чиге периметры буенча һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлөшөнә кадәр 10 м ераклыкта янәшәдәге территория;

10) автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә һәм башка жир кишәрлекләрендә урнашкан ягулык салу станцияләре - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр һәм участок чикләреннән алып урамның машина йөрү өлөшөнә кадәр 50 м ераклыктагы янәшәдәге территория;

11) гараж кооперативлары - бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр, кишәрлек чикләреннән алып урамның машина йөрү өлөшөнә һәм аларга керү юлларына кадәр 10 м ераклыктагы янәшәдәге территория;

12) гражданның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре-бирелгән жир кишәрлеге территориясе һәм аның янындагы территория кишәрлек чикләреннән урамның машина йөрү өлөшөнә кадәр 10 м ераклыкта (объект юл буенда урнашкан очракта);

13) күмү урыннары-бирелгән жир кишәрлеге чикләрендә һәм участок чикләреннән 10 метр ераклыктагы янәшәдәге территория;

14) гомуми файдалану территорияләренә-вәкаләтле органга.

10. Кагыйдәләрне бозган өчен җаваплылык

10.1. Физик һәм юридик затлар, вазыйфай затлар шәһәр территориясен төзекләндерү буенча әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен тәмин итәргә тиеш.

10.2. Әлеге кагыйдәләрне бозу законнар нигезендә җаваплылыкка китерә.

10.3. Әлеге кагыйдәләрне бозу нәтижәсендә китерелгән зыян гаепле затлар тарафыннан законнарда билгеләнгән тәртиптә түләнә.

10.4. Законнар һәм муниципаль хокукый актлар таләпләрен үтәмәгән яисә тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылыкка тарту затны күрсәтелгән таләпләрне үтәүдән һәм жибәрелгән хокук бозуларны бетерүдән азат итми.

Житештерүне башлар алдыннан ордер алырга кирәк булган эшләр исемлегенә

1. Төзелеш, реконструкция һәм капитал ремонт.
 - 1.1. Жир асты инженерлык челтәрләре:
 - торбасыманнар-суүткәргечләр , канализация, жылылык челтәрләре, нефть һәм газүткәргечләр, яңгыр канализациясе, дренаж;
 - кабельле-электр челтәрләре, элемент челтәрләре, радио, телевидение, светофорлар, урамнарны яктырту.
 - 1.2. Юллар, урамнарның үтеп йөрү өлеше, тротуарлар, борт ташы, аергыч полосалар, терәк диварлар, газоннар, электр линияләренә терәкләр, тышкы реклама чаралары, светофорлар, яктыртыла торган юл билгеләре, мәгълүмати күрсәткечләр.
 - 1.3. Торак, административ һәм житештерү биналары.
 - 1.4. Корылмалар (аерым торучы, янкормалы), вакытлыча жир өстә корылмалары:
 - сәүдә, жәмәгать туклануы, көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары, автосервислар, автозаправка станцияләре, ачык автостоянкалар һ.б. (аларның киртәләрен дә кертә).
 2. Беренче катлардагы биналарда, корылмаларда урнашкан һәм тышкы яктан гомуми файдалану территориясенә чыга торган торак булмаган биналарны реконструкцияләү, яңадан жиһазлау, яңадан планлаштыру һәм капитал ремонтлау.
3. Бина һәм корылмаларның, шул исәптән гаражларның, фундаменты астына чокырлар казу һәм свайлар салу, карьерлар эшкәртү (проектка кадәр грунт эшкәртү һәм төзелеш материаллары чыгару).
4. Биналарны һәм корылмаларны сүтү, инженерлык коммуникацияләрен бетерү (ликвидацияләү).
5. Бораулау:
 - 5.1. Инженер-геологик скважиналар.
 - 5.2. Гидрологик скважиналар.
 - 5.3. Су өчен скважиналар һ. б.
 - 5.4. Көрәнсу һәм тамырсыман субайлар.
6. Фундамент нигезләрен ныгыту.
7. Фильтрлауга каршы эшләр.